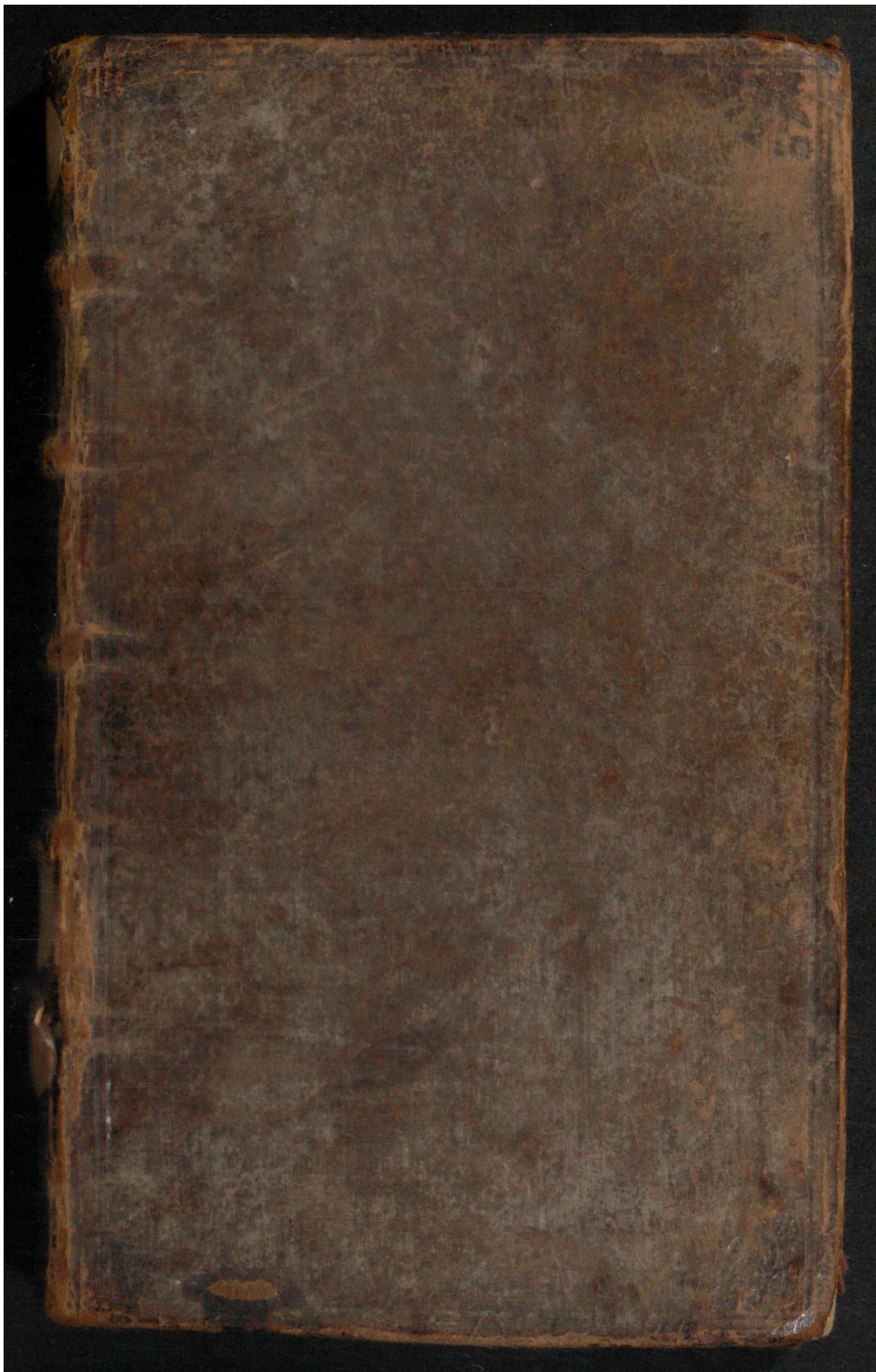
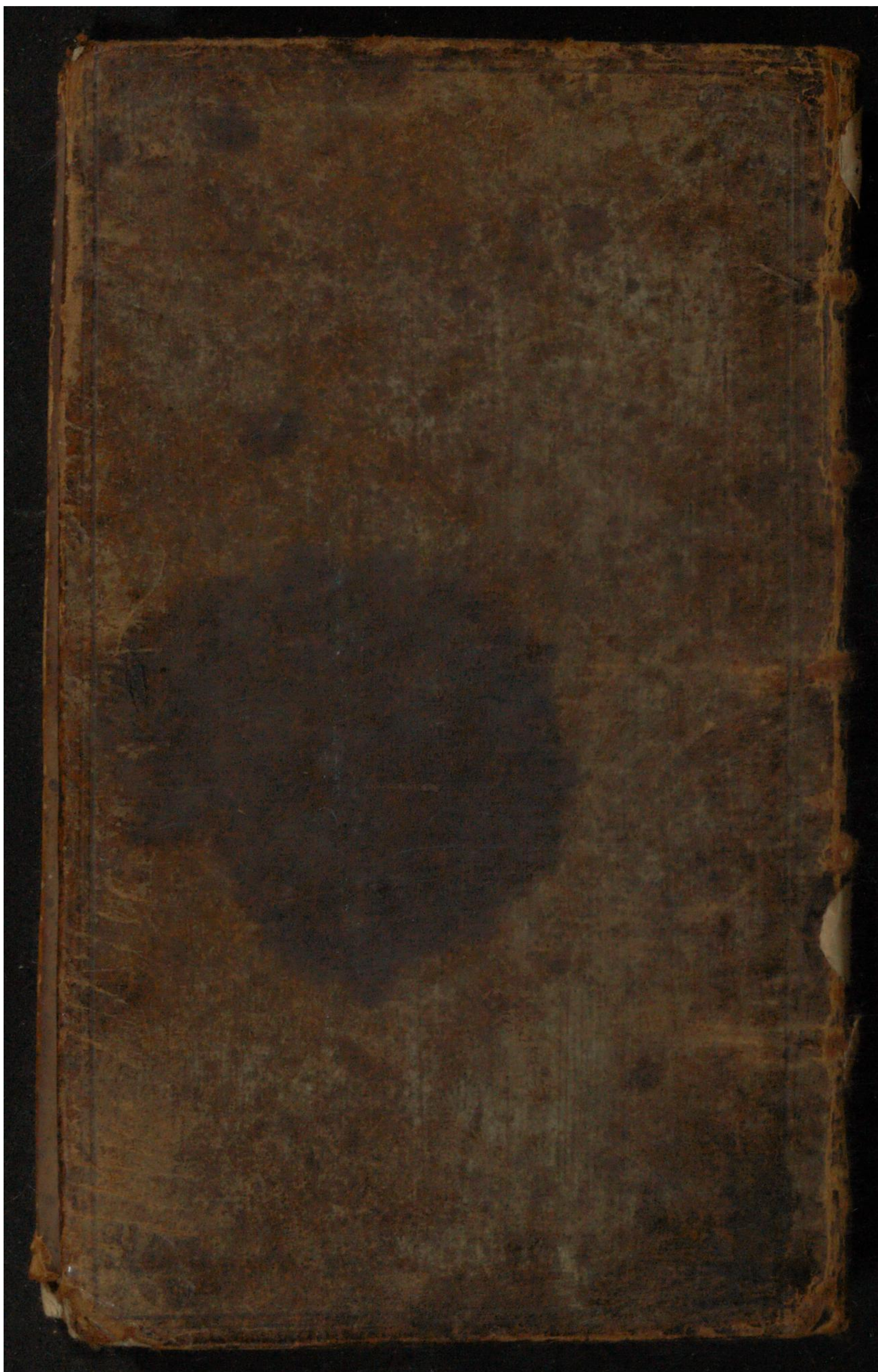

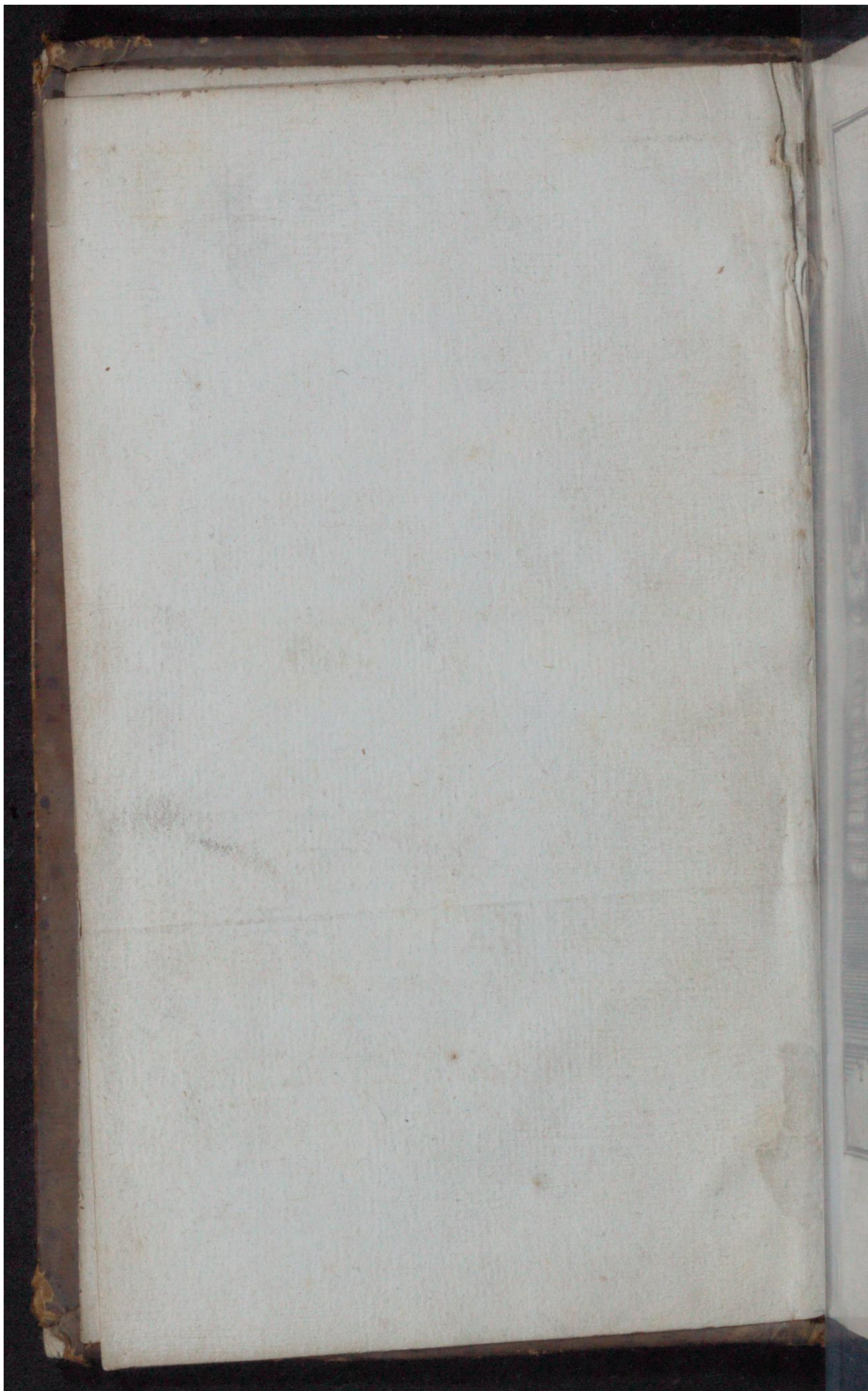

3040
F
29

'T VERLEIDEND LEVENS-BEDRYF
van
KAKOTEGNUS.
C. Huybert. fec.

't VERLEIDEND

LEVENS-BEDRIJF

VAN

KAKOTEGNUS:

Verzeld met een *OVER-NATUUR-KUNDIGE* Verhandeling

Van

EUSTASTES, *en zijn* WIJSGEERIGE ZAAMENING.

Ter

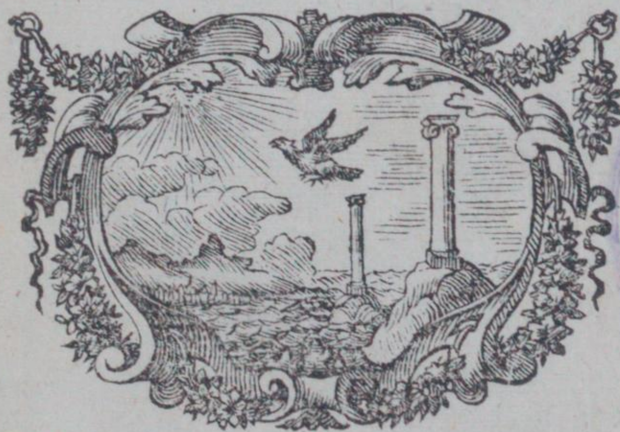
Ontdekking van 't heilloos gedrag, en gevoelen, der hedendaagse

SPINOZISTEN.

Uit waare blijken Vertoogd

DOOR

J. ROODENPOORT Phil. & Med. Doct.

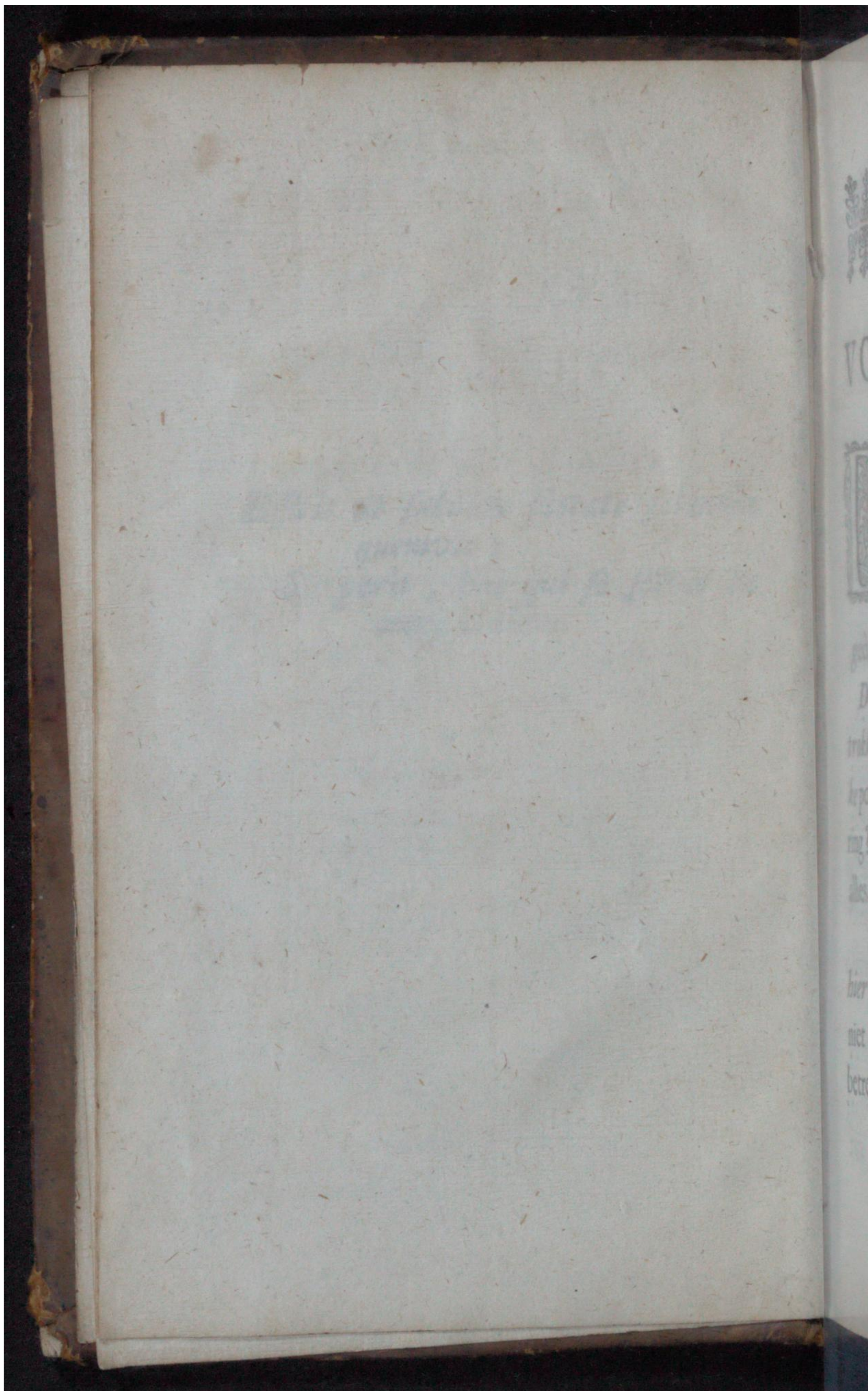

t'AMSTERDAM,

Voor WILHEM LINNIG VAN KOPPENOL, op de Roze-gragt. 1700.

Efficit ut ſalvum pietate ſcientia
quemvis :
Sic perit , hac qui ſe ſolvit in
omne malum.

VOOR-REDEN.

DE Bevinding ſteld de voorwerpen ten naakte beſchouwing: daar aan-een-binding der gedagten, aleen waarſcheinlijk, giſt.

Dog wat gemeender, in *afgetrokke* verhandeling; dan *zinlijke* pooging, en bloote reedenvoering? wijl zulk bedrijf ver booven alles ten top ſteigerd.

Wie, die onder 't Gemeen, *hier in*, wil uytſteeken, tragt niet door *inbeeldlijke*, en valſſe betrekking der begrippen; met

ſtout, en ſchaamtloos ontkennen, als een Wonderſtuk bekend te zijn.

't Getal der Boeken, van zulke inhoud, ſpat ter menſlijke bepaling uyt. En welk een die'r Schrijveren waand zig niet de onſterflijkheid waardig? Zoo niet een volmaakt-leeven der Ziel in God; ten minſten duurzaam in 't volgende geheugen.

Is Iemand, onder naam van berugte geleerdheid, in *dit aanzien*, onverzetlijk; om ongereimde meening, bij ontkenning, ſtaande te houden? Hij word door meeſt zyn Schriften als Oorzaak van zoo veel Godſpraaken geſteld.

Deeze word gevolgd van geleerden, en ongeleerden: waar

van elk over anderen wil zeegenpraalen; en in geduurige yver, om s'Mans voorgeeven in alle weetenſchappen te brengen. In God-, en Godsdienſt-kunde een Grond, en eenige Regel; en zonder die, van de *Heilige Waarheeden* niet te oordeelen.

Dog is dit Godlijke niet in alle opzigten hier naa te buygen? 't Staat gelijk met een *Verdigtzel*; uytgevonden om 't Gemeenevolk in voorige waan te laaten, en te beteugelen.

Dan den Leerraar, en onder die, den Godvrugten aangevallen; om door deezen alle Godsdienſt den Doodſteek te geeven.

Maar grouwzaamer; als een

Godvergeete Booswigt, van Jongs aan zonder God, en Godsdienſt, de *Heilige Boeken* behandeld. Want, teegen al wat God aanweiſd verwoed: braakt niet dan ſchriklijke laſteringen op dat *kragtig vertoon van een Opperweezen*. Geen wonder; wijl 't, in geduurige onruſt, zyn Rampzaaligheid ſteld: dat hij, om ruſt te vinden, de *afbeelding van eeuwige elende* wil verwoeſten.

Dit niet genoeg: maar door verdoemlijke liſt 't bederf van andere bevorderd; om, by algemeene ontaarding, innige wroeging te verligten.

Dan den Grond-regel opgevolgd, en met gemeenſchap van goed, al

wat heilloos is bedreeven.

En wat ligter, dan menſlijke tugt te breeken; als Heilige eerbied voor God, en 't Godlijke ophoud?

Want, van 't begin tot s'leevens end, met het *ſtoflijke* omſlingerd; en dit Natuurlijk door gewoonte, word naauwlijks, dan door de Zinnen, geoordeeld. En dus ligt gereed, om alles, onder geſtrekte gedaantens, en domme voortſtooting, te ſtellen. De Gelukzaaligheid, in welluſten. De reedlijkheid, in 't leeven der Beeſten. En 't einde der beezigheeden, een gemeſt Lighaam.

't Gemoet dringd wel aan tot de Godſdienſt, of erkenning van een

een Opperweezen: maar gemeenschap der *meetlijke* voorkooming; om 't Lighaamlijk te beschouwen.

Zelf ons eigen Lighaam, en bewoording, van 't *deelbaare* afgenoomen, geeft meest aanleiding tot tastlijke betrekking.

De Hooft-vermoogens, in 't *stoflijke* ingewikkeld, zijn t'elkens met inbeeldlijke dingen in bedrijf.

Hier uijt zegt een Regtsgeleerde, zonder innige bespiegeling; dat de Godsdienst, Staatkunde: en een Arts; dat alles stoflijk is. En dus met alle weetenschappen en konsten.

Ja de Godgeleertheid, en Godsdienst, niet dan met *zinlij-*

ke beſchouwing verhandeld, brengt van den waare, tot een verdigte God; en dus niet zelden door heillooze Schriften tot God ontkenning.

Hier door met weinig moeiten de Waereld verbaſterd, zoo niet de *Godlijke daadlijkheid* tot het hoogſte ontzag noopte.

Deeze, bevind elk in zig, en blijft onder hoedaanige valſſe aanmerking, en heillooze teegenſtand, egter onveranderlijk, en eeuwig: maar bij weinige in afgetrokke denking; en immer zoo zeldzaam door de uytneemende indrukken des Geloofs.

Dog, is de bloote naam van een Chriſten beſpotlijk? Waarom dit Hemelſe anders; dan zinlooze dweeperij? Im-

Immers by zulke, wiens Grondſpreuken verdigt; en Eeuwige waarheeden, ſpoorlooze giſſing zyn: geveſt op ſtoflijke aandoening, zuyvere Kennis; en 't laſteren der teegenſtanders, het kragtigſte bewijs, genoemd.

Dit blijkt bij eigen Schriften: die, ten zy door Godvrugte voorzorg der uytmuntende Overheid beteugeld? in getal, en heillooze Razerij t'elkens verdubbeld; beſmetlijk kwaad verſpreiden. En op dat gij weet door wat Onzaalige?

Zoo beſchouwd een waare Afbeelding van onzen *Booswigt*; zyn verdoemlijke Meedeſtander; en bedorven Gezelſchap. Van welke, alleen ten Voorbeeld, eenige Vlockſtukken zijn uytgebeeld:

met agterlaating van zulk bedrijf; welker aanweizing niet vrij ſtaat.

In teegenſtelling van de Standvaſte, en Edelmoedige *Euſtaſtes*. Met de ongelukkige *Kakoëtes* in 't zelve gevaar. Die Ramp ontworſteld. Door innige beſchouwing de inbeelding magtig. Vind zig; en in zig: het doorlugtig Vertoon van de Oneindige; en lager Schets van de eindige dingen. Wiens gedagten, in zaamgeſchikte betrekking: gegrond op ontwijflijke bevinding; en door loflijke Wijsgeeren verhandeld, vereiſte zeekerheid der afgetrokke Weezens ſtellen.

Volg dan *Euſtaſtes*. Vloek den *Verleider*. Ontſlaa u van 't zinlijke. Zyt Eerbiedig voor

'tGod-

Godlijke. En Aanbid dat Weezen; aan Welke gij alle Oogenblikken geheel verſchuldigd zijt.

'tVER-

't VERLEIDEND LEVENS-BEDRYF VAN KAKOTEGNUS.

't WAs niet genoeg, dat de berugte *BATAVISE MINERVA*, zoo veel *Doorlugte Geesten* ter onsterflykheyd heyligde, en onnoemlyke tot *Leyd-starren* schikte; maar zy moest nog een, van alle mensheyd ontaarde, aan deez bedorven Eeuw leeveren, die beswangerd, met niet min raazende als dwaalende Verstanden, een algemeene ondergang scheen te dreigen.

Dit Wanschepsel speelde genoeg grouwlyke Vloekrol op 's Waerelds Schouwplaats; om onder andere mensly-

ke heylschenders, ten affigtig Voorbeeld te strekken.

Van geringe Ouders: heel jong tot buytensporigheden greetig, dat met den ouderdom de Jaaren voorby streefde: maar vaardig door begrip en geheuge iet te leeren, en aan de onthouding te betrouwen; zoo dat ver boven andere uytstak.

Hier uyt oordeelden Vader en Moeder hunne pligt, om hem tot de letteren, en daar door in de vermoogens te brengen.

Hoewel geringe middelen groote kosten ontzeyden, 't moest egter na eygen zin volstaan, al zou 't huyslyke gebrek lyden, om de Zoon, volgens inbeelding, een Man, en door die sig aanzienlyk te maken.

De trapwyze Schoolen doorloopen, en tot *LEYDEN* een Kamer gehuurd, gaf zig by een *Voorleezer in de Wysgeerte*; waar in zoo driftig voortvoer, dat zyn toeneemen een groote Geest onderstelde.

Die voortgang stremde, zoo drâ liefde voor 't geselschap de Lessen veragte: hier door 't Geld verkwisten meer; de Boeken minder; de denking verward; en 't Lighaam bedorven; 't welk de Ouders

ders aan de Ziel raakte; als middelen om te leven hier door vervlogen, en te laat wys wierden, wat zig berokkend hadden.

Al wat dienen kon wierd aangewend; en door tranen en gebeeden KAKOTEGNUS iet bedaard.

Nog een weynig in de Wysgeerte geoefend, ſtapt tot de Godgeleertheyd; in plaats van Heylige Eerbied, brengt niet dan loſſe, en ſchimpende gedagten; doorloopt alles in 't wild.

Of ſchoon voortreflyke Leſſen, tot beſchaafde netheyd aanſpoorden; 't wierd in de wind geſlagen.

De Ouders, door zulke rampen aan 't leeven getroffen, betraaden 't pad der Sterflingen kort na den ander. Hier door ontſlagen van heylzaame opzigt, en Erfbeurder van 't overſchot, ſloeg zonder teugel aan 't hollen; gaf geen vermomde blyken wie hy was, van Kind tot nu toe.

't Voorwerp van zyn beſpotting was de Godsdienſt; poogde met hevige drift, andere zig gelyk te maken; en wyl niet loſſer dan de Jeugd is, bereykt zyn voorhebben.

„ Dus niet genoeg eygen bederf te ver-

„ haaſten; maar dwaze en onnooſle moe-
„ ſten hem verzellen.

Nu voortgeſtuwd tot ontallyke boosheden, t' hands in zotheden ſpoorloos, raakt endlyk buyten Goed, Geloof, en *LEYDEN*, tot *AMSTERDAM*.

In deeze Stad gebooren, deHuyk na de Wind gehangen, om, waar 't mooglyk, zonder Geld, goed vertrouwen te krygen; 't geen by weynig Eenvoudige lukte.

Inmiddels bezig om zig tot den Predikdienſt bekwaam te doen kennen, krygd door liſt het begeerde.

't Was genoeg onder die mantel alles uyt te voeren, wat een ydele ziel zou verzinnen.

't Gebrak aan een Jongeling, Ryk en zonder Vrinden; en die gevonden, na eyge zin te vormen.

„ Dus worden Duyvelſtrikken gelegt,
„ om goederen en levens te vernielen.

't Geval ſchaft hem aanleyding; wyl, door geſleepen fijnheyd, in voorname geſelſchappen kwam, dat KAKOETES, een, geheel door zyn leidingen beſtierd, zig in byeenkomſt liet vinden, daar *Kakotegnus* heel aanzienlyk, en in naam zonder weerga, verſtandig was.

„ Dog wat gemeender verſtand te noe-
„ men,

„ men, dan gemaakte zedigheyd, en in-
„ beeldlyk geheuge?

Den Rykdom, en 't gedrag van deeze Jongeling kundig; zoekt gedienſtig zyn gemeenſchap, die met weynig moeyten te bekomen was; want hem in zyn begeerten te pryſen, kon meeſt verpligten: Hy noemde zig gelukkig, een Heer te zien, die Edelmoedig, eygen zin volgde, gewoonte veragte, en hier door niemand, maar elk hem nodig. In 't kort *Kakoëtes* was tot alles te buygen.

Zy namen afſcheyd, en *Kakotegnus* drong met yver hem t'huys te geleyden, 't geen met betuyging van onverdiende Eer te genieten, wierd toegeſtaan.

Na eenig redenwiſſel vroeg KAKOETES; *wat is 't voornemen van mijn Heer? om uw vryhartigheid te verpligte*, was 't antwoord, *ik meen, zoo geen beroep in 't kort voor my open valt, een waare Wijsgeerte aan Liefhebbers voor te leezen, op zulke gronden, een nieuwerkundigheeden als t'hands gemeen zijn; zoo mijn Heer nog iet ontbrak, daar is niet wenſlijker om gelukkig te leven; want dan zult gy regt weten wat God, Gy, en alles is, en buyten verwondering en vrees, uw eigen meeſter zijn.*

„ Als of nodig was te weten, hoe vals
„ aan andere dingen, deze namen te ge-
„ ven zyn!

KAKOETES meende dit laatſte genoeg te bezitten; hierom verwonderd: *denk niet dat Voogden my beſtieren, ik hang van niemand af; wat God is, moet men gelooven; my meen ik wel te kennen, en alles kan kwalijk geweten worden.*

Hier op KAKOTEGNUS, *ik dagt niet op 't beſtier door Voogden, maar dat de zoo genoemde leidingen nog eenige magt op uw hadden; en dat gy zegt wat God is moet men gelooven, is een Taal voor 't gemeene Volk, niet waardig een Heer van beter geboorte; buyten kennis van God kend niemand zig zelf. Ik begryp het*, zey KAKOETES; zonder 't voornemen van den bedrieger te merken.

Kort hier na waren zy aan 't Huys, daar *Kakotegnus*, als een dienſtpligtige aanſchelde. 't Driftig verſoek van d'and're, was niet magtig hem tot inkomen te bewegen; want doortrapt genoeg wiſt, dat beginzelen in iemand te winnen, vry van overlaſt moeten zyn: verzogt dat *Kakoëtes* zou gebieden, *wat tyd zyn gezelſchap niet verveelde*: 't was *morgen alle uuren als gy wild.*

'*t* Uur

't Uur vastgesteld, scheyden van een·

d'Aanvolgende dag kwam *Kakotegnus* een half uur naa gestelde Tyt, als van Treflyke Lieden, zijn Vrienden, zoo lang opgehouden, om den ander meer verbeelding van zyn waan te geeven, die, als op 't meest verbonden, voorgaf, *Gy verpligt my van Vrinden af te gaan, om my te onderhouden, 't is buyten verwagting.* Dog KAKOTEGNUS; *wat begeerlyker, als een te vinden die zyn verstand zoekt te verbeeteren en wel te bestieren? deeze heb ik in u gevonden.*

Zy nog iet gesprooken, traaden ter zyden in 't vertrek, daar KAKOTEGNUS in een wydluftige redening voorstelde, *dat niet begreep hoe groote verstanden zig vernoegden met een Kerklijke Leer-reden, wijl die Leeraars, niet alleen and're verward, maar meest zig zelfs onverstaanlijk zijn, en dikwijl hunne redenvoering van andere leenen, die zy, als wat wonders, den Toehoorders voorhouden. 't Is in te schikken als eenige inzigten Kerkgang vereyschen: wanneer een Man van aanzien Kerk, Stad, of Landbestier zoekt; een Jongeling een Kerklijke tot zijn Vrouw, en deze het teegendeel; of dat aangenaame voorwerpen, 't oogmerk zijn; want bekoorlijke bespiegelingen zijn aan te pryzen.*

Aanmerking op 't gemeene Volk is onnoodig.

Mijn gedagten zijn, dat Gy, in 't Eelste van uw Jeugt, het laatste verkiest, want wat is wenslijker? te meer, wyl gy by naa alles bezit.

't Is onverdraaglijk, dat Menssen van vermoogen, onze vermaaklijke lydingen zoo teegen zijn, met die, als groote ongerymtheeden, straflijk te doemen: Maar zy lasteren uyt onkunde of gierigheyd.

Hierom is noodig alleen van zig af te hangen, en niet het oordeel van andere; om de Vryheyd, een grond van ons geluk, te beschermen.

Waar kan Liefde en Vernoegen zijn, daar men streelende aandoeningen verwoest! Ja hier door word noodige mildadigheid verbannen; want die arm is, hoe deugdlijk, krygt niet, zoo meedelyden den geever niet aanspoorde: nu, meedelyde is niet zonder liefde, en die lyding de aangenaamste.

Laat alles dan tot ons vermaak bestierd worden, dat sluyt in het teegendeel vlieden of tegenstaan.

Het zaaklyke dat hy meer voorstelde, was, om voor eerst een kleene gemeenschap van goederen te erlangen.

„ Welk bedrog hier toe gereeder, als

„ een

„ een onkundige, met bedekte zegwy-
„ zen van Godsdienſt, en Zeeden, onder
„ naam van Edelmoedigheyd, tot alle
„ verkwiſting te brengen?

„ Is niet de Waereld meerwerf ver-
„ leyd, door de dingen anders en anders
„ te noemen? geen wonder dan deeze,
„ een dertele, tot nieuws en toeſtem-
„ men genegen!

't Was laat toen *Kakotegnus*, met Spys en drank ten Keel opgevuld, afſcheyd nam, en door *Kakoëtes* met genoeg eerbied, verzogt zyn gezelſchap zoo meenigmaal te genieten als weezen kon: en dus bereykte zyn oogwit.

Nu was 't tyt om toe te leggen daar 't op gemunt lag, eerſt het menſlyk welleeven, en daar door de goederen, in ſchyn van Waarheyd en Deugd.

„ Dus vertoond zig den Duyvel als een
„ Engel des Ligts!

Dog hy begreep dat ſchielyke voortgang, zonder bewimpeling, gevaarlyk; en van veele, het onderhoud gemaklyker, als van wynige te bekomen was.

De daaglykze gemeenſchap gaf gelegenheyd te zeggen; *Mijn Heer; twee is te wynig, om by vorm van Zaamening Wijsgeer-*

te te Oefenen; nog een zoo groote dienst doen, ingeval van Vraagen, en Antwoorden; 't is wiskundig waar, dat drie meer als twee kunnen behandelen.

KAKOETES, als Wasch te kneeden, gaf voor; *dit met zijn gedagten gelijk te zijn.* Hier op gevraagt; *is Mijn Heer niet iemand bekend, met genoeg middelen, en reedlijk oordeel, daar toe geneegen?* KAKOETES zegt *een Zoon van een Rijke Weduw te kennen, naa zijn meening, bekwaam, en gereed.*

't Geviel *Kakotegnus*, om deze nieuwling, zonder uytstel, te verzoeken. 't Wierd te werk gesteld, en EUSTASTES kwam ter gestelde Tyt en Plaats, daar KAKOTEGNUS Voorzitter verbeelde, en naa gemeen verwelkomen 't woord voerde. *'k Heb Mijn Heer Kakoëtes veel tot lof van uw Verstand, en verpligtend gedrag hooren roemen, waar door ik te nieuwsgierig om Myn Heer niet te zien, hem hier toe verzogt; die Vryheyd nam u te noodigen; zulks wy, zoo 't geval wil, de Tyt gelukkig kunnen verliezen.*

Eustastes toonde zig door heusheyd aan braave opvoeding verschuldigd, en met Taamlyk Verstand, wie hy was; zoo dat *Kakotegnus* meer moeyte vond om hem, als *Kakoëtes* te verleyden: wierd

wierd een Lid van hun gezelſchap, dat by wiſſelbeurten ten Huyzen van Hem, en *Kokoëtes* wierd gehouden.

't Behandelde was *des Cartes wijſgeerige beginſſelen*, die *Kokotegnus* op de leeſt van *Spinoſa* ſchoeyde.

De nootzaaklijkheyd der twyfeling, op zijn wijze verklaart, kwam tot de *eerſte zeekerheyd*, met het vinden van 's Menſſen Ziel, en dus vervolgens tot de Denkbeelden; zegt, met *des Cartes* geweld aan te doen, *Ziel en Denkbeelden* [verſtaat harſſen beelden] *zyn een; dat is, de Ziel beſtaat in een zamenſchik van Denkbeelden, en die maken de Ziel uyt.*

„ Als of geen onderſcheyt tuſſchen be-
„ ſchouwer, en 't beſchoude was!

Zy twee, den een meer dan den ander onkundige Toehoorders, ſtemden zonder weeten gewillig toe.

Hy reedenvoerde, naa eenige Leſſen in't ondekken van de Stof, *dat die oneyndig was, dat het denkbeeld van God tot de Stof behoorde, en zy zelf met de Stof de Godheyd uytmaakten:* Verder, *dat denken en uytgeſtrektheyd, eygenſchappen van God, en in ons geen denkbeelden, dan door de zinnen zijn: en hier uyt dat alles Stoflijk is.*

Dog

Dog EUSTASTES vroeg, *is de Stof niet geschapen door God? hoe kan die dan God self zijn?*

Hier tegen onzen Voorleezer, *dat zeggen is voor Godgeleerden, en niet Wijsgeerig; in Godgeleertheyt word Geloof, in Wijsgeerte Verstand vereyst; in natuurlijk onderzoek moet Mozes en and're schrijvers ter zijden; hier naa zal getoond worden, wat van die schriften te denken zy.*

Zyne Leerlingen, gewoon door de zinnen te oordeelen, en niet om afgetrokken op zig zelf te denken, bragten 't hands niet iet meer in.

„ Geen wonder; wyl 't voorstel met
„ hunne zinlyke gewaarwording overeen-
„ stemden; want hoe is 't mooglijk on-
„ der uytgestrekte denkbeelden, enkele
„ zaaken te verstaan? 't moet onvermyd-
„ lijk volgen, dat onder stoflyke denk-
„ beelden, niet als stof kan begreepen
„ worden: en hier uyt, om dat niemand
„ (stiptelyk in beschouwing) meer weet
„ als hy gewaar word, en zy op geen als
„ stoflijke gewaarwording dagten, wi-
„ sten niet meer als stoflyke dingen.

Kakoëtes was al voor heen van Godsdienst en zeeden ontblood, en tot buytensporigheden geneigt.

Maar

Maar *Eustastes*, scherper van oordeel, schafte meer werk, wanneer de *Verleyder* van 't voorgestelde afleydingen maakte.

De Stof was God, of God uytgestrekt, en denkende: nu, al wat uytgestrekt, en denkende is, is God of maakt de Godheyd uyt; wy zijn uytgestrekt, en denkende; hierom zyn wy, met het uytgestrekte en denkende, God; of maaken, met het zelve, de Godheyd uyt: elk heeft dan zoo veel Godlyke magt, als uytgestrekt, en denkende is; en is verpligt alles te doen, om zig in weezen te houden; en wyl de Zaligheyd bestaat in onze Vryheyd, en zijn, te beschermen; en middelen toe te voegen, om vermaaklyk te leeven; zoo moet elk met alle magt, verwoesten, dat zig hier tegen kant.

Maar hier op EUSTASTES: *Zoo dan de Stof God is, wy in die Godheyd, God uytmaaken, en hier uyt Godlyke magt hebben; hoe komt dan, als wy Kwaad doen, dat een beschuldiging ons ontrust, en het Poogen om daar van ontslaagen te worden, onmagtig is?*

Dat is niet anders, zeyd deezen Booswigt, *als uw opvoeding te wyten; want daar is nog Kwaad, nog Goed; en bygevolg maar inbeelding, door vervaardmaaking in u gekomen, die gy, door oefening in onze waare wysgeerte, wel overwinnen zult.*

Dus

„ Dus word de † *Godlyke indruk* be-
„ ſtreeden, om, waar 't in menſlyke
„ magt, die gants te vernielen, en daar
„ door alle heylzaame beſtier-regels over
„ hoop geworpen.

„ Die afgetrokken, op zig, en zijn
„ gewaarwordingen, agtſlaat, vind im-
„ mer het teegendeel, in die * *ontzaglyke*
„ *voorkoming*; en zig met dezelve ge-
„ lijk, of geruſt, gedaan hebbende aan
„ and're, als hy wenſte dat zig geſchie-
„ de; maar beſchuldigd, en Ruſtloos,
„ and're anders gedaan, dan zig wilde
„ laaten behandelen.

„ Zegt iemand, *deeze beſchuldiging*,
„ *doed de beſchuldigde zelf*: Zoo was in 't zijn
„ magt, te laaten of te doen; maar de
„ menſlyke Ziel kan zig van die over-
„ tuyging niet ontſlaan; en deeze, om
„ dat zy volmaakt is, vertoond een vol-
„ maakte Oorzaak die wy God noemen.

„ *'t Kan ook door inbeelding niet zyn*; want
„ die geſchied of *Lydlyk* of *Doenlyk*: *Lyd-*
„ *lyk* als de Ziel door Stof vertoonende
„ beelden word aangedaan [en dat ver-
„ ward, is droomen:] *Doenlyk* als de Ziel
„ die beelden enkel, of zaamenvoegen-
„ de,

† *'t Gemoed.*
* *De Godlyke betrekking tot het Gemoed.*

„ de, vrywillig beschouwd: nu, de *Lydlyke*, „ nog *Doenlyke* inbeelding, kan de Ziel niet „ beschuldigen nog overtuygen; de *Lydlyke* „ niet, om dat die alleen beelden, en geen „ verstandlykheyd aan de Ziel vertoond; „ nog de *Doenlyke*, om dat die vrywillig „ van de Ziel geschied; gelaten kan wor- „ den, en alleen tot *redeloze* Stof be- „ treklyk is.

EUSTASTES vroeg verder; *by Voorbeeld, ik was arm, in hierom ongelukkig, maar, om gelukkig te werden, stal ik van een ander, was dat kwaad, of goed?*

Hier op KAKOTEGNUS; *nog kwaad, nog goed; maar arm zynde, bezit gy niet dat u vernoegd; dat noemt men kwaad; nu alles is stoflyk, en uytgestrekt; gy zyt in de uytgestrektheyd, uytgestrekt; en daarom hoort al het uytgestrekte u toe, zoo wel als anderen; derhalven billyk dat zig toe te voegen; dit noemd men goed.*

EUSTASTES hier tegen; *Woorden veranderen geen zaken; na myn oordeel, is 't billyk, de dingen met gebruyklyke naamen te noemen; wyl die niet zyn, dan om zaken te beteekenen, of aan te wijzen, en te onderscheyden.*

Dit smeet KAKOTEGNUS ter zyde, met voorgeven, *men moet zig aan*

wij-

wijzen van denken niet ophouden ; maar eerst God regt kennen, en dan de bezondere dingen ; want de kennis van God , sluyt de kennis van alle dingen in.

„ Is't niet zeldzaam? iet dat geen te- „ kens geeft van door Zig te zyn , God „ te noemen ? want alle gewaarwording „ van de Stof, toond deselve Lydlyk ; en „ wie kan van een zaak meer bevestigen, „ als hy gewaar word? zoo blykt dan uyt „ de stoflyke vertooning , dat de Stof „ geen God , nog niet iet van God kan „ zyn ; om dat iet , lydlyk zynde , niet „ door zig, maar door een ander is ; want „ door zig zynde? dan, zou alle lyding op- „ houden , en aan ons desselfs volstrekte „ magt , en vryheyd getoond worden : „ derhalven de Stof is geen God , om „ dat lydlyk is ; en niet iet van God, om „ dat God alle onvolmaaktheyd uytsluyt.

„ Hier geld het zeggen niet , *'t zyn* „ *maar wyzen van denken* ; dan zyn alle „ gewaarwordingen, waar buyten de din- „ gen niet te kennen zyn , maar wyzen „ van denken: zoo ja ? wat iemant we- „ ten en besluyten kan ? neen? op hoe- „ danig een wyze iet te weten is ? Nu de „ *billikheyd van toevoegen*: stel eens de „ *Stof is God* ; zoo heeft niemand meer

„ God-

„ Godheyd, als uytgeſtrekt is, en alleen „ billyke magt over zig; want het uytge- „ ſtrekte buyten zig, is hy niet, maar „ iet anders, en op zig, niet min God- „ lyk als hy; en hier uyt onbillyk zig iet „ toe te voegen.

Euſtaſtes hoorde deeze genoemde af- leydingen met ſchrik, en vertwyfling; zoo dat niet wiſt hoe zig te ſchikken; in dit gezelſchap te blyven, of te ſchey- den. Hy was gelukkig in ſwijgen; dies kon zyn voornemen ligt bedekken.

Onderhield nog eenige Tyd de byeen- komſt, maar voor al daaglijks nodige be- denkingen; waar door gebragt wierd tot afgetrokke beſchouwing.

Die onverwagte verandering gaf blyd- ſchap, en hier door vuurig, en onver- moeid, om meer t'ondekken.

KAKOTEGNUS gaat *Euſtaſtes*, niet vernoegd over zyn vragen, zonder *Kakoëtes* vinden. 't Voorgeven, na pligtpleeging, was, *Mijn Heer, 't ſchie- lijk hier komen, is u ſcherpzinnig Vraagen te wijten, dat my tot nader reden-wegen aanpor- de.*

't Was EUSTASTES niet meer ge- vallig de Duyvel in Liſtigheid te zien; hier- om de bejeegning flaauw, met weynig

woorden, *Mijn Heer, het vleyen is haatlijk, en ondienstig; waar toe iemand, buyten oefening, en ondervinding, scherpzinnig genoemd?*

KAKOTEGNUS haastig; *Mijn Heer wy moeten niet woorden-ziften; 't is waaragtig dat uw Oordeel goed, en vaardig is.*

EUSTASTES; *waarom wijkt het dan, na uw voorgeven, van de Waarheyd?*

KAKOTEGNUS; *uw Oordeel is wel goed in zig, maar niet in betrekking tot zaken; dat kan zoo haastig niet komen.*

„ Hoor dat raaskallen! wat is Oordeel
„ zonder betrekking?

't Bleef hier by.

Dog wat zegt verder onzen Booswigt? *Kakoëtes is een goed eerlijk Heer; maar waarlyk onnozel genoeg, om een Wijsgeer te worden, en mogt wel, zonder liegen, een voornaam deel van zijn Goed, voor uw bekwaamheyd missen; want om rond uyt te spreeken, 't zal nooyt lukken.*

Eustastes zweeg, om te weten wat volgen mogt. *De Man is egter ons heel dienstig; want de onverstandige zyn veelmaal, naar iet geleerd te hebben, in 't uytvoeren de stoutste; daarom dient hy aan de hand gehouden, en wy huylen met de Honden die in 't Bos zyn; dat*

is, in plaats van berispen, alles goed keuren; en loopt 'er zomwyl zoo wat onder, door de Vingeren zien; hy zal geen Kettery in de Waereld brengen: zyn inbeelding om ons te verpligten, schaft lekker Eeten, en Drinken; en in vryheid gezegt, 'k heb reets een mooy stuyvertje van hem gehad, en waarom niet? 't is immer my meer als hem noodig: daar is kans, om ons Erfgenamen by zijn Leven te maken; en behoudens uw agting, gy zyt, zoo lang uw Moeder leefd, te veel bepaald; want de oude Lieden scheyden niet ligt van 't Geld; niet dat dit onvermogen in myn Heer te kennen geeft, dat blykt in tegendeel; maar 't is om wat ruymer te Leven: daarom is veel Vragen niet goed, 't geeft onkundige verkeerde bevatting, kwade gedagten, en by vertelling, afrading van met ons bezig te zijn: zwijg dan liever, en zyt verzekerd, dat gy met weynig moeyten, veel vermaak, en ongemeen kort, onze Overnatuurkunde zult bezitten; deeze is de grond der Natuurkunde, en alles; en dit bekomen, is uw geluk als een groot Wijsgeer, tot in 't oneyndige: dan zal niemand met uw durven spreeken, 't zy Godgeleerde, Regtsgeleerde, Geneeskundige, ja weynige Wijsgeeren stout genoeg om zig bloot te stellen: O! hoe zullen wy die Brabbelaars nog slingeren! hier van schafte my geduurige bevinding genoeg blijken: voorheen tot Leyden, en

nu hier, is niet een eenige gevonden, tot twist-redening in 't aanvatten van onze gronden, gereed: elk staat verbaast! want niemand is op zulke uytvindingen bedagt: dus kunt gy met de Waereld spotten, en al wat gy wild staande houden. Is 't niet op 't hoogst vermaaklyk, dat Menssen genootzaakt zyn zig na uw wil te voegen? laat dit onder ons blyven, anders mogt men ons verdagt houden, en wy genootzaakt, alles te ontkennen.

Hoewel EUSTASTES, uyt vrees voor erger, zyn gemeenschap zogt af te snyden; dit bragt, als een onverwagte Donder, zyn vrees in volstrekte haat, met deeze Woorden uyt te breeken: *Ik ben niet geneegen zulk een Taal meer te hooren; 't is my leed u ooyt gezien te hebben; Kakoëtes beklaag ik in mijn Ziel; gy kunt aanstonds vertrekken.*

KAKOTEGNUS wist naauwlyk, door verbaastheid, iet te zeggen, als, *'t is wel; gy moet niet meenen, dat my veel aan u geleegen zy, 't geen gezegt is, zal ontkend, en onder neeming tot myn nadeel, betaalt gezet worden.*

Hier meé op straat na *Kakoëtes*, en dien verteld, *dat Eustastes Moeder, een boos Wyf, hem had verboden, ooyt meer zamening te houden, uyt waan van grooter aanzien, en vermo-*

mogen; en Euſtaſtes een leugenagtig quaadſpreeker was: beſt zig in ſtilte te oefenen, na geen Mens te luyſteren, en geſelſchap genoeg te vinden.

„ Dus beſtaat een Guyt in ſchelmſtuk-
„ ken, dog gevaarlyker onder Godsdien-
„ ſtige Mantel!

KAKOETES, ligt beweeglyk tot uyterſte buytenſporigheden, wilde zig verbinden, om *Euſtaſtes* te bederven: de hoon was te groot, en zy te eerlyk die te lyden; vroeg, *heeft hy ook kwaad van my geſprooken?* KAKOTEGNUS geliet zig niet meer te willen zeggen; dog dit moeſt nog geweeten worden. *Hy had bevonden dat Euſtaſtes niet te betrouwen, en zig voor hem te hoeden, nodig was.* Kortom zy ſcheyden met een eeuwige verbintenis.

Ondertuſſen, *Euſtaſtes* had zyn Moeder ontdekt, het ſchelmagtig voornemen van *Kakotegnus*; welke Vrouw, by voornoemde eenvoudige bekend, hen ontraade aan hem iet meer te geven, 't geen geſchiede.

Euſtaſtes had te veel vermaak in zyn klene beſpiegelingen; en onruſt, door *Kakotegnus* Godvergeten voorſtel, en verklaring, geleden, om, zonder bekommering, ſtil te ſtaan.

De eerstc afgetrokke denking, was een aanmerking op zyn gemoed, dat hy niet magtig was gerust te stellen, wanneer iet gedaan had, 't welk van die Godlyke volmaakte indruk afweek.

Hier uyt besloot hy, dat in hem geen Godlykheyd, dat is niet Godlyk was.

„ En te regt; want Godlyk, zou zig
„ voor alle toevallen kunnen beschermen;
„ om dat iet, stipt Godlyk, volstrekt
„ Godlyk is, en niet min Godlyk, als iet
„ anders kan wezen: zoo moest dan niet
„ iet buyten hem meer Godlyk, als hy
„ zyn; en hier uyt geen toeval onderwor-
„ pen: door zig niet, om dat Godlyk;
„ nog door iet anders, om dat niet meer
„ Godlyk was; daar het tegendeel waar
„ is: maar zoo iet, daar min en meer, of
„ anders en anders in is, God kan ge-
„ noemd worden, zoo is niet te weeten,
„ hoe dan een Volmaakt Wezen, of zulk
„ een God, God is.

Dus wierd hy aangemoedigd, voor deze Waarheyd pal te staan, en zyn bedenkingen op zig te wenden, om dus in zig, zig, zig zelfs, God, en de kennis der dingen te vinden.

Wy laten hem in stille bespiegeling, en zien hoe *Kakotegnus*, met een nieuw ge-

gevonden God loochenaar, boosheyd op boosheyd ſtapeld.

Kakoëtes, door leugens tegen *Euſtaſtes* gaande gemaakt, moeſt geheel van hem af blyven, uyt vrees voor ontdekking; waar door 't belang van *Kakotegnus* verloren, en niet ligt by andere te vinden was; want zyn ſchelmſtukken by de ligtgeloovige Gevers kundig, onthielden gemeenſchap en Geld: 't zag dan alleen op *Kakoëtes*, en die verlooren, hooploos.

„ Dus maakt zig een Booswigt de Wae-
„ reld te naauw!

Hy kreeg kennis aan zekere KAKOLOGUS, in God, Godsdienſt, en Zeeden te verzaken, hem gelyk; om dus 't Tooneel met Guyten te voorzien; en vol te houden.

Dezen, wierd het geval met *Euſtaſtes*; het vermakelyk leven met *Kakoëtes*, en welk een klugt daar meé te ſpeelen, bekent gemaakt. Zy beſlooten dat in een wandeling elkander te ontmoeten, veylig; en *Euſtaſtes*, in ſchijn bekend by *Kakologus*, te veragten, het gereedſte was.

't Wierd uytgevoerd, en *Kakoëtes*, als een kind by de hand geleid. De bedorve Jongeling, tot onnadenklyke

grouwlen aangeſtuwd, was, door gewoonte, in boosheyd natuurlyk.

„ Zoo hold een Toomlooze, zonder
„ 't ſpoorſteken meer te agten.

De zamening, in vorige vorm, wierd door KAKOLOGUS, in opzigt van *Kakoëtes*, met deeze Leer-reede geſtigt: *al wat vermaak toe brengd, is uw pligt; geen ding kwaad, als droevige; en geld-geeft, zonder bepaling, het wenſlyke; en 't vryhartig gebruyk, gelukkig Leven; 't ſchaft oneyndige Vrolykheid; en anderen meé te deelen is regt Edelmoedig; geen Koning zoo gelukkig! want zyn geluk onkundig, en gy niet; deze kennis is meer dan alle Schatten, die in zig Dood, maar door een waar begrip, van ons geluk, beſtierd, eerſt dienſtig zyn.* Dit was 't zaaklyke van zyn voorſtel, 't welk, of niet genoeg was, door KAKOTEGNUS in deeze zin vervolgd wierd: *is 't niet reedelyk, voor iet meerder het minder te eyſſen? gy hebt het vrye beſtier van uw zelf, ons dank te wijten; en bezit overvloed van middelen, waar van ons een weynig nodig is.*

Met deze Zeeden-leer, in Bordeelen, en afzigtige plaatzen, gerinkkinkt; by daag dronken, en ſlaap-ziek; 's nagts onbekommerd in gevaar; half razende, en

en gek; als een krankzinnige gewoed, en geraaskald; waar door uytgemergeld, als een geraamte wierd: een Genees-meester noodig, moest dubbel geld kosten; wyl zy een van hun kennis aan 't werk hielpen, onder beding de buyt onder zig te deelen, en dus met andre zaken.

Na verloop van eenige Tyd, *Kakoëtes* goed vernield, en raadeloos, wierd van deze Hel-Monsters verlaten, als nooit gekent; na dat zy met anderen gemeenschap gemaakt, en vry aan komen hadden.

„ Zoo verlaten de Honden 't kreng,
„ tot de beenen geknaagt; dog mensly-
„ ker dan deze ontmenste.

KAKOETES, als onzinnig in wanhoop, beklaagde zig in zyne Elende; wierd ziek, en doodlyk Krank; niet meer in zijn eigen Wooning, maar by geringe Lieden gehuysvest; van alles, een Zieke nodig, ontblood; riep menigmaal, *O! Gelukkige Eustastes!*

De Menssen in Huys, nieuwsgierig, vroegen, *wat heeft dit roepen van Eustastes in? Ach!* zeyde hy, met diepe verzugting, *mogt ik hem maar eens zien!* gevraagd wie *Eustastes* was, en waar hy woonde, gaf onderrigting, en verwagte met ongeduld hun wedervaren.

Euſtaſtes had, na dat hy *Kakotegnus* 't Huys ontzeide, dees ongelukkige niet gezien; wijl, gedurig verzeld door twee verduyvelde, 't aanſpreeken gevaarlijk was.

„ Immers wie, die God en 't Godlyke „ verzaakt, ſchroomd alle Vloekſtukken „ uyt te voeren; zoo maar voor 's Wae- „ relds Hooge Magt bedekt blijft?

Maar nu verzogt, komt zonder uytſtel. De onverwagte blydſchap van *Kakoëtes*, en verbaaſtheid van *Euſtaſtes*, ziende een van treflijke, en gegoede, in uyterſte Armoede, waren magtig hen beide in droefheid ſpraakloos te vinden, tot dat *Euſtaſtes* deeze, en die hem omhelsde.

KAKOETES, een weinig opgerigt, ving aan erbarmlyk te klagen: *O! gelukkigste Euſtaſtes! gy ziet, van die Leven, de Rampzaligste; door Godlyke Regtvaardigheyd vervolgd; van de veragtſte Sterflingen verlaten, en van de Deugdlijkſte met regt vervloekt. Hoe gruwlyk zyn de Goederen, door de Ouden met vlyt en zorg gewonnen, ſpaarzaam by een gehouden; met Schelmen en Hoeren doorgebragt! onder voorgeven van my gelukkig te maken, heb ik God, Godsdienſt, Zeeden, Goederen, Gezondheid, Eer, Ag-*

ting, Vrinden en Vrindſchap, dog dat myne Rampen een weynig verligt, haar beginzelen verloren; 't zyn deeze, die my, of ſchoon onruſtig, tot dingen, zelf in naam te ſchandig, met geweld aanſpoorden, door de Regel, Alle Vrees is Kinderlyk, by een Wijsgeer verbannen. *Dus wierd mijn Gemoet verkragt, en niet meer als een ſteen, op 't zelve agt geſlagen. Ach! my verdoemlyke: dat ik in 't begin, 't ſchelms voornemen niet ontdekte! maar wat zeg ik? mijn onverſtand wou niet begrypen waarom gy die Peſt uyt uw Huys joegd. Was 't geen blyk genoeg, eer 't geſchiede, voor te geven; dat gy, om iet te weten, te veel vooroordeel, en om een Wijsgeer te wezen, geen handeling van Geld had; en in 't geheel onbepaalde Menſſen tot een Wysgeerig gezelſchap noodig, en aan U niet geleegen was? 't Moeſt my, om U, als een regt gelukkige, op 't ſpoor te volgen, aangeprikkeld, en niet in hen te gelooven, mijn bederf verhaaſt hebben. VVelk een ſchriklyk Voorbeeld ſteld my d' Almagtige! alles te miſſen, behalven eeuwige wroeging in 't geweete!*

EUSTASTES kon zig niet onthouden te weenen, zoo dat niet een van d'omſtanders zig van meedogende tranen onthield. *Ach!* ſprak hy, *had ik, zonder op iet te agten, bekent gemaakt, welk vervloekt be-*

bedrijf Kakotegnus tot uw ondergang beſchoor, en my aanmoedigde; 't was geëyndigt met uw Ongeluk, maar laffe Vrees beteugelde Edelmoedigheyd; hoewel nooyt in meer toorn iemand bejeegende, of 't Huys verbood: dog gy weet welke gedrogten deeze Heylſchenders zijn.

Hier op KAKOETES, *'t is niet* U, *maar my te wyten. Ach! Euſtaſtes vergeef 't my, dat ik in losheyd, u de dood dreigde; hoe kinderlyk tot alles bewogen! mogt my Gods Barmhartigheid, door de dood, van deze rampen, tot de Eeuwige Zaligheid voeren! Ik bid u verzoekt myn Vrinden tot een weynig onderſtand, gy zult my oneindig verpligten: zeg van mijn groot berouw; en uyterſte Armoede.*

EUSTASTES gaf hem, bedekt, met omhelzing, al 't Geld dat by zig had, en nam ontroerd zyn affcheid. En wyl niet min by *Kakoëtes* vrinden, als andere, voor een deftig Jongeling bekent was, bekwam 't verzogte.

Hy, eindlyk uytgeteert, en ongeneeslyk bedorven, ſtierf met groot leetwezen; en wierd door zyn Vrinden eerlyk ter Grafſtede beſteld.

„ Dus was 't eynde van KAKOETES,
„ die door *Rijkdom*, met zoo veel Ram-
„ pen; en in *Armoede*, met de Godlyke
„ Barm-

„ Barmhartigheyd, tot zyn Eeuwig ge-
„ luk, waarſchynlyk, ontmoet is.

Nu, de voornoemde KAKOLOGUS, was voorheen Meeſter in Talen, en andere Oeffeningen, die hy, onder voorgeeven van Wiskundige Gronden, aan Jong en Oud, op zyn wyze onderwees. Maar toen *Kakotegnus* hem aanleiding, tot vry aankomen by *Kakoëtes* beſchikte, wierd zulks afgeſchaft: wat wonder! klein getal, en weynig geld, maakte ſchaale maaltyden; daar deze, in lekkere Tafel-geregten ongemeeten, en geld, als geen geld, in 't wild ſmeet, alles voor niet gaf. Dog hy moeſt *Kakotegnus*, als Hooge Magt-hebber, meer dan *Kakoëtes* ontzien: tot dat taſtbare vermindering van groote Goederen, hen in ſtilte, eer *Kakoëtes* ten eynde was, raadſlot deed nemen, om de geweeze Leerlingen van *Kakologus*, en nog eenige die zy op 't ſpoor hadden, onderwys, by vorm van Wijsgeerige Zaamening, aan te bieden; want ziende 't meeſte verkogt, of te koop; 't geld weynig; veel ſchuldig; en hier uyt noodzaaklyke verandering; dat nu beeter dan Arm, het oogmerk te bereyken was.

't Ging zoo voorſpoedig niet, of vonden

den tegenſtand; wyl zy eerſt minder dan nu bekend waren.

Dog *verwaande zwakheyd* van eenige nieuwsgierige, om zig in 't onderzoek van alles by 't goede te houden, beſchikten 't begeerde.

Het nieuwe gezelſchap moeſt eerſt zagt by de hand geleyd, en daar na in 't wild ſpringen: eyndlyk, *verſcheyde Regels*, verpligten *Getrouwden* en *Ongetrouwden*: den *Getrouwden*, om als ware Wijsgeeren, vry te zyn, geen Vrouw t'ontzien; maar alle vermaak te zoeken: den *Ongetrouwden*, met liſt en voorzigtigheyd alle Vrouwlieden aan te vallen, en zoo 't niet lukte; onder zwaare verbintenis, dog zonder ſchrift of teeken: en Geld gebrek, wyl elk alles even na was, daar behendig op toe te leggen; maar voor al omzigtig voor Hooge Overheyd.

„ Hier door vry van Teugel en Tugt!
„ alleen het Menſlyk beſtier beneemd hen
„ de moedwil, om, als Moorders in af-
„ geleege Boſſen, in bevolkte Steeden,
„ op eerlyke, en oneerlyke toe te leg-
„ gen; en ieder om Geld onder voet te
„ ſtoten! want wie zonder God en Gods-
„ dienſt, is niet tot alles gereed?

Zy hadden nu behalven 't Leergeld, de

de Tafel der Leerlingen; die schafte de Kost, en 't Wijsgeerig gelag drinken voor niet; en dit, op dat men weet hoe geschikt, bestond in meer dan beestig swelgen; uytzinnig springen; stooten, slaan; Godlooze Liedekens met bulkende stem uyt te schreeuwen; en die 't grootste geweld maakte, boven andere te roemen; met verzeekering, een groot Wysgeer te worden; maar die niet dol genoeg, te onvreede scheen, met ernst berispt en aangemoedigd: *Gy zyt in 't best van uw Leeven, stil zitten verstramd de Leeden, vrolyk zyn is 't al; hier na Dood, blyft Dood.*

„ Waarom niet zulke als Beesten ge-
„ handeld?

Uyt de Kroeg op straat, woest en dronken, na ontugtige plaatzen gerend, en daar bedreven, als van zulk een School, is te denken.

Dog deeze *Bloed-zuygers*, hoe doortrapt, verloren zomtyds aankomst en Tafel; wyl zy eenige, die best onthaalden, alleganks bezogten, en regt Edelmoedig noemden, als den Regel opvolgden: hierdoor te lastig voor Vrouw en Vrinden, wierden eerst met ongenoegen, en eyndlyk als Guyten bejegend, en dus genootzaakt weg te blyven. Zom-

Zommige afgeſchrikt, uyt vrees voor welvaren, en menſlyke gemeenſchap te verliezen, onttrokken zig 't gezelſchap, om dat, als God-verzakers, en hier uyt voor Schelmen wierden aangezien.

„ Waarlyk geen Wetten, nog zoo ge-
„ noemde Edelmoedigheyd, zyn magtig,
„ iemand, zonder betrekking tot God,
„ eerlyk te maken, of te doen blyven; en
„ daarom een God-verzaaker, door be-
„ geerte van meer te bezitten, tot goed
„ van anderen geneegen, komt, als ge-
„ legenheyd vind, in bedryf; derhalven
„ is Eerloos, en die met hem gemeen zyn,
„ met regt verdagt.

„ Welk een Koophandel; wat ver-
„ trouwen; hoedanig zamen-leven, kan
„ zonder Godsdienſt, als met de grootſte
„ bekommering, zyn? zonder die, zyn
„ Gemeente Staten, Moordkuylen; Een-
„ hoofdig beſtierde Landen, Wilderniſ-
„ ſen; en alle Landſchappen, gevaarly-
„ ker met Menſchen, dan Beeſten be-
„ woond: niemand een oogenblik veilig,
„ en elk in vrees, zelfs by naaſte vrinden:
„ alle Godsdienſt, tot God betreklyk,
„ ſteld nog eerlyke Menſſen; maar buy-
„ ten die, niet een; om dat niets krag-
„ tiger tot de Deugd aandringd, dan iet,

„ gelyk

„ gelijk met het *Godlijk vertoon* in 't Mens-
„ lijk gemoet: Zoo kwaad als 't is Mens-
„ ſen om Godsdienſt te vervolgen, zoo
„ goed en noodig is 't, bekende God
„ verzaakers, door Dood; of gevanknis,
„ uyt de Waereld te helpen.

De Overige Leerlingen van deeze Meeſters, zoo nu en dan egter gekreegen, toonden zig in ongeregeltheeden verſcheyden; zommige in wynig maanden zoo Godloos, dat by andere Menſſen darden uytroepen; *de Godsdienſt is een Staatkunde; men zou veel beeter Bybel, als nu bekend, in wynig Tyd kunnen opmaaken*; of ſchoon dom genoeg, met Oordeel iet te leezen: andere beſchaafder, vroegen, wat van den *Bybel* en inzonderheyd van *Mozes ſchriften*, te zeggen was.

Kakotegnus gaf voor; dat dit in 't eerſte gezelſchap beloofd, maar te vroeg gëeyndigd, niet geſchied was: zy zouden 't weeten.

Om iet van hun gevoelen in opzigt van die Heylige Boeken te zeggen: *Kakotegnus* verſchilde hier in van *Kakologus*; want hy hield wel ſtaande, dat die ſchriften een Staat-kundige vinding waaren; dog dat de Menſlijke naamen, in de geſchiedenis aangeteekend, tot Menſſen behoorden.

 Maar

Maar *Kakologus*, dat die Naamen, *Deugden*, en geen *Menssen* beteekenden; gelijk den inhoud van veel, Stofscheykundige boeken, naa zijn zeggen, te verstaan was: waar in den Steen der Wijzen, volkome bezit van hun gevoelen beteekende: en de naamen, die anders Metallen, of mengselen te kennen geeven, tot verscheyde trappen van kennis, of Deugden behooren: dat is, gelijk de Metallen, en mengselen, by trappen minder, en meerder in hoedanigheyd zijn, en de Wijsgerige Steen het opperste; de trappen des Verstands, en Deugden ook zoo moeten verstaan worden; zoo dat elk een trap des Verstands, of Deugds, onder naam van Metal, of mengsel te verstaan zy; en den Steen der Wijzen verkreegen, een volkomen Verstand is; want zoo als die Steen, alle metal in Goud, en 't Swak menslijk Lichaam in een sterk veranderd, dat door zulk een Verstand, alles tot een volmaakt eynde gebragt word: en dus was 't met geheel den Bybel.

„ Waarom handeld zulk een God ver-
„ geeten met alle andere geschiedenissen
„ zoo niet! een teeken van verdoemlijke
„ razery.

„ Dog

„ Dog , om deeze belachlyke onge-
„ rymtheyd een wynig te onderzoeken,
„ wijl niet een van hunne leerlingen hier
„ toe bekwaam was , maar alles ſcheenen
„ toe te ſtemmen.

„ Stel eens *dat Mozes Boeken Staatkundi-*
„ *ge vinding zijn:* door wie gevonden? door
„ Jooden ? Wanneer gevonden? Want die
„ Boeken behelzen Wetten ; maar welk
„ een Landaard, of hunne Voorouders zijn
„ Wetten onderworpen , zonder Wet-
„ geever te kennen ? Grieken , Romey-
„ nen , en andere , hebben hunne , zelfs
„ by ons bekende Wet-geevers, gekend:
„ Ja 't bedrog van deeze blijft nu nog aan-
„ geteekend, of Waereld-kundig , en zy
„ egter buyten teegenſpraak ; daar Mozes
„ word beſtreden: en wie heeft van hem
„ bedrog ondekt?

„ Hier uyt blykt een bittere haat tegen
„ God , en 't Godlijke! en geen wonder:
„ want tot ongerymdheden , en vervol-
„ gens tot God t'ontkennen genegen; zoo
„ blyven de Godlijke Schriften alleen o-
„ ver om verbannen te worden.

„ Zegt men , *dat Staat-kundige Menſſen*
„ *onder de Jooden , de Wetten van andere heb-*
„ *ben overgenoomen , of verdigt?* Waarom
„ onder Mozes naam als Wet geever ge-

„ gesteld, als de gewaaande Wet-gee-
„ vers in 't bedrog over een kwaamen?
„ Zoo niet? 't bedrog kon geen stant hou-
„ den.

„ De Wetten staan onder Mozes naam
„ als Wet-geever; maar zoo Mozes geen
„ Wet-geever is; hoe door die Wet-vin-
„ ders aan de Jooden beweezen, dat Mo-
„ zes Wet-geever was?

„ Nu ten Overmaat.

„ In de geschiedenis word men gewaar,
„ dat de Jooden kwaadaardige, en niet
„ ligt iet aanneemende Menssen geweest
„ zijn, geen ding toestaande, dan door
„ aller klaarste overtuyging, en dat nog
„ in veel dingen met argwaan, of bedek-
„ te teegenstand: is wel te denken,
„ dat zulk een Volk zoo Kinderlijk te be-
„ driegen was?

„ Zegt iemand, *het aangeteekende van*
„ *hunne kwaadaardigheyd is niet waar*; waar-
„ om hebben dan de Jooden die lastering
„ ten eersten met het scheuren van die
„ Boeken niet verwoest, en uyt de Wae-
„ reld gebragt?

„ of zijn *die schriften laater in de Waereld*,
„ *gekomen, zulks dat die beschuldiging niet op*
„ *hen, maar op de Voorvaaderen zag*, waar;
„ en by wie blykt dat?

„ ver-

„ Verder ; wijl by een Schrijfkundige „ Landaard, voorname gevallen aan te tee- „ kenen noodig is ; waarom 't ontfangen van „ deze Boeken, *op zulk een wyze*, niet ? Is die „ aanteekening verlooren ; waarom meer „ dan die Schriften ? of anders bewijs dat „ ooyt zulk een aanteekening, of erfge- „ rugt, geweest is.

„ Wy besluyten dan dat *Mozes Wet-gee-* „ *ver* is.

„ *Maar ook Schrijver van de Boeken* ; want „ zaaken waar aan zoo veel geleegen is, „ kon niet iemand met die agting aantee- „ kenen, dan Mozes : door wie beeter „ om de Beschryving kragt en aanzien te „ geeven, dan door een, die 't grootste „ gezag, en opperbewind had ? Maar „ wie had grooter ontzag, en, met zoo „ veel waarteekenen, Godlijk Opper be- „ stier, als Mozes, onder de Jooden ?

„ Neem eens, *die Boeken zijn door iemand* „ *anders uyt de Jooden beschreeven* ; hoe ko- „ men zy aan Mozes naam als Schryver, „ en in Godlijke agting ? Maar nu *Mozes* „ *naam, als Schryver, is met de Boeken, alle* „ *Eeuwen door, met Heylige Eerbied bewaard.*

„ *Mozes heeft zijn belang alleen gezogt ; of* „ *is een Waaragtig Godlijk Schrijver.*

„ *Zoo Mozes zijn belang gezogt heeft* ; waar-

„ om de huyk niet naa de wind gehan-
„ gen by d'Egyptiſche Konings Dochter?
„ Waarom zijn eygen ondaden aangetee-
„ kend? Waar zijn blyken dat iemand,
„ met zoo veel gevaar, zijn grootheyd
„ heeft zoeken te bevorderen, met zich,
„ eerſt uytverkreegen aanzien, daar na
„ wenſlyke ruſt, te begeven tot een onder-
„ neeming, die zoo onmydelijk tot zijn
„ bederf ſcheen; alleen, met zijn Broe-
„ der, voor een Groot Kooning te ſtaan,
„ om Slaaven, 't Rijk dienſtig, vry te
„ eyſſen, te meer van 't zelve Volk, met
„ voorgeeven, van zijn God daar toe ge-
„ laſt te zijn?

„ Dit is in niemand, veel min in een
„ verſtandige, als Mozes, ooyt geblee-
„ ken: Ja! Welk een, die by zinnen
„ was, zou zulks, om zijn belang dur-
„ ven beſtaan? 't Was hooge magt ſchen-
„ ding, 's Konings Lijf eygenen te eyſ-
„ ſen; noch meer door Mozes. Nu, dat
„ Mozes Verſtandig, en Wijs was, blykt
„ alzins: die verſtandig en Wijs is, is Voor-
„ zigtig; maar die Voorzigtig is, zal om
„ eygen belang niet iet aangaan, daar,
„ naa Menſlijk Oordeel, niet is door te
„ komen; en daarom, *Mozes kan zijn ey-*
„ *gen belang niet gezogt hebben.*

„ *Maar*

„ *Maar is een Waaragtig* † *Godlijk Schryver*; „ want hy *Verstandig*; *en zijn belang niet zoekende*, dat beweezen is, moet, daar hy „ egter zig met zijn Broeder in een zaak, „ zoo vol gevaar, voor den Kooning stelde, noodzaaklijk door meer dan Menslijke, dat is Godlyke, Magt, als werktuyg bestiert zijn: en de Kooning, en „ 't Hof, door de zelve Magt, van deeze twee Menssen gevangen te neemen, in bezaadigheyd gehouden weezen.

„ De Wonderwerken door Mozes gedaan, zijn meer dan Menslyk, en hier „ uyt Godlyk; want dat niet heeft kan „ niet geeven.

„ Of schoon de Egyptische Magi eenige Wonderwerken in 't klyn na Aapten; 't bleek daar naa, uyt eygen belydenis, dat de Wonderwerken, door „ Mozes, Gods Werken waaren.

„ De Verschriklyke plaagen over 't „ Koningrijk, kon niet iemand van de „ Magi weg neemen nog verminderen; „ maar die iet maaken kan, heeft ook „ magt dat te verwoesten.

† *Het Godlijk weezen is, in na volgende over natuurkundige verhandeling, betoogd.*

„ Wil iemand zeggen ; *Mozes was een* „ *Opperste Magus* : hoe weet hy dat ? dat „ hy dan bewyze , hoe Mozes als Ma- „ gus , of dat ooyt een Magus iet dier- „ gelyks gedaan heeft.

„ *Deeze geschiedenis t'ontkennen , of die* „ *door Mozes verdigt te stellen* ; geld zoo „ veel als 't boek te loochenen.

„ Dezelve is in een groot Koningryk „ geschied , ter beschouwing van zoo „ veel oog en oor getuygen.

„ Zoo 't een verdigtzel is ; door wie „ zijn de Jooden dan vry geworden ?

„ Of meend men dat toen de Menssen, „ als houte beelden , zoo wat in de hand „ was te stoppen.

„ Wie twyffelt dan aan een Zaak by „ Egyptenaaren , Jooden , en anderen , „ van ouds tot nu toe , zoo Waereld- „ kundig ?

„ De Jooden , uyt Egypten , in de „ Woestyne opstaande tegen Mozes , zou- „ den , zoo 't bedrog of vertelling ge- „ weest was , de zelve gesteenigd , en „ die lastige Wet , door hem gegeven , „ vernield hebben: Maar de Wet en ge- „ schiedenis blyven by hen in Godlyke „ agting.

„ Iemand kan wel iet voorgeeven aan hem

„ hem alleen in ſtilte geſchied te zijn, om „ de Waereld te bedriegen: Maar dat kan „ niet in een Waereld berugte zaak, by „ Jooden en Egyptenaaren voor Godlyk „ aangenoomen, gebeuren; want zul- „ ke bedriegeryen zijn altyt ondekt: En „ wie wyſt een eenig bedrog van dien „ Aart in Mozes aan?

„ Maar; in 't begin van 't Boek ſtaat *dat* „ *God Hemel en Aarde geſchaapen heeft*, dit „ loopt ſterk tegen 't God verzaakend be- „ ginzel, of kundigheyd, uyt onkunde, „ aan; naamlyk *Twee verſcheyde zelfſtan-* „ *digheeden kunnen elkander niet veroorzaaken:* „ en waarom niet? om dat de God „ loochenaars de wyzen van werking, „ door een Volmaakt Weezen, dat is „ onſtoflyke God, in 't voortbrengen, „ en 't bewerken van de Stof, niet ver- „ ſtaan; en hier uyt dat Weezen ontken- „ nen.

„ Dog verſtaan zy wel, hoe de wyze „ van aandoening der voorwerpen op ons „ gezigt is? 't voldoet niet te zeggen, „ de vloedige ſtof, tuſſen ons en 't voor- „ werp, word lynregt bewoogen, van „ 't voorwerp op ons gezigt, en door „ beweeging der gezigt zenuwen, en „ geeſten, het harſſen beeld gevormd:

„ want de vloedige ſtof beſtaat uyt dee-
„ len, of is onbeweeglyk, en die dee-
„ len zijn Lighaamkens op zig; dezelve
„ gaan van 't voorwerp regtlynig op alle
„ omſtaande gezigten; de lynen der Vloe-
„ dige Lighaamkens, die van 't Noor-
„ den na 't Ooſten, en die van 't Ooſten
„ na 't Noorden gaan, doorſnyden el-
„ kander; en zoo met alle dus geſchikte
„ lynen: de Lighaamkens waar uyt die
„ lynen beſtaan, raaken elkander over,
„ of op zyde aan, en hier uyt neemen
„ die Lighaamkens, behalven de lyn-
„ regte, een verwarde over-as bewee-
„ ging aan; en daar uyt het middel,
„ waar door ons gezigt aangedaan word,
„ verward.

„ Wy roeren nog niet aan het ſtipt
„ weeten; hoe 't Oog, de Gezigtze-
„ nuwen, en Geeſten zijn; hoe geſtelt
„ en in werking. Zullen wy dan, wyl op
„ dit, nog eenig ander vertoog, de net-
„ te wyze van aandoening niet is te ken-
„ nen, de aandoening, en om zelve ree-
„ den, 't veroorzaaken van de Waereld
„ ontkennen!

„ Maar wat ontkent een God Verzaa-
„ ker niet? dog ontkennen neemt geen
„ zaak weg.

„ Wat

„ Wat aangaat de geſchiedenis van 't
„ eerſte paar Volks, en daar uyt komende
„ Oud-Vaders, kon ligt door overlevering
„ tot Mozes, en zijn Tijdgenoten, ko-
„ men; want hun lang leven ſteld maar
„ weinig Menſſen Levens van Adam tot
„ Mozes, en groote zaken geeven veel-
„ tijts Eeuwige indruk in 't geheuge:
„ te zeggen, de Menſſen kunnen zoo
„ lang niet geleefd hebben, om dat Ge-
„ nees-kundigen niet bevinden uyt de
„ Lighamen der tegenwoordige Men-
„ ſchen, hoe 't kan zijn; is zoo belag-
„ lijk, als dat een Arts, uyt de Lig-
„ hamen der Na-Neven, de groote en
„ ſterkte eeniger Voor-Vaderen zou wil-
„ len betoogen. Ja de zaken van A-
„ dam tot Mozes konnen de eentydige
„ Joden, zoo wel als hy geweten heb-
„ ben, en 't meeſte dat daar na voor-
„ gevallen is, niet minder weeten, als
„ hy zelf.

„ Vraagd men; *hoe wiſt Mozes de*
„ *Schepping ten opzigt van 't geheel, en 't vol-*
„ *gende tot Adam, met de dingen die na zyn*
„ *Dood geſchied zijn, en geſchieden moeſten?*
„ door Dezelve, die Hem, als Werk-
„ tuyg, in de Wonderwerken gebruyk-
„ ten: of is meer magt nodig, door ie-

„ mand

„ mand iet bekent te maken, dan Won-
„ deren te verrigten?

„ Wyders; welk een Schrift in de „ Waereld, komt met *het Godlijke in-* „ *drukkende en* † *indruk*, *in 's Menssen* „ *Ziel*, zoo over een; als *de grond* van „ Mozes Schriften? geen Schrift; of 't „ is Godlijk.

„ *Deze dan, die zijn belang niet gezogt*; „ *die boven Menslijke*, dat is *Godlijke da-* „ *den gedaan heeft*; *wiens Schriften de vol-* „ *maakte Godlijkheid tot Grond hebben*; *en* „ *hier uyt een Godlyk Werktuyg was*, *en* „ *niet anders*, *door God*, *als Oorzaak*, *op* „ *een uytnemende wijz gebruykt zijnde*, *doen* „ *kon als Godlijk*; *zyn Schriften door hem*, „ *als zulk een middel*, *zyn Godlyk*, *en in te-* „ *gendeel* enz.

„ Werpt iemand nog tegen, *Mozes* „ *had zwakheden*, *en waarom niet in zijn* „ *Schriften?* die zy bedagt, dat een „ Werktuyg in zig wel zwak kan zijn, „ en nogtans als Werktuyg tot Werken „ volkomen, zoo dat de zwakheden tot „ het gewrogt niet overgaan, alzoo min „ als zuyver Water door een zwakke „ Buys loopende, daar door onzuyver „ word: maar heeft Mozes zijn zwakhe-

„ den

† 't *Gemoed.*

„ den ook niet aangeteekend? en daar-
„ om wie kan zeggen, dat deeze, die
„ door God gebruykt; de Godheid meer
„ dan eenig Mens beſchoud, in die hey-
„ lige aanteekening, zou hebben durven
„ liegen? en hoe was 't mooglijk, wijl
„ altyt eenige Joden deezen Man Gods
„ in alles zogten te verſpieden?

„ Nu, de volgende Schriften zijn ook
„ aan wantrouwende Jooden, met alle
„ vereiſte overtuyging, overgeleeverd:
„ en die, het Nieuwe Verbond genaamt,
„ van 't begin tot deezen Tijt, tegen ge-
„ heel den Joodſen Raad, zoo liſtige,
„ als hartnekkige Landaard, afgeweken
„ van 't ware begrip der Godlijke Voor-
„ zegging: Griekſe, en andere Wae-
„ reld-wyzen; Ketter-drommen; en alle
„ ſlag van Godverzakers, onverwaglijk,
„ in volle Waarheid ſtaande gebleven:
„ hier van bewijs by uytſteekende God-
„ geleerden, alſins Waereld-gemeen,
„ genoeg te vinden.

Dus vervald, behalven 't verdoemlyk voorſtel van *Kakotegnus*, het niet min grouwlijk, dan belachlijk gevoelen van *Kakologus*; welke beide hunne navolgers, meer door nieuwsgierige drift, dan begeerte tot Waarheyd beſtierd, met

luyd

luyd schreeuwen, dus dapper aanmoedigden.

't Gevoelen moet met kragt onder de Menssen: niemand in staat van tegenstand; onmagtig om Reeden van 't aangenomen Geloof te geven, alleen in naam van Ouders geërft, en veeltijts met domme Kop beweerd. Deze Tijd moet waargenoomen: want welke beeter! de Leeraars zelf in Grond-zaken verscheyden; als 't hoedanig zijn en Werking der Geesten; in Sleutel-vinding der Verborgentheden; in Voorzegging te bepalen; aan 't Letter-bijten gevallen; onzeedig in Leven; en door Huysgezins dartelheid, kwaa Voorbeelden.

't Blykt in Ouden en Jongen, hoe weinig hunne Leer-Reden te agten, als zonder Eerbied en aandagt uytgevoerd.

De Jongelingen, met weynig bevinding, tot Leeraren bekwaam gekend, spatten, door waan, in gemaakte Lighaams beweeging, stout roepen als Tooneel-Speelders, en in zig zelf niet voldoende Reden-voering uyt. Voor en na die bezigheyd, in Gezelschap walglijk, onkundig, en bespotlyk in Reden-wisselen.

Dit schaft voor ons gewenste geleegenheyd! Het Volk onnoozel en dom, de Leeraars verwaand, zonder Verstand en Liefde.

„ Dus tragt een Booswigt, door God-
„ vergeten lastering, elks Eer te beswalken.

Onvermoeyde Oeffening is noodzakelijk; en niet minder deeze voorzigtigheyd: de stoutste, schoon weynig geleerd, in nieuwe byeenkomsten, voor aan gesteld; en die het meeste weten, zwygen, op dat als 't voor de eerste te zwaar valt, de tweede den tegenstander met beleefde zagtheid bejeegene; met voorgeven, dat de eerste zijn meening niet wel heeft bekend gemaakt, of verstaan is, en schikken 't in een zin, voor die Tijd nodig: maar als niemand tegenspreekt, zo dat men schijnt toe te stemmen, met listigheyd voort vorderen: voor al moet vaardig woord verbuygen gereed zijn: een woord moet veel zaken beteekenen, en als het te pas komt maar een: en zoo met toestemmen en ontkennen.

Het doet groote dienst, om iemand te verwarren, zig ongelukkig in geheugen, en by tijden hardhoorende te veynzen: hier door word den Spreeker gedwongen meenigmaal het zelve te zeggen, en tot woord verstrikken geleegenheid gegeeven: hier by schielijk in iemands reden te vallen: veel te vragen, is dit of dat uw meening niet? en dan, gebruyk eens verstaanlijker woorden; gy verstaat uw zelf niet; gy wilt dit maar zoo voorstellen, hoewel van 't waare gevoelen: gy weet immer beter: ay, hou uw zoo niet: gy hebt te veel Verstand om dat te denken: 't is jammer dat gy nooyt in onze Overnatuurkunde zyt beezig geweest: en zo voort:

dus

dus worden de Menſſen met zig verleegen, en willige toeſtemmers, zonder verſtaan.

Daar na met yver, onder bewoording, den Godgeleerden eygen, van Over-Natuur, en Zede-Kundige zaken geſprooken.

Maar voor al, weet; dat onder 't woord God, niet anders als de Stof te verſtaan zy: hier toe moet alle verklaring beſtierd worden, en om genoeg bekwaamheid, onzen Amſterdammer, Leer-Meeſter zyn: O! die 't regt begrip van 's Mans Schriften heeft, kan alles uytvoeren; maar voorzigtig!

Dit aanmoedigen, bragt onbepaalden yver in de Leerlingen, om, na deeze nieuwe Regel, bekenden en onbekenden aan te vallen.

Eenige ſtelden ſomtijds, half lagchende, de onmooglijkheid der Godlyke Geſchiedniſſen voor: en andere; *'t ſcheen onbegrijplyk, dat het gemeene Volk zoo by de Neus wierd om geleid; al wat aan de hand kreegen, greetig aannamen; en in alles, zonder bekommering, geruſt bleven: maar onmooglijk dat Lieden van aanzien met dezelve Stroom afdreven; daar de Waarheid, by hen begrepen, zoo verſtaanlijk was.*

„ Zoo Meeſter, zoo Leerling!

„ Welk is grooter geluk, dan een-
„ voudig in 't Gemoet, tot God betrek-
lyk,

„ lijk, zonder noodlooze zorg, geruſt te „ zyn?

Zy gaven voor, twee Heeren te kennen, die in drie maanden, iemand met gemeen Verſtand, een goed Wijsgeer maakten, gereed, om van zaken, in alle vermogens te oordeelen; daar in de Hooge Schoolen meer Jaren verliepen: dat traag en flaauw onder onderwijs, gaf naauwlijks uit honderd Leerlingen, een bekwaam; daar niet een, onderwezen by deeze Heeren, of verwonderlijk: en niet zonder reden; *want*, zeiden zy, *'t zyn Mannen van diep Verſtant, en duurzame beezigheyd; en gelyk de andere met omwegen, 't voornaamſte lang verbergen, zoo toonen deeze naakt, het meeſt en minſt aan elk.*

Dog 't liep niet altijd even glad met deze driftige, of vonden harde tegenſtand, zonder zig te kunnen redden, met gevaar van uit Gezelſchappen Verbannen te worden: dit ſchrikte wel een weinig af, maar de nieuwigheid lag boven, 't was te mooy om te ſwijgen, en te veel moeyten gekoſt, eer deeze geheimen kundig wierden; nu niet te mogen ſpreken, was onverdraaglyk.

Maar *Kakotegnus* en *Kakologus* geboden ſcherp; voor eerſt een met een te ſpree-

ken; om daar na, door ervaarnis, meer beschaaft te zyn.

De gaauwste, en minst goed bezittende nieuwlingen, afgezondert tot Leden van een bedekte Vergadering, moesten zonder na laten, op nieuwsgierig gegoede, en een weinig verwaande, agt slaan; en die, met list, tot 't vry aankomen te geven, bewegen; of aanwijzen waar dezelve woonden, of te vinden waren.

Dus wisten zy welk een, na vervolg, aan te zoeken, op dat het bederf regelmatig geschiede.

Nu wierd min onbeleeftheid aan zulke, dan voorheen betoond; dat Voorbeeld was zomtyts te schaadlijk, en zy te doortrapt, om niet te veinzen.

't Geen egter aanmerklyk is, niet een, hoe zeedig, of in weinig Tijd, buyten schaamte!

KAKOTEGNUS meer snedig dan *Kakologus*, in de Zamening te vergroten, en voor 't scheuren te beveiligen; wist, *na verloop van tyd*, dat als *Eustastes* na hun gevraagt wierd, geen voordelig bescheyt gaf; 't welk nu en dan het voornemen stremde: stelde voor aan d'afgezonderde, *dat voor 't gemene belang geraden, en niet iet beter te bedenken was, dan Eustastes door List te bedriegen; en*

hier

hier toe niet veyliger, als zig 't gevoelen afkeerig te veynzen, met voorgeven, dat zy ook aan 't zelve begonnen te twyflen, en toonen in schijn groot berouw van Kakoëtes, om hem dus tot een kleyne gemeenschap, en van 't kwaadspreeken af te brengen: maar dan, voor al in Vrolyke Avonden, geduurig omzigtig; en de Leerlingen over al in diep stilzwijgen; op dat, door uytspatting, 't Kraam niet om ver viel: Eustastes scheen meer kwaad als hy was; en die gewonnen, 't Werk in vaste banden: 't was ligt met alle Honden te huylen; en geen elendige, dan die zig niet na elk wist te schikken: hy verzekerde van gelukkige uytslag.

KAKOLOGUS vroeg, *hoe is t'onderneemen? Eustastes, berugt door onvermoeyde Oeffening, van doordringend Oordeel, zal den aanslag, hoedanig beleyd, ontdekken; en dan was 't beter nooyt gedagt: na mijn raad is 't best, hem ongemoeyt te laten, en in stilte deeze en die aan te zoeken: de Stad is groot en vol Volk; de kost ligt te krygen.*

Dit wierd van de meeste goed gekeurt: maar KAKOTEGNUS, met meer nadenken, gaf te kennen: *is Eustastes op zyn gronden ver gevorderd, zoo is 't verzuym van hem te bedriegen, ons onvermijdlyk bederf; want behalven dat hy ons gevoelen haat, zal zyn bekwaamheyd, en goed geloof, ons by yder,*

*met waarſchijnlykheid, verdagt maken: en onder ons gezegt; het Kraam is niet heel vry van tegenſpraak; daar is op eenige dingen al iet te zeggen; alles kan niet beweezen worden: en nog meer, ik weet dat Euſtaſtes voor lang, met drie geſleepe Gaſten, in twiſtredening afgeregt, is bezig geweeſt: en wie kan twijflen, of deze, en veel anderen, zullen 't geval van Kakoëtes, en ons gedrag kundig zyn; en dat kan by hen, niet dan als een ſchelmſtuk gelaſtert worden: of ſchoon wy beter weten, dat raakt een ander niet; 't voldoed niemand als ons, dien grooten Amſterdammer * te volgen: daarom voorzigtig, dat bid ik; en niet voorzigtiger dan Euſtaſtes een Rad voor d'Oogen te draayen.*

KAKOLOGUS, met d'anderen, vroegen, *hoedanig aan te leggen? Euſtaſtes niet alleen, maar d'andere drie te bedriegen, is onmooglijk: tegen gewoonte aan te gaan, is zig bevegten, en dat heeft zelden goeden uytſlag.*

Hier op KAKOTEGNUS, *waar toe die onnutte zorg? doet na mijn Raad, ik zal 't alleen uytvoeren; een regt Wysgeer vind zig nooyt verlegen.*

KAKOLOGUS, en 't gezelſchap, ſtelden nog iet tegen: daar na een Algemeene toeſtemming: *Kakotegnus* zou *Euſtaſtes* aan zyn Huys vinden; en zig bekla-

* *Spinoza.*

klagen, ongelukkig te zyn, door 't bederven van *Kakoëtes*, en 't miſſen van gemeenſchap met *Euſtaſtes*; en verklaren, voor heen door drift, en verkeerde bevatting vervoert te zyn; maar nu genegen zig beeter te ſchikken; vergifnis en vrindſchap te verzoeken; en van hun zeggen, wat goet vond; op dat *Euſtaſtes* bedrogen; met andere gedagten, niet meer kwaad zou ſpreeken; en zy met minder vrees, elk een aanklampen. Met dit Raadſlot ſcheide deze Vergadering, bekwaam tot alle Guyteſtukken.

Euſtaſtes was ondertuſſchen, uytgenoomen daaglykſe bezigheden, met EUSEBIUS, DIAGNOSTES, en FRONESIMUS, eenmaal 's weeks, in Overnatuurkundige Oeffening; die over elks bedenking, by Vorm van voorſtel, wiſſelbeurtig behandeld wierd; zoo dat deeze voorſtelde, andere daar na, tot aanmerkingen en zwarigheden te ſtellen, vryheid hadden.

Dit geſchiede in 't Huys van *Euſebius*, voorzien met ruyme Vertrekken, en aangename uytzigt over zyn, en andere Tuinen.

Aan deeze Voortreflyke Mannen was *Euſtaſtes* door berugte ſchranderheyd, en

wel leven, bekend, en eindlijk gemeen geworden.

't Was nu, dat Hy, van de Zamening verzogt, zyn gedagten, over *'t hoedanig zyn van de Ziel*; *des zelfs Onsterflijkheid*, *en van God*, by een ſtelde; om gereet zynde, by Afdeeling, voor te Lezen.

„ En waarlyk, wat anders, voor een
„ omzigtig Wijsgeer, dan dit beginzel,
„ in zyn begrippen tot zaken te betrek-
„ ken? want is 't niet billyk, eerſt zig
„ zelf; daar na Voorwerpen tot ons be-
„ treklijk, t'onderzoeken? regt anders
„ als eenige, die hunne denkbeelden,
„ zonder bewuſtheid, hoe, en door wie
„ die zijn, aan verkeerde dingen *na eygen*
„ *zin* toevoegen; en na *die Reegel*, al-
„ les, met geweldige verbuyging verkla-
„ ren.

KAKOTEGNUS nu, in ſchijn verandert, ging', met bedrieglijk berouw, na 't Huys van *Euſtaſtes*; die t' Huys zynde, deeze, niet zonder ontzette verwondering, gewaar wierd.

Hy, gereet in 't aanſpreken, gebruikte deze reden; *Mijn Heer*, *'t moet u vreemd voorkomen*, *my hier te vinden*; *nog meer*, *zoo gy wiſt waarom*: *'t is*, *met myn uyterſte leetweezen*, *dat Kakoëtes elendig geſtorven*; *en*

door

door my aan u zyn bederf geraden is : mogt het nog te doen zyn, 't zou nooyt geſchieden; maar dat 's nu onmooglyk: ik heb oneyndig berouw, en beeter gedagten, O Edelmoedige Euſtaſtes, mogt ik geloof by u verdienen! 't is my nu bekend, welke ſpoorloosheden uyt onbepaalde driften volgen; u voor een weynig ten Voorbeeld, en my tot verlies van Eer en Agting gebleeken: gedenkt niet meer een Booswigt; maar een tot beterſchap genegen te zien.

EUSTASTES, niet wetende wat uyt deze ſchielyke aanſpraak te beſluyten, gaf te verſtaan; *zoo 't met ware mening geſchiede, dat niet iet hem meer kon verheugen; dog niet hoopte, alleen zeggen te hooren.*

Hier op wierd door onzen *Verleyder*, met hooge aantuyging, en beloften, verzeekering; en, hoewel van zijn gezelſchap geſcheyden, groote hoop tot des zelfs verandering gegeven.

Na nog eenige woorden in een byzonder Vertrek gewiſſelt, nam, met laage Eerbied, afſcheyd; en aanſtonds na 't gezelſchap, dat met verlangen zijn wedervaren verwagte.

't Aanbrengen was wenſlijk, en *Kakotegnus* als een Wonder geprezen, in uytvinding, om de gaauwſte te bedriegen, weergaloos.

Nu zyn ze, riep KAKOLOGUS, *in de Val; Arme Kinderen! 't is de Onnoozelheyd zelf, te gelooven, dat een regtzinnig Natuur-kenner, zoo ligt van gedagten zou veranderen!*

KAKOTEGNUS, minder driftig, zey; *niet te voorbarig; 't begint eerst: 't is waar, ik twijfel niet of 't moet naar wens uytvallen: maar mijn voornemen is ook, om met zyn gezelschap gemeen te zyn; om zomtijts in hunne Vergadering te komen; op dat wy weeten, welke zaken, en hoedanig die behandeld worden; hier uyt zullen wy regte kennis krygen van de Brabbelingen, die zy tegen ons gevoelen inbrengen: dog zyn drie Medestanders, my nog onbekend, moeten eerst, zoo wel als hy, bedrogen; en dat kan meer moeyten schaffen: niet iet aan de Leerlingen, nog iemand te laten blyken, word vereyst; en laat dit alleen op my staan.*

Hier op gescheyden: en na verloop van weinige dagen wederom na *Eustastes*: die 't geval aan *Eusebius*, en vervolgens aan d'andere, had bekend gemaakt; tot dat in de eerste byeenkomst, daar van, en 't bedrog van zulke Menssen gesprooken wierd; met Raadslot, als *Kakotegnus* wilde, hunne Zamening zomtijts kon bywonen;

nen; om daar door t'ontdekken, wat hy voor had.

Kakotegnus dan, ſpeelde zyn Rol als voorheen; zoo dat *Euſtaſtes*, eer deeze Booswigt vraagde om de Leſſen te horen, het zelve voorgaf; 't geen hy, in ſchijn van onverdiende weldaad, met teekenen van nedrigheid, aannam.

Hier meê, als een Verrader, geſcheyden; ter yl na de bedekte Schelmen, en geen ding nodiger dan wytluftig zwetzen van zyn liſt, en *Euſtaſtes* onnoozelheid: geen ſchranderheyd, beleyd, nog oordeel, als by hun: daar buyten, dood Rompen. 't Bleek nu wat vermogen iemand door de regte Wysgeerte verkreeg.

De dag der byeenkomſt verſcheenen, ſtapt, zonder een ogenblik verzuym, na 't Huys van *Euſebius*; daar de Leden, met voordagt, hem ſcherp aanzagen.

't Was beſloten op deze wel te letten; om waar 't mooglyk zijn regt voornemen te ontdekken; want niemant was buyten twijfel van ſchelmſtuk.

Nogt'hands KAKOTEGNUS, afgeregt als Tooneelſpeelder, om zijn Rol naar 't geval uit te voeren, toonde zig, als of nooyt kwaad gedagt had: *Hy was, door onverdiende aanbieding van de Heer Eu-*

ſtaſtes, gelukkig, dit aanzienlyk Gezelſchap by te woonen; verzogt voor deeze vrymoedigheyd verſchooning; en wenſte te weeten, welk een Reegel de handeling beſtierde: 't wierd hem gezegt, met aanwyzing van zitplaats.

't Opſtel van *Euſtaſtes* was gereet, dat nu behandelt zou worden: 't wierd eerſt geheel, en daar na by afdeeling gelezen; op dat elk na gewoonte, tegenſtelling; of aanmerking by bragt; als by 't volgende blijkt.

EER-

EERSTE LID.

VOORSTEL.

De Ziel, is een Wetende enkele [(a)] Zelfstandigheid.

BEWYS.

Een geduurige Levendigheyd, Denken genaamd, word ik in my gewaar, niet alleen denken, in betrek tot dingen; maar in dezelve stip des Tyds, weet ik dat ik denk; dit weete [(b)] moet op zig, of van iet anders bestaan: 't kan op zig niet bestaan; om dat een onderwerp steld; want daar weete is, is iet dat weet: het weete op zig, door reedlyke onderscheyding, aangemerkt, is enkel; 't behoord dan tot een enkel onderwerp; om dat al wat tot een zaak behoord, met de zaak gelyk

(a) Verstaat, enkel, levendige; wyl het Wete geen in zig doode stoflykheid; maar zuyver Leven steld.

(b) Hier staat Weete; en niet Weeten, om dat de eygenschap alleen, en niet de wyzen, of het gewetene in dezelve, word aangemerkt.

lyk is; en hier uyt, dat geen (c) *eygenſchap van een eygenſchap; maar van een gelijke Zelfſtandigheyd is*, beſluyt ik; dat het onderwerp van myn weete, naamlyk myn Ziel, een wetende enkele Zelfſtandigheyd is, dat is, een zelfſtaande, of op zig zynde, Zaak.

(c) Onder alle eygenſchap word niet als Zelfſtandigheid, of op zig ſtaande Zaak begreepen.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. En met reeden; want het wete, van het gewetene afgetrokken, aangemerkt, is enkel; en al zoo min als uitgeſtrektheid, zonder 't uitgeſtrekte, op zig kan zyn, zoo min het weete zonder weeter: het weete behoord dan tot een enkel onderwerp.

FRONESIMUS. Om dit verder te onderzoeken; zoo neemt het Menslijk Lighaam eens tot onderwerp, GEHEEL; of TEN DEEL.

GEHEEL? zoo moet een groot Lighaam meer weten als een kleyn; want een Lighaam beſtaat uit deelen; die deelen zijn Lighaamkens op zig; een groot Lighaam beſtaat uyt meer Lighaamkens, als een kleyn; en alle deeze Lighaamkens moeten weten; by gevolg een groot Lighaam weet meer als een klein:

en

en een Lighaam van eenige Leden berooft, moet onvolmaakter, of minder weten, of denken, als voor de berooving. Verder; 't onderwerp van weete, is 't onderwerp van denken; want weete is ook denken; denken zou dan alleen door beweeging zyn; wyl een denkent Lighaam, buyten beweeging, niet kan denken; zoo dat ik niet anders als op aandoening van buyten zou kunnen denken; om dat alle (d) Lighaam van buyten bewogen word; dan is alle denking lijdlijk: ik zou dan niet kunnen denken, als op de naaſte voorwerpen; om dat die de naaſte aandoening op my hebben: by voorbeeld; Ik zou op mijn Heer, die digſt naaſt my zit, en niet op een verdere moeten denken; en digter by een van de Heeren zynde, op die, en niet op mijn Heer moeten denken; wijl de naaſte, meerder aandoenlijke magt, dan een verdere op my heeft.

(d) Weet dat deelen des Lighaams, tot in 't onnadenklyke ook Lighaamkens op zig zyn.

KAKOTEGNUS. Mijn Heer, de voorwerpen, die 't voorſte in de regte lyn van 't Gezigt ſtaan, worden ook wel de naaſte voorwerpen genaamd.

FRONESIMUS. Maar als het Lighaam, alleen door middel van 't Gezigt, of andere Zintuygen, denkt; zoo is de Vraag, hoe dat door 't Gezigt, of andere Zintuygen alleen, het heele Lighaam, zonder verwarring, bewuſt, of denkende word?

Hier op zweeg *Kakotegnus*.

FRONESIMUS, Nu, ik kan den-

ken

ken op voorwerpen, waar van op d'andere zyde des Aardskloots ben aangedaan, welke voorwerpen buyten aandoenlyke magt op zijn.

KAKOTEGNUS. Mijn Heer, dat raakt de denkbeelden.

FRONESIMUS. Zoo 't Lighaam 't onderwerp van de denking is, dan kunnen geen andere, dan ſtofvertoonende, dat is, niet als uytgeſtrekte, of harſſenbeelden zyn; want al wat van een uytgeſtrekte zaak afhangd, is met dezelve uytgeſtrekt; en dan is de denking alleen inbeeldlijk, en niet verſtandlyk:

Nu; *die denkbeelden moeten of zelf het onderwerp der denking zyn: of de voorwerpen, by afbeelding, aan de denkende vertoonen.*

Die (e) *denkbeelden, kunnen t'onderwerp van de denking niet zyn*; al zoo min, als een beſchoude afbeelding, het onderwerp van de beſchouwing. (f)

Of

(e) Verſtaat harſſenbeelden, en alle zin-vertoning.

(f) Dit blykt nader: want de Harſſenbeelden zyn wyzen van Lighaam, en met het zelve uytgeſtrekt, en deelbaar; wyl al wat uitgeſtrektheid, by afbeelding, vertoont, uytgeſtrekt en deelbaar is; en die deelen, op zig, zyn Lighaamkens: elk Lighaamken moeſt dan het zelve harſſenbeeld *op zig*, of *een deel* uytmaken.

Op zig? dan zouden zoo veel volſtrekte harſſenbeelden, in een harſſenbeeld (van 't zelve voorwerp) vertoont moeten worden, als Lighaamkens zyn, waar uyt het zelve beſtaat.

Of *een deel*? dan zou egter het zelve harſſenbeeld, door zig, zoo veel in getal beſchoud en geweeten worden, als de deelen in getal zyn, die 't zelve uitmaken; waar van het tegendeel uit de bevinding blykt; want elk harſſenbeeld, in 't geheel aangemerkt, word niet als on-

Of de voorwerpen, by afbeelding, aan de denkende vertoonen: dit blijkt klaar; want alle ſtofvertoonende beelden, door aandoening der voorwerpen, ter beſchouwing geſtelt, vertoonen de voorwerpen, als of wy van de voorwerpen wierden aangedaan; hier door word getoond, dat die beelden, afbeeldingen der voorwerpen zyn: en wyl de denkende, die denkbeelden, van zig onderſcheiden, beſchouwd; zoo blykt, dat die denkbeelden, 't voorwerp, en niet het onderwerp, van de denking zyn.

onder een-tal vertoont, en ook zoo beſchoud: zulks geen harſſenbeelden het onderwerp; maar alleen voorwerpen der denking zyn: en 't zelve, met alle zin-vertooning.

Verder; die denkbeelden, moeten dan, met dwingende voorkoming, dat denkende Lighaam aandoen, en noodzaken, om niet iet anders, als op dat aandoet, te denken; en dit Lighaam kon niet als daarom denken; wijl 't in ſtipte ruſt zynde, niet denken kan; en denkende, door iet anders bewogen word; en daarom magtloos, dit harſſenbeeld, dat een Paard; nu, dat een Boom; dan, dat een Huys verbeeld, vrywillig te beſchouwen, daar het, in naauwkeurige opletting, blykt, dat ik, de zoogenaamde harſſenbeelden, zoo vry, enkel, en t'zamenvoegende, kan beſchouwen, als door mijn Oogen de Schilderyen aan de Wand.

KAKOTEGNUS. Mijn Heer, die beelden, of een van die, zullen uw, veelligt noodzaken, zonder dat gy daar op let.

FRONESIMUS. Al zoo min als de

de Schilderyen aan de Wand; want die beelden hebben een *gelyke*, of *ongelyke*, betrekking op my:

Een *gelyke*? dan blijkt, dat ik, als ik een beeld in 't byzonder beſchouw, magt heb om dat vrywillig te beſchouwen; want het eene is zoo magtig my te noodzaken, als het ander.

Of *ongelyke*? dat is, meer, en minder magt, om my te noodzaken: dan zou ik, door een magtige genootzaakt, weten, dat ik tot de beſchouwing genoodzaakt wierd; dog, ik vind een waar onderſcheid, tuſſchen het harſſenbeeld, door een voorwerp aangedaan zynde, een oogenblik te moeten beſchouwen, en tuſſchen de andere beelden, welke ik volſtrekt, vrywillig, zonder innerlijke, nog uyterlyke nooddwang beſchouw; want zoo innerlyke, of uyterlyke nooddwang my nootzaakte, dat zoude ik weten; wijl geen nooddwang in een denkend Lighaam, zonder beweging kan zyn; en hier uit moet het denkend Lighaam, alle nooddwang, tot zig betreklyk, weten; maar ik weet, aangedaan zijnde van een voorwerp, door middel van een harſſenbeeld, dat ik na een oogenblik, van dat harſſenbeeld te beſchouwen, tot een ander, en weer tot een ander, vrywillig kan overgaan.

Dus blijkt uyt de aanmerking op het Lighaam in 't *geheel*, dat het weten, of denken, geen bewoogen; nog ander Lig-

Lighaam, tot onderwerp heeft, maar een enkele Zelfſtandigheyd.

Nu het tweede onderzogt:

Of TENDEEL? laat een Lighaamken, in 't Hoofd of elders, zoo net en wel gevoegd by de Zintuygen, dat niet beeter geſchikt kan worden, 't onderwerp van de denking zijn.

Geen Lighaam kan geſteld worden, dan met de eene zijde, of kant, enz, teegen over den ander; en zoo ook met een rond Lighaam: dit denkend Lighaamken ſtaat dan met *een*; of *twee*; of *alle zijden*, voor de aandoening blood.

Met een; *of twee zyden*? Dan zullen de andere zijden flaauwer aangedaan worden; om dat zy door de aangedaane zijden, en tuſſen deelen belet zijn.

Of *met alle zijden*? dan kunnen de innige deelen zoo wel niet aangedaan worden, als die in 't oppervlak zijn.

En hier uyt, wijl dit klyne Lighaam, zoo wel uyt deelen, als een groot beſtaat, en die deelen Lighaamkens, en weeters, op zig zijn, en ſtarker, en flaauwer worden aangedaan, zou het weeten, of bewuſtheyt, niet enkel, nog de denking onverward kunnen weezen; want een voorwerp zou in dezelve ſtip des Tyts, ontallijk anders, en anders, door die Lighaamkens geweeten worden, en de denking verward; om dat de Lighaamkens, daar het denkend Lighaam uyt beſtond, een tydig

van een voorwerp, verſcheyde gewaarwordingen zouden krygen; en hier uyt verſcheyden, dat is, verward denken.

KAKOTEGNUS. Mijn Heer, zommige ſtellen, en meenen te beweeren; dat de vloedige ſtof, of geeſten, in de Pijpkens des Lighaams bewoogen, en dus, of anders, gewrongen, het onderwerp van de denking, of de denking zelfs is.

FRONESIMUS. Dat is het zelve, van 't genoemde klyne Lighaamken: en te vooren (g) is getoond, dat denking op zig, niet kan beſtaan.

(g) In 't bewys, van 't eerſte Lid.

Nog eens; laat het Lighaam met de gantſche Stof, als een enkel geheel, en by gevolg zonder beweeging, aangemerkt, het onderwerp van de denking zijn; dan moet, behalven dat geen denking tot een Lighaam, veel minder tot de Stof, zonder beweeging behoord, de denking algemeen weezen; zoo dat mijn denken, uw denken is, dat is, dat ik weet wat gy denkt, en in teegendeel: 't geen niet min belaglijk dan ongerymt is.

De denking dan, behoord tot een enkel onderwerp: en gelijk de uytgeſtrektheyd tot het uytgeſtrekte, dat is, tot de Stof behoord, (welke beyde (h) door daadelijke nog wyzige, maar door reedlijke onderſcheyding te onderſcheyden zijn; zoo, dat uytgeſtrektheyd het uytgeſtrekte, nog 't uytgeſtrekte de uytgeſtrekt-

[h] Eigenſchap, en zelfſtandigheid.

ſtrektheyd niet is. Maar uytgeſtrektheyd, en 't Uytgeſtrekte, zijn *eygenſchap*, en *Zelfſtandigheyd*, en zijn ſtiptelijk *een* (*i*) Zoo is 't met denken, en de Ziel.

(*i*) Of: *eenig*.

KAKOTEGNUS. Als uyt de bewuſtheyd volgd: dat de Ziel enkel is? Zoo volgd uyt de beweging: dat de Stof enkel is. Want de beweeging op zig aangemergt, is enkel: en hier uyt; de Stof is enkel.

FRONFSIMUS. Het weete, *hoedanig aangemerkt*, is *enkel*; en ſteld een enkel *eenzelvig* Onderwerp: en *eygenſchap*; om dat dit Onderwerp niet zonder weete kan beſtaan (*k*); en 't weete niet zonder dat Onderwerp. Maar de beweeging, ſchoon op zig aangemerkt, is *uytgeſtrekt*; om dat in *lyn*, of *lynen* beſtaat. Derhalven kan uyt de beweeging geen enkel *eenzelvig* Weezen beſlooten worden. En wyl niet Iet de beweeging *eigen* heeft om in weezen te zijn? Zoo volgd: dat de beweegiug geen *eygenſchap*, maar *wyze*, is.

(*k* Het weete is enkel leeven: 't Steld een zuiver leevendig Onderwerp. Geen ding (*op zig aangemerkt*) is zuyver leevendig: of is uyt eygen innig beginſel doenlyk. Geen Weezen kan doenlyk zijn, zonder weete: om dat zonder zig bewuſt te zyn alle daad door nooddwang van buyten geſchied; en dus *lijding*, en geen *daad*, is. Derhalven al wat onder weete begreepen word; of zuyver leevendig is; kan zoo min zonder weete: als 't weete zonder leevendig Onderwerp, zyn.

Hier op door EUSTASTES nader omgevraagt, en 't volgende, tot beſluyt der verhandeling van 't eerſte Lid voorgeſteld:

Blyft iemand, gewoon door de Zinnen te oordeelen, nog teegen werpen: *daar kan geen enkele Zelfstandigheyd zijn?* Die ontkent ook het *weete*: en, om zelve reeden, *de Stof*. Want het weete steld een Weeter. Het weete behoord tot de Stof niet. Zoo 't dan niet tot een onstoflijke, dat is enkele Zelfstandigheid behoord? zoo kan 't niet bestaan; en is bygevolg niet. Eñ wyl de Stof, op zelve wyze onder de uytgestrektheyd: als die enkele Zelfstandigheyd, onder weete, behoord. En de Stof niet zeekerder onder de uytgestrektheyd: als die enkele Zelfstandigheyd onder weete, verstaan word. Soo blykt: dat iemand die de enkele Zelfstandigheyd ontkend, het weeten ontkend: en 't Uytgestrekte, met de uytgestrektheid, dat is de Stof.

Kakotegnus toonde zig in 't spreeken zoo gematigd, dat, of schoon hy zomtijds vraagende teegenstelde, niet iemand zijn voorneemen kon ontdekken, was hy niet verdagt geweest.

Eustastes wierd verzogt het tweede Lid, voor te Leezen; en dat afgehandeld te eyndigen.

TWEE-

TWEEDE LID.

VOORSTEL.

De Ziel heeft geen kennis eygen, dan zig bewust te zijn, en is egter een weetende Zelfstandigheid.

BEWYS.

Ik [a] ontdek in my verscheyde kennissen, begrippen; of weetenschappen, en denkbeelden genaamd: en begryp, *wijl mijn bestaan op zig is* [b]; *en 't geen, waar buyten een zelfstaande zijn kan, niet eygen aan de zelfstandigheyd is* [c], dat de kennissen, enz:, niet als weete, maar als geweetene aangemerkt, niet eygenlyk, tot my behooren; al zoo min als tot het Wasch

(a) Verstaat de Ziel.

(b) In 't eerste Lid betoogd.

(c) Geen zaak heeft iet eigen, als 't geen, waar buyten zy niet zyn kan,

(d) ingedrukte beeldenissen: want het Wasch is niet minder Wasch zonder beeldenissen; en ik niet minder zelfstandig, zonder die kennissen, enz:: hier uyt blykt, dat die kennissen, enz:, geen eygenschappen, maar wyzen van my zyn; en dat ik, buyten die kennissen, enz, de bewustheyd van myn zyn, alleen eygen heb; en daarom, dat ik buyten die kennissen, enz, of denkwyzen, bestaan kan; en egter een weetende zelfstandigheyd zyn.

(d) De woorden, en voorbeelden, van 't stoflyke afgenomen, moeten niet inbeeldlyk; maar door suivere verstaning tot de Ziel, enz, overgebragt worden.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. 't Blijkt klaar, dat in de Ziel verscheyde kennissen, begrippen, enz, ondekt worden, als: ik begryp wat een Paard, Boom, Huys, enz, is. Nu, het woord begrip, of begrippen, afgenoomen van een Lighaam dat begrijpt of bevat, is om aan te wijzen, dat, gelijk in Zeegel-wasch, uytgestrekte Beeldenissen gedrukt zijn, en van 't zelve begreepen worden, zoo ook, in de Ziel weetenschappen, of 't gekènde der dingen zijn; want de Beel-
de-

deniſſen worden in 't Waſch door beelden ingedrukt, en blijven in 't Waſch, ſchoon de indrukkende beelden gebrooken zijn; zoo als in de Ziel de weetenſchappen, door aandoening *e*) der dingen (*f*), gebragt worden; welke weetenſchappen daar in blijven, of ſchoon de dingen verwoeſt zijn.

Nu, al wat bevat, is daadlijk; of wijzig, van 't bevatte onderſcheyde: de beeldeniſſen zijn niet daadlijk; by gevolg wijzig onderſcheyden; en zoo de weetenſchappen in de Ziel.

In een wijzige bevatting, zijn de beeldeniſſen, als door een ander veroorzaakt; van een ander: maar voor zoo veel de beeldeniſſen beſtaan; van de bevatter; en dan word het Waſch, alleen uytgeſtrekt, aangemerkt. Maar voor zoo veel het Waſch beeldeniſſen bevat, als hoedanig, door een ander, uytgeſtrekt.

En dus met de Ziel: voor zoo veel de Ziel weet wat een Paard, Boom, en Huys is; zoo zijn die weetenſchappen, als veroorzaakt door Paard, Boom, en Huys; van de zelve: maar, voor zoo veel deeze weetenſchappen beſtaan; van de Ziel: en dan word de Ziel alleen aangemerkt als weeter. Maar voor zoo veel de Ziel die weetenſchappen heeft; als hoedanig, door een ander, te weeten.

En gelijk tot het Waſch, om Waſch

(*e*) Hier door word ook verſtaan de aandoening van enkel leevendig; zoo wel als van uytgeſtrekte Weezens: welke laatſte, alleen verwoeſt worden.

(*f*) T: w: de dingen op zig aangemerkt: want anders is God, ſtiptlyk genomen, al een Oorzaak der aandoening; als in 't Neegende Lid betoogd word.

te zijn, geen beeldenis behoord; zoo behoord tot de Ziel, om Ziel te zijn, geen (g) kennis der dingen: want de Ziel is niet meer zelfstandig, als zy van een Paard, Boom, Huys, enz, is aangedaan, (en daar door weetenschappen van Paard, Boom, enz, heeft gekreegen) als te vooren; wijl deeze of die dingen te weeten, maar wijzen van denken zijn, waar buyten de Ziel weezen kan. Zy was immers zoo zelfstandig, eer zy dat wist, (h) als nu: hier uyt volgd, dat de Ziel niet anders, om een weetende zelfstandigheyd te zijn, behoefd; als weete (i).

KAKOTEGNUS. Maar wijl 't weeten, een geweetene, of weetenschap, insluyt; wat weet zy dan?

DIAGNOSTES. Dat zy is.

FRONESIMUS. 't Onderscheyd dat gemaakt is tusschen begrip, begrippen; en 't be-

(g) Of schoon de gemeene onmiddlyke indrukken Gods (als het Godlyke denkbeeld enz.) door de onveranderlyke daadlykheyd van 't Godlyke weezen, eentydig met de Ziel weezendlyk zyn; egter zyn dezelve zoo min eigen aan de Ziel; als de indrukken in 't Wasch, zoo dra als 't Wasch weezendlyk is. En dus met de bezondere wyziging, en schik der Stoflyke weezens: want hoewel het zelve een opperverstandige oorzaak aanweisd? 't is nogthands niet eigen aan 't uytgestrekte; om dat het Stoflyke buyten die schik, en en wyziging, even zelfstandig, of op zig staande zou zijn.

(h) Eer Zy van Paard, Boom, enz, aangedaan was.

(i) Dat is; het zyn van de Ziel, als wetende zelfstandigheid, bestaat niet in 't geweetene; maar in weeten.

't begreepene: tusschen weeten; en 't geweetene, of weetenschappen: tusschen bevatte; en 't bevatte: moet gemaakt worden, tusschen verstaan; en 't verstaande: tusschen kennisse, kennis, kenne; en 't gekende, en zoo verder: want begrip, begrippen, weete, bevatte, verstaan, kennisse, en kenne, zijn een, en behooren tot het lijdlijk vermoogen van de Ziel, Verstand genaamd; en dit, ende wil, eyndigd in weete; en dat in de Ziel, en is geheel een.

Nu, begrijpen, en bevatten, zijn benaamingen; wanneer de Ziel, als in weetenschappen te begrijpen, word aangemerkt; maar weeten, verstaan, en kennen, zijn benaamingen, als de Ziel het bevatte of begreepene, beschouwd, of beschouwd heeft; en dus in teegendeel met het begreepene, 't bevatte, 't geweetene, of weetenschappen, 't verstaande, 't gekende, enz.

EUSTASTES. Ook is begrijping, weeting, bevatting, verstaaning, kenning, enz, eenzelvig; en beteekend het begrip, met het begreepene; het weeten, met het geweetene, enz.

Wy zeggen begrip, voor zoo veel de Ziel iet begrijpt, of in vermoogen is, iet te begrijpen; maar begrippen, voor zoo veel de Ziel verscheyde weetenschappen begrijpt; en zoo met kennis, en kennissen, en verder.

EUSEBIUS. Waarom zoo veel onderscheijding; daar de woorden, dus

geſchikt, niet altijt zoo gebruijkt worden?

EUSTASTES. Om met de onderſcheyding (k) der woordeu, de dingen, door woorden beteekend, te onderſcheyden; en daar door in de kennis der dingen, na onze magt, volkomen te worden: want wie, die iet verſtaat, verſtaat het zelve, zonder onderſcheyding, zoo als 't te verſtaan is?

(k) Het overnatuurkundige, word niet wel, buyten vereiſte onderſcheiding, verſtaan.

KAKOTEGNUS. Mijn Heer, hoe is dit te verſtaan, dat de Ziel enkel of onverdeeld blijft, met zoo veel weetenſchappen?

EUSTASTES. Zoo min als 't Waſch meer uytgeſtrekt is, door beeldeniſſen; zoo min word de Ziel verdeeld, of uytgeſtrekt, door weetenſchappen.

KAKOTEGNUS. Maar zoo de Ziel het Waſch, in opzigt van aangedaan te worden, gelijk is? zoo is zy altijt lijdlijk.

EUSTASTES. De Ziel is wel, voor zoo veel zy aangedaan word, het Waſch gelijk; maar niet, voor zoo veel zy de weetenſchappen anders en anders ſchikt, t'zamen voegd, en beſtierd: de Ziel is enkel; 't Waſch uytgeſtrekt: welke beyde wel worden aangedaan; maar 't Waſch is anders onder de aandoening, dan de Ziel: 't Waſch krygd uytgeſtrekte beeldeniſſen; om dat uytgeſtrekt is: de Ziel enkele weetenſchappen; om dat zy enkel is.

't Waſch weet niet; om dat uytge-

ſtrekt

ſtrekt is: het weete behoord tot de Ziel; om dat zy enkel [l] is: de Ziel is alleen lijdlijk; als zy aangedaan word; maar volſtrekt doenlijk, als zy met weetenſchappen te beſtieren beezig is: en 't Waſch altijt lijdlijk; en zoo de gantſe Stof.

[l] Want geen, dan enkele weezens, zyn 't weeten eigen.

Dus

Dus nam, de eerſte Zitting, eynde; en *Kakotegnus*, in ſchijn van groot genoegen, afſcheyd; met verzoek zijn vrymoedig vragen te verſchoonen; 't geſchiede uyt Liefde tot de Waarheyd. Dit wierd beantwoord; en door *Euſebius* ons gezelſchap nog een wynig by een gehouden: welke, verwonderd over de ingetoogenheyd van *Kakotegnus*, egter vaſtſtelden, dat hy dezelve bedrieger was.

Deeze, met de meeſte nieuws gierigheyd van de bedekte zaamening, die op hem wagte, ontfangen, maakte aanſtonds het verhandelde, ſpotſwijze, bekend; onder voorgeeven, met de eerſte geleegenheyd de heele vergaadering teverwoeſten.

Dog hy berigte *Kakologus* daar na in ſtilte, dat nooyt gedagt had, iemand te vinden, door eyge oefening, zoo ver gevorderd als *Euſtaſtes*.

Kakologus vroeg hoe aan te leggen?

Heel ligt, was 't zeggen, *ik zal voorgeeven dat gy, en 't gezelſchap met weynig moeyte te overreeden zijt; en verzoeken, voor eenige, hun verhandeling maar eens by te woonen, in ſchijn om dus uw alle van gedagten te veranderen: maar dan geen blyk van onze gemeenſchap te geeven, nu het teegendeel zonder twyf-*

twyffel geloofd word; want hier door wierd ons voorneemen verydeld, en wy als Schelmen by elk gelasterd.

Gy Kakologus moet het woord voeren, dog neemd voornaame stukken van onzen Wysgeer(†); *daar mee te schermen, zal die Onnoozele, zonder zig te kunnen redden, Overhoop smyten: maar voor al uw slagen wis, met ontzaglyke deftigheyd; dog by overwinning, met scherpe boert: op dat zy, buyten verweering, bevinden, wat het zy met ongerymde dingen teegen Regte Wysgeeren aan te gaan. Gedurige aan-een-binding moet uw reedening verzellen; en, op de minste haapering, de bekwaamste, in voortpraaten, gereed zyn.*

Dit is 't mijn Heeren, dat iemand, niet op onze gronden afgerigt, verbaast doet staan. 't Verdere zy uw dan aanbevoolen.

Dit wierd door de listige *Kakotegnus*, om 't verleyde gezelschap nog meer door waan te vervoeren, voorgesteld; en met uytgelaate blydschap goet gekeurt.

Elk wenste voort te beginnen; wyl gelukkige uytvoering vast stelden.

Maar *Kakotegnus* en *Kakologus*, kwaamen, zonder aan hun blyk te geeven, om die nooit te besoeken over een: de Kans was te haglyk, en, aan toevallige uytslag, hun agting te waagen, gevaarlijk.

(†) *Spinoza.*

Zy

Zy moeſten egter, door ſtout opſnyden, tot voorſtand van 't algemeen belang, onverwinlyke Mannen ſchijnen.

Dog noodig aan *Euſtates*, en zijn gezelſchap, groote Hoop van hun beeterſchap te geeven, op dat het eerſte zeggen waarſchynlijk bleef.

„ Dus zijn Schelmen, niet min voor
„ Vrinden, als Vyanden, eerloos, en
„ t'elkens met zig verleegen.

't Beſluit dan, Was; om zonder verzuym het voorhebben te bevorderen: de drift te groot om bekwaame geleegenheyd af te wagten. Hier op geſcheyden, en aan *Kakotegnus* 't gezegde toevertroud.

De Leerlingen, hoewel onder ſtrenge wet van diepe ſtilte, ſpatte nu en dan genoeg onbeteugeld uyt,

En waarlijk eenige meenden 't voordeel van hunne Meeſters dapper te behartigen, met die aan elk bekend te maaken.

Dit benadeelde meer, dan *Euſtates*, na meening van *Kakotegnus*, doen zou; want het getuygenis der Leerlingen, word eer geloofd, dan van een ander.

Hier door wiern dit School, buyten weeten van de Meeſters, genoeg Waereld kundig.

De Tijd der tweede Zitting kwam

naauw-

naauwlijks, of KAKOTEGNUS aan 't Huys van *Eusebius*, op dat Hy, eer *Eustastes* voor Las, iet van zijn gezelschap mogt inbrengen.

De Leeden by een zijnde, gaf dit voor: *Myn Heeren, ik heb alle pooging aangewend, om de wankelende van myn voorig gezelschap, op vaster gronden te zetten; en 't is niet geheel buyten Hoop: dog voor oordeel, belet starke voortgang.*

't Schynd dat elk niet onverschillig, dat is, zijn voor oordeel niet magtig is.

Wy zullen egter, schijnbaar gelukkige uytslag afwagten; want onder hun niet een, of verscheide van gevoelen.

't Kreeg wynig geloof, wijl *Kakotegnus* verdagt was, en 't Voorleezen van 't darde Lid een begin.

DAR-

DARDE LID.

VOORSTEL.

De Ziel; en Harssenbeelden, zijn daadelijk [a] *onderscheyden.*

BEWYS.

Dus volgd een daadlyk onderscheyd tussen my [b] en de Harssenbeelden; want dezelve zyn uytgestrekt, en ik ben enkel: de Harssenbeelden vertonen niet dan Stoflyke zaaken, en zyn Stoflyk; myn bestaan is in weete, dat is, Onstoflyk: en gelyk een ding te verstaan is, zonder Harssenbeelden te beschouwen; zoo kunnen de Harssenbeelden beschoud worden, zonder voorgaande

[c] stip-

(a) Niet al een, dat de Ziel, de Harssenbeelden, dat is, het Lighaam, niet is; nog het Lighaam de Ziel: maar dat elk op zig, onder verscheide eigenschappen, van elkander, onderscheiden zy.

(b) De Ziel.

(*c*) ſtipte kennis der voorwerpen, die zy vertoonen: want het is een andere doening, de begripte doorzoeken; dan de Harſſenbeelden enkel, of zaamgeſchikt, aan te merken: de Harſſenbeelden zijn als ſchilderyen, op 't Lichaam afgebeeld, die ik in volle vryheid beeldſchouwlijk; meet; en Natuurkundig kan beſpiegelen: welk bedryf inbeelden; en dit bewuſt te zyn, zonder genoemde beezigheyd, word Verſtaan genoemd.

(*c*) Eerſt het harſſenbeeld en dan kennis in de ziel van 't voorwerp, door 't harſſenbeeld: Zoo dat een nieu harſſenbeeld beſchowd word, zonder voorgaande kennis van 't voorwerp.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES, de Harſſenbeelden zijn door 't droomen gevonden (*d*): want wakker geworden vind men zig ver buyten aandoening der (gewaande) verſcheene voorwerpen; en 't is veelmaal onmooglijk, in die weinig Tijd, zoo veel, heel verſcheyde, voorwerpen gewaar te worden, als; nu Batavia; dan Parys; Londen; Amſterdam, enz: nu, hoewel ik voortijds van deeze ſteden ben aangedaan; dezelve zijn thands buyten aandoenlijke magt op my: zoo moet volgen; dat my andere dingen, dan deeze Steeden, zijn verſcheenen; en wyl

(*d*) Of verſtaat, klaar te ontdekken.

 zulks

(*e*) Of, op eenig deel der Harssenen of Ligbaams zijn afgebeeld.

zulks, zonder 't gebruyk van myn Oogen, geschied, is 't zeeker; dat die verbeeldingen der Steden, in eenig deel der harssenen, of Lighaams, zijn ingedrukt (*e*); en door innerlijke beweeging der Zintuygen enz, de Ziel aandoen: zoo dat de Ziel als bedroogen, toestemd, door de Oogen Zaaken gewaar te worden, die zy maar by afbeelding beschoud.

(*f*) Het Dierlyk of Lighaamlyk zien is voor de Ziel, een starker beeldvertooning der Harssenbeelden, dan als zy droomende, van die beelden, zonder voorwerpen van buiten word aangedaan.

FRONESIMUS, als ons gezigt door eenig voorwerp word aangedaan, moet niet alleen de vloedige Stof van buyten; maar het geheele zintuyg innig bewogen worden: waar door aan de Ziel een starker beeldvertooning geschied, dan als zy van dat beeld, zonder die aandoening van buyten, word aangedaan (*f*): en wyl het innig beweegen van 't zintuyg enz alleen vereyst word, om de Ziel, door een beeld, zonder voorwerp (*g*), aan te doen; zoo kan 't geschieden, dat het zintuyg zoodanig bewogen word, als of 't door een ongewoon voorwerp wierd aangedaan: waar door een heel vreemd beeld aan de Ziel vertoond word; maar flaauwer, om dat zonder aandoening van een voorwerp geschied. Dit beurd zomtyds in Koortzige; Krankzinnige; en andere; en ook niet zelden in ons, als wy droomen.

EUSEBIUS. Hier uyt blykt, dat de Ziel, niet buyten, maar in 't Lighaam

(*g*) Zonder *Stoflyk* voorwerp van buiten: want enkel levendige weezens, op zig, kunnen door geen Harssenbe lden vertoond worden.

haam, van de Stoflyke voorwerpen, door beeldvertooning, word aangedaan, en dezelve in 't Lighaam beschouwd, zoo als in een Kamer de Schilderyen; welke schilderyen wel voorwerpen, binnen 't bereyk van ons aan te doen, verbeelden; dezelve zijn nogt'hands in de Kaamer: Zoo ook, of schoon eenige Harssenbeelden, voorwerpen, waar van wy aangedaan worden, vertoonen; de Harssenbeelden zijn egter in 't Lighaam.

DIAGNOSTES. Deeze Beelden vrywillig te beschouwen, is een daad; van die beelden aangedaan te worden, een lyding (*h*); welk laatste in 't droomen, en door aandoening der Voorwerpen geschied.

FRONESIMUS. Gelijk de Harssenen uytgestrekte beelden vertoonen; zoo heeft de enkele Ziel, enkele kennissen der dingen; zoodanig, of schoon de gekènde dingen, en de Harssenbeelden, verwoest zijn, de Ziel egter houd kennis van 't zelve: by voorbeeld, ik heb voorheen een Harssenbeeld van mijn Grootvader gehad, door aandoening van hem gekreegen; maar myn Grootvaader is voor veel Jaaren gestorven, en 't Harssenbeeld verdweenen, dog ik behouw die kennis. Dus blykt een daadlyk onderscheyd, tussen Ziel; en Lighaam: tussen Kennissen; en Harssenbeelden.

KAKOTEGNUS. Maar 't beurd meenigmaal, dat men iet wil zeggen, dat,

(*h*) Alle lyding des Ziels, door daadlyke aandoening, bestaat in die aandoening bewust te worden. Veel anders als de lyding van 't deelbare, en reedloos uytgestrekte, 't welk, in gedurige lyding, alleen voorwerp der aandoening, en zonder *innig* doenlyk vermogen is.

dat, door ontſchieting, niet geſchieden kan; zoo nu de Ziel alle kennis ſtiptelyk behield? dan kon dit niet gebeuren.

FRONESIMUS. Hier uyt blykt, dat de Ziel niet Godlijk is. Ik geef niet voor dat de Ziel, alle kennis die zy door de Stof krygd, behouwd; maar dat zy die behouden kan, by verwoeſting der genoemde ſtoflyke dingen; om te toonen dat Ziel, en Lighaam, twee zelfſtaande zaaken zyn. Uw vraag ſluyt ook niet in het verlies van een kennis; maar van het voorneemen om iet bekend te maken. By voorbeeld, gy wild ſpreeken van een Menſlyk Lighaam; maar 't ontſchiet uw: zoo blyft egter de kennis van 't menſlyk Lighaam; of ſchoon de kennis van u voorneemen verdweenen is (*i*).

KAKOTEGNUS. Zoo de Ziel enkel is, en de Harſſenbeelden met het Lighaam uytgeſtrekt; hoedanig word de Ziel dan van de Harſſenbeelden aangedaan?

FRONESIMUS. Geen ſtipte wyze van werking, of aandoening, is ons bekend, en niemand twyffeld aan de aandoening; nu, elk word door aandoening de dingen kundig: dog toond gy eens een wyze van aandoen.

KAKOTEGNUS. Toond het aanraken, van twee Lighaamen, niet genoeg, aandoen, en wyze?

FRONESIMUS. Neen: want de Lighaamen beſtaan uyt deelen; wie is bewuſt hoedanig die deelen elkander aandoen; of zy overlang, ſchuyns, kantig

(*i*) 't beſtaan der indrukken, of denkbeelden in de Ziel, houd zoo min op, door niet beſchoud, als een afbeelding, door niet bezien te worden: want anders zou 't beſchoude, t'elkens door de beſchouwing zijn; dat onrymd is,

tig, hoekig, enz. in de Lighaamen, in opzigt van de aandoening zyn, of niet? nu, buyten deelen is 't Lighaam niet, zyt gy niet bewuſt de hoedanige ſchikking, en aanraaking der deelen? Zoo weet gy de ſtipte wyze der aandoening van die twee Lighaamen niet (*k*).

KAKOTEGNUS. De Lighaamen worden immers raaklijk teegen elkan-

(*k*) Ook is, buyten werking van een volſtrekt leevendig al een doenlyk weezen, niet te weeten; hoe eenige doenlyke aandoening, in 't uytgeſtrekte zijn kan: want zoo *geen ydel* is? dan zijn de Lighaamen, en lighaamkens onverroerlyk: om dat tuſſen ongelyke lighamen (gelyke, kunnen ſtiptlyk, geen ruimte vullen, en in beweeging zijn) andere, en vloedige; dat is buyglyke lighaamkens, worden vereiſt; welke naa alle ſchik, der andere lighaamen, geboogen worden. Nu, gelyk dan nog kleynder, en ook vloedige lighaamkens, tuſſen de zaamgeprangde deelen der ingebooge zyden, van de grooter vloedige lighaamkens, uytwyken: zoo moeten noodzaaklyk zulke lighaamkens, tuſſen de geſcheyden deelen der uytgebooge zyden, indringen; en hier uit zijn die lighaamkens niet meer vloedig, of buiglyk; wyl, alles *ſtiptlyk* vol zijnde? zoo veel aandrang van de eene, als andere zyde is, om die lighaamkens in deeze geſtalte te houden: en dus, met alle vloedige lighaamkens; met de heele ſtof, des zelfs beweeging, en aandoening. Steld nu eens *een ydel;* dan is tuſſenwyte, tuſſen de lighaamen, en lighaamkens, zulks; dat den een, den ander niet hoeft te raaken; en hier uit geen aandoening: want het is niet eygen, aan de lighaamen, elkander aan te doen. Zoo is dan geen wyz van aandoen, behalven veel andere zwaarigheeden, bekend; en egter de aandoening zeeker; of geen bewuſtheid der dingen. Immers geen

der gebragt, en hebben dus een taſtelyke aandoening.

grooter zwarigheyd in de daadlyke betrekking van Ziel, op lighaam, en van lighaam op Ziel.

FRONESIMUS. Veel beter ſpreeken wy van Ziel, en Lighaam: want word de Ziel, door vertooning van een Harſſenbeeld, een Lighaam gewaar? zy word van 't zelve aangedaan; en iet dat aangedaan word; is in gelijke betrekking van aan te doen; en dit is een bewuſte aandoening (*l*).

KAKOTEGNUS. De Ziel dan, beſtaat in denken; beſlaat geen Plaats (*m*): en

(*l*) De werking van Ziel op Lighaam, geſchied niet door domme aanſtooting, als van Lighaam op Lighaam; maar door zuiver leevendige, en bewuſte betrekking; en de aandoening van Lighaam, op Ziel, door bewuſte gewaarwording in de Ziel; want de Ziel is enkel, weetende; dat is onſtoflyk, en hier uyt zuyver leevendig.

(*m*) Dit zeggen, *de Ziel beſlaat geen plaats*, word veeltyds, by inbeeldlijke ontkenning, gebruykt: dat is, om dat de Stof aleen plaats, en ruymte vuld, en de ziel niet; zoo word de zelve by eenige, als een niet-weezen aangemerkt. Maar de ziel is veel voortreflyker, om dat zy niet zoo als de Stof, kan bepaald worden: want zy is *enkel leevendig*; de Stof, *in zig*, leevenloos: en wyl het zyn, van geen bepaling afhangd, zoo is de Ziel volſtrekt weezendlyk zonder dus bepaald te zyn. Verder; de ſtoflyke werking, en aandoening, van 't uytgeſtrekte, beſtaat in des zelfs ſchraale, en niet min lydlyke, *leevendigheid*; welke haar niet eigen, maar noodzaaklyk door een *volſtrekt leevendig weezen* zy. En wyl de Ziel *enkel leevendig* is, zoo kan zy, met een lighaam zaamgevoegd, het zelve zoo ligt beweegen, als gewaar worden: 't welk het eerſte der menſlyke bevinding is, en buiten dit, kan geen doenlyke, nog lydlyke inbeelding zijn.

en kan derhalven, in 't geheel, met het Lighaam niet gemeen zijn; nog het Lighaam met de Ziel.

FRONESIMUS. Of schoon denken een eygenschap van de Ziel is, zoo is denken de Ziel niet; alzoo min als uytgestrektheyd, het uytgestrekte: en hoewel de Ziel enkel is, zy is nogt'hands. en gelyk ontallyke lynen tot een stip (*n*) kunnen vergaaderen, en de stip zoo wel tot de lynen betreklyk is, als de lynen tot de stip; zoo kunnen ontallyke Lighaamlyke dingen tot de Ziel betreklyk zijn, en de Ziel tot de dingen.

KAKOTEGNUS. De oorzaak van Ziel en Lighaam, zal dezelve, veelligt, als twee Uurwerken (*o*) gesteld hebben waar van het een de Uuren wyst, en 't ander door 't slaan de Uuren aantoond; dat is, in 't Lighaam zulke beweeging, als in de Ziel bewustheyd, geeven.

FRONESIMUS. Is dit wel anders, als Ziel, en Lighaam, zijn niet in werking, als door haar oorzaak? waar door wy bekennen dat de dingen veroorzaakt

(*n*) Hoewel dit voorbeeld van stip, en lynen, ook inbeeldlyk zy? het is nogt'hands om van de inbeelding, *door zuyvere verstaaning* tot de Ziel over te brengen: *verbeeld u dan niet*, onder het woord enkel, een stip, of alderkleynste hoegrootheid; *maar verstaat*, een *enkel* leevendig, *eenzelvig* weezen.

(*o*) Deez listige gebruikt, om zig eenigzins te verbergen, het voorgeeven van andere: derhalven moet met naawkeurige onderscheiding, op zijn vraagen, en tegenwerpen gelet worden: en dus op Elk in 't byzonder.

zijn, en haar volstrekte daadlykheyd hebben; maar wy merken nu dezelve op zig, en niet in haar oorzaak aan.

EUSTASTES. Het voorbeeld, van de Uurwerken, komt voort, uyt dat de Ziel alleen als een denking word aangemerkt; dat is, een eygenschap van de Ziel voor de heele Ziel genoomen; welke denking, zonder verder onderzoek, Ziel genaamd word; en hier uyt vastgesteld, dat de Ziel; dat is, denken, niet anders is, als denken; en niet kan werken op het Lighaam: 't is waar; want een eygenschap, kan niet anders zijn, en doen, als eygenschap: dog als ik nu ook eens voorstelde; uytgestrektheyd, zonder 't uytgestrekte aan te merken, is uytgestrektheyd; en kan niet anders zijn als uytgestrektheyd; en niet bewoogen worden: zou dit niet al zoo schoone beschryving van de Stof; als 't andere van de Ziel, zijn? daar word niet eens gelet op de doenlyke inbeelding des Ziels.

KAKOTEGNUS. Als de Ziel op 't Lighaam werkt, dan moést zy dat deel des Lighaams kennen, daar 't op geschiede.

EUSTASTES. Haar kennis van 't Lighaam bestaat in weeten door bevinding; en wie hoefd een Kunststuk, dat door zijn gestel bewoogen word, en door aandoen bepaald, of anders bewoogen kan worden, geheel, of ten deel te kenne, om het zelve te bepaalen, of

anders te beweegen? nu, wyl de bevinding de dingen zeeker in de Ziel ſtelt, en wy geen wyze van werking magtig zijn ſtiptelyk na te vorſchen; zoo is noodig onze bevinding der werking van de Ziel op het Lighaam; en van het Lighaam op de Ziel, te onderzoeken. 't Blykt dat de Ziel van de Harſſenbeelden word aangedaan: welke uytgeſtrekt, en wyzen van Lighaam zijn; want al wat uygeſtrektheyd vertoond, is Lighaam, eygenſchap, of wyze van Lighaam. En, de Harſſenbeelden, worden niet alleen van de Ziel beſchouwd; maar zoodanig t'zaam gevoegd, dat ik het Harſſenbeeld van een Menſlijk Lighaam, kan vereenigen met het Harſſenbeeld van een Paard, enz: veel anders, als de afbeeldingen aan de Wand; waar van wel eenige gelijk, door de Oogen, in 't algemeen kunnen bezien worden; maar niet, zoo als de Harſſenbeelden, vereenigd. Zoodanige Zaamenvoeging der Harſſenbeelden, komt ons in 't droomen wel te vooren, dat moet noodzaaklyk geſchieden door verſchikking (*p*) der Harſſenbeelden, in de beeldplaats, of verbeelding; want anders zou men altijd dezelve zoo zaamgevoegd gewaar worden, of beſchouwen, daar het teegendeel waar is: nu, geſchied dit door verſchikking, in de lydlyke gewaarwording; waarom niet in de doenlyke beſchouwing? Steld eens, God geeft ge-

(*p*) De grond der verbeelding, of de hoedaanigheyd der harſſenen, word hier niet onderzogt; maar alleen de harſſenbeelden, als wyze van lighaam, voorwerplyk aangemerkt.

gelyke beweeging in 't Lighaam, als bewuſtheyd in de Ziel: dan zou God de Ziel, onmidlijk, door zig, uytgeſtrekte Harſſenbeelden voorhouden; want *midlyk*? dan word de Ziel door Harſſenbeelden, dat is Lighaam aangedaan; en in teegendeel, het Lighaam door de Ziel: nu, *onmidlyk*? dan zou God zig Stoflyk aan de Ziel vertoonen, en hier uyt een bedrieger; of uytgeſtrekt, en dus geen God zijn.

FRONESIMUS. Dat de Ziel op 't Lighaam werkt; of dat het Lighaam een werktuyg van de Ziel is, blykt aan 't bekend maken der gedagten, door verſcheyde deelen des Lighaams; voor eerſt door *Spreeken*; of *Schryven*.

Door *Spreeken*: heeft de Ziel bewuſtheyd, en gebruyk van een of meer Taalen, zy heeft de tuygen van 't Spraaklit gewend, tot zulke of andere klanken te ſlaan, na dat zy deeze, of die zaaken, wil beteekenen; nu, zoo God het Lighaam onmidlyk (*q*) in 't ſpreeken bewoog? dan zou het ſpreeken niet van de wenning van Ziel en Lighaam afhangen, maar alle zaaken zouden door klanken, of woorden, in èèn Taal, welke in een oogenblik verkreegen was, beteekend worden: of zoo niet? in de Taal die voor elk Landaard eygen ſcheen: zou dan niet iemand, die behalven de Taal van zijn Land, andere Taalen kende, dezelve in een ſtip des Tyds verkregen hebben? want hy moeſt de

(*q*) Zonder 't beſtier, of doenlyke betrekking van de Ziel, op het Lighaam, enz.

de bewuſtheyd daar van zonder eenige oefening, onmidlyk van God, bezitten; daar het teegendeel aanwyſd; dat alle Taal van woord tot woord, met moeyten geleert word, en veel tyd verloopt, eer men die gebruyken kan.

Of *Schryven*; laat de Letters van alle Taalen, dezelve zijn, daar nogtans zoo veel onderſcheyd in is; en die te leeren kennen, en door wenning des Lighaams te trekken, willen wy maar overſlaan; en ook niet aanmerken, dat een andere zaamenſchik van Letteren vereyſt word, om een zaak in Latyn te beteekenen; dan in Duyds, en in andere Taalen; maer wy zullen op de bevinding agt geven: welke toond; dat of ſchoon iemand wil ſchryven, niet eer ſchryft; dan met zig daar toe te ſchikken; in de Hand te beſtieren, tot gereed leggen van Papier, tot aanvatten van de Pen, en die niet naa begeeren zijnde, te verſnyden; en in't ſchryven volſtrekte vryheyd heeft; om in groote, of kleyne; in zulke, of andere Letteren, zijn gedagten bekend te maaken: welke vrywillige beezigheeden, zoo veel doeningen van de Ziel, in waare betrekking op het Lighaam, ſtellen: want anders, als op het blood willen van de Ziel, onmidlyk door God, zulk een beweeging in't Lighaam wierd gebragt? dan zou volgen; dat de hand, in zelve ſtip des Tyds, zoodanig als of die ſchreef bewoogen wierd: zulks; dat als Papier on-

onder de Hand gelegt, en een Pen met Inkt in dezelve gegeeven, zy zulke zaamenvoeging van Letters zou ſchryven, die de wil van de Ziel volkomen uytbeelden: daar, uyt het teegendeel, blykt; dat de Hand van een die ſchryven wil, zonder vereyſte middelen, en zuyvere pooging van de Ziel, zoo wel in ruſt blyft, als van iemand die nooyt op ſchryven dagt.

DIAGNOSTES. Zoo op het blood willen van de Ziel, de Hand tot ſchryven bewoogen wierd, waarom ſchryft dan niet iemand die 't nooyt geleert heeft?

EUSTASTES. Zoo God onmiddlijk het Lighaam bewoog, en in zelve Tijd de Ziel die gewaarwording gaf, en wederom op het wille van de Ziel zulke beweeging in 't Lighaam? dan zou blyken; dat op het blood willen, dat deel van 't Lighaam bewoog, dat de Ziel wilde; maar 't blijkt, dat een andere pooging als blood willen in de Ziel is, als zy het Lighaam beweegd; by voorbeeld, mijn Hand leyd op de Taafel, ik wil maar alleen dat die zig beweegd, dog dezelve blijft in ruſt, als andere dingen die tot mijn Lighaam niet behooren: en nu wil ik niet alleen, dat die zig beweegd, maar breng dezelve met een byzondere doening in 't beweegen (*r*).

(*r*) Hoewel, op het blood willen van de Ziel geen deel des Lighaams bewogen word; zoo is egter de wil, in de daadlyke betrekking des Ziels op het Lighaam, ingeſlooten.

EUSEBIUS. Merkt eens op zulke verſchynzelen des Lighaams, waar uyt wy-

wy de Ziel haar lydingen, of doeningen, veeltijds ontdekken; 't zy in waarheyd, in opzigt van de meeste Menssen; of in schijn, in opzigt van de Toneelspeelders: en gy zult bevinden, dat het geschied door door zuyvere natuurlijke werking van de Ziel, en haar gemeenschap met het Lighaam; of door gewende werking, als in de Tooneelspeelders.

KAKOTEGNUS. Als gebeerden, of andere beweeging des Lighaams, de leydingen en doeningen des Ziels, in waarheyd, of schyn, vertoonen? dan geeft gy de Beesten zoo wel Ziel, als ons: de Beesten geeven immers door stem, of pijnlijke trekking, desselfs lydingen; en in deze, of die, aan te vallen, zulke doeningen; en in kunst afgerigt, dat van de Tooneelspeelders te kennen.

EUSTASTES. Verstaat, dat gesprooken word, van de Ziel, in werking, betreklyk tot het Lighaam; en dan werkt zy op het Lighaam; en anders niet: want Ziel en Lighaam, zijn twee zelfbestaande zaaken, op zig: waar van den een enkel; en den ander uytgestrekt is. 't Eerste voorkoomen van de Ziel is denken; en van het Lighaam uytgestrektheyd. Nu, als gy wild merken op de beweeging des Lighaams, die zonder bewerking van de Ziel geschied (wy spreeken van de dingen op zig, en niet in haar oorzaak)

zoo

zoo beſchoud eerſt het gaan; dat kan door beweeging in 't kunſtig geſtel des Lighaams, zonder bewerking van de Ziel, geſchieden; wyl geen ding op iet kan werken, als met een daadlyke betrekking op het zelve: want, het gaan geſchied meeſt als de Ziel, zonder op het geen te denken, met andere dingen beezig is. Maar als iemand naa eenige reegel poogd te gaan, dan word de gaaning door de Ziel beſtierd. Dog het Lighaam naa de maatgaaning gewend zijnde, kan naa de maat gaan, zonder beſtier van de Ziel. Hoe meenigmaal gaat het Lighaam de gewoone weg, zonder dat de Ziel op het zelve denkt? en in wandeling verder, zonder daar op te denken, als te vooren gedagt was. In 't eeten en drinken gebeurd het meenigmaal, dat het zelve in 't Lighaam is, zonder op ſmaak of beweeging gelet te hebben; nogtans is een volkoome aandoening op de ſmaakzenuwen; en beweeging in de Mond. Iet van buyten op te zeggen, Zingen, Speelen, Bidden door gewoonte, geſchied heel veel, als de Ziel op iets anders, en daar niet op denkt.

DIAGNOSTES. De Droomwandelaars zijn veeltyds in onnavolgelyke beezigheeden, alleen door Lighaams beweeging; want zoo 't geſchiede door 't beſtier van de Ziel, dan zou den Droomer ontwaakt, niet ſchrikken, en

en verbaaſd weezen, over zijn beſtaan, en 't gevaar tot zig betreklyk.

KAKOTEGNUS. De Ziel word veelligt in de Menſſen, als in alle droomende, door Harſſenbeelden aangedaan, en door die vertooningen bedroogen, met dezelve tot haar oorzaken, als of die teegenwoordig waaren, betreklyk te ſtellen; dat is, dat de Ziel de Harſſenbeelden, niet als beelden, maar als zaaken die zy vertoonen, aanmerkt, en daar door zig ſchikt, om het Lighaam, als of het met die zaaken verkeerde, dus of anders te beweegen.

DIAGNOSTES. Als de wandeling, of andere beezigheyd van die Menſſen, met voorgaande aandoening der Harſſenbeelden, door 't beſtier van de Ziel geſchiede? dan moeſten aan de Ziel zulke Harſſenbeelden vertoond worden, gelyk, of bynaa gelijk, met de voorwerpen, waar omtrent het Lighaam bewoogen wierd; want anders zou het Lighaam t'elkens verongelukken: by voorbeeld de Harſſenbeelden vertoonen vlak land; en 't Lighaam is op een hoogte, of by 't Waater, of by iet, dat by de Harſſenbeelden niet gelykt; zoo zal het Lighaam in beweeging naa 't vertoon der Harſſenbeelden, onvermydelijk dood vallen, of verdrinken.

Steld; de Harſſenbeelden zijn gelyk met de zaaken, daar 't Lighaam by

ver-

verkeerd: dan moet volgen; als het Lighaam op een Huys klimt, dat het zelve door een Harſſenbeeld aan de Ziel vertoond, en dus het Lighaam door de Ziel beſtierd word: zulks geſchied dan vrywillig; dat is, met volkoome toeſtemming: maar hoe komt, als zulk een wandelaar, op een hoogte of elders zijnde, word wakker gemaakt, verſchrikt; en veeltijds van booven neer vald? dat moet immers geſchieden, door dat de Ziel dan eerſt ylinks gewaar word, in welk gevaar het Lighaam zig gebragt heeft; en daar door ſchielijk een andere beweeging in 't Lighaam brengd. Verder, zoo het klimmen op een gevaarlyke plaats, door beſtier van de Ziel geſchiede? dan zou de Ziel, zonder te ontwaaken in die beezigheyd, daar naa, by 't wakker worden, weeten; waar zy met het Lighaam beezig geweeſt had: daar het teegendeel waar is.

KAKOTEGNUS. 't Kan hier mee zijn als met andere gevallen, die wy haaſt vergeeten.

DIAGNOSTES. Waarlyk, uytvoeringen, zoo zorglijk, met believe van de Ziel, blyven, zoo wel als in zulk een ſtaat, zonder doodlijk ongeluk, te ontwaaken, in geduurig geheugen: 't is dan zeeker, dat zulke bedryven, alleen geſchieden, of kunnen geſchieden, door 't kunſtig geſtel, en beweeging des Lighaams.

EU-

EUSTASTES. De meeneiging, en afkeer, of de innige gelykheyd, en ongelykheyd, die onze Lighaamen met elkander hebben; de Harſſenbeelden (*f*), en alle werkingen der zintuygen, kunnen in 't Lighaam, zonder Ziel, zyn.

Uyt dit alles blykt dan: dat de Beeſten in alle voorkooming, als of zy door een Ziel beſtierd wierden, zonder dezelve kunnen zyn; en dat wy, in zig, of in andere, by uytneementheid kunnen gewaar worden, dat de Ziel op 't Lighaam werkt; en wanneer de Ziel het Lighaam beſtierd, of niet beſtierd.

KAKOTEGNUS. Gy hebt in dit Lid geleezen, dat de Harſſenbeelden kunnen beſchouwd worden, zonder voorgaande kennis van de voorwerpen die zy vertoonen: hoe geſchied dat?

EUSTASTES. Als iemand aangedaan word van een voorwerp; dat geſchied, in opzigt van de Ziel, door een Harſſenbeeld: zoo 't voorwerp nooit gezien is; dan geeft de aandoening daar van, een nieuw Harſſenbeeld, en dat kan beſchouwd worden zonder voorgaande kennis van 't voorwerp: want eerſt het voorwerp; dan 't Harſſenbeeld; en dan kennis in de

(*f*) De harſſenbeelden, of zinvertooningen, zyn eigendlyk het dierlijk, of lighaamlyk geheugen; op welker aandoening, met, of zonder voorwerpen van buiten, alle ſlag van innerlyke, en uyterlyke beweging, in 't kunſtig geſtel des lighaams, zonder Ziel, kan volgen.

Dit kan immers iemand, die het denken een wyze van Lighaam ſteld, niet ontkennen; want hy noemd denken, dat wy *bepaalde innige beweeging* noemen.

Ziel van 't voorwerp, door 't Harſſenbeeld; het welk, zoo als andere Harſſenbeelden, door de Ziel, dus, of anders, vry, zonder nooddwang, kan beſchouwd worden. Dit is het doenlyke der Ziel in de inbeelding; en dat kundig te zyn, is verſtaan.

DIAGNOSTES. Ziel, en Lighaam, of ſchoon in betrekking op elkander, zyn egter twee verſcheyde, op zig ſtaande zaken: de Ziel is enkel; het Lighaam uytgeſtrekt: en zyn dus, daadlijk onderſcheyden.

Na algemeene omvraag van *Eustastes*; of op dit Lid iet meer te zeggen was, wierd geëindigt: en door KAKOTEGNUS met gemaakte zeedigheid, voorgesteld: *Ik ben eeuwig aan dit voortreflijk gezelschap verpligt, waar in volstrekte beschouwing der uytmuntenste geleerdheyd geniet.*

't Was niet mooglijk voor heen te denken, dat het sterflyke zoo veel kon weeten.

Mijn Heeren, ik zal niet zonder erkentenis gelukkig zyn; maar alle pooging aanwenden om my aan uw te verbinden; en 't voorig gezelschap, na vermogen, van gevoelen veranderen; op dat blyke wat het zy, met groote Geesten gemeen te weezen.

Hier op EUSEBIUS: *wy wenssen dat woorden, en meening, gelyk zyn; en dus niet bedroogen, in een Eerlooze, voor Edelmoedige te zien.*

KAKOTEGNUS voor 't laatst: *Ik zal oneyndig blyk geeven van opregte Ziel.* Dus afscheid; en met gewone drift na die hem wagten.

DIAGNOSTES had meer als ooit t'elkens gelet op het gelaat van *Kakotegnus*, en hier uyt blijk van geduurige verandering; die, by wisseling van spreken, en aanhooren, door deez' Bedrieger ge-

toond wierd. Gaf te kennen: *'t Onvast voorkomen van Kakotegnus, nu meer als voor heen, doet my; een Guyt in hem te zien, vaststellen. Of schoon zyn Vraagwyze aanmerking, met opregt gemoet, door een ander kon geschieden? 't zou niet zyn met tekenen van een veragte Ziel. Nu word naauwkeurig onderzoek op zyn bedryf vereyst; op dat wy, 't gedrag kundig, hem deeze byeenkomst toelaten, of ontzeggen: want hy geveinst? moet zonder uytstel van ons verbannen; wyl 't gezelschap van een God-verzaker ongeneeslyke streem in elks agting geeft. Zoo grouwlyk is zelf de naam: dat niet iemand, door al wat doenlyk zy, zig van dezelve ontslaan kan; om dat zelden een, van dat besmetlyk gevoelen, tot beter gedagten komt. 't Is dan zeker, dat elk, die goede naam als 't Leven schat, hier aan geleegen is.*

't Is buyten twyffel, berigte FRONESIMUS, *dat uw aanmerking stipt tot ons betreklyk zy: dog 't kan egter geschieden, dat zelden geschied.*

Ik heb twee Menssen gekent: waar van een, met zulke, die, meer in gedrag, als verstand, God-verzakers waren, gemeen wierd; en hier door in weynig tyd, alle slag van lasteringen tegen de Heylige Boeken uytbraakte, zoo dat meenigmaal voor gezondheid en leven gevaar liep:

liep: en geen wonder; wyl meeſt de Waereld die grouwlen vervloekt.

't Was by hem vaſtgeſteld, een berugt Godverzaker te worden, dat haaſt bereikte; want, als of 't ſtilzwygen doodlyk was, maakte aan elk, zonder onderſcheid, zyn gedagten bekent: beſpotte bitterlyk zeedige eerbied voor Godlijke zaken; zulks dat geen Mens, van weinig welleven, hem zonder ſchrik en vrees kon aanhooren. Hier door by ieder zoo gehaat, als berugt, verviel van Menſlyke gemeenſchap tot Armoede: in welke, met nader onderzoek van zig zelf, een Godlyke regtvaardigheyd ontdekte; die genoeg toonde; dat hy niet Godlyk: maar een ander het Opperweezen was. Dus in de Ziel getroffen, riep, met geduurig berouw van zyn heylloos Leven, zonder ophouden, de Godlyke barmhartigheyd aan; en is, na eenige Jaren zig loflijk gedragen te hebben, met tekenen van Godsvrees geſtorven.

Den ander, een Man, ſcharpzinnig in liſtige vinding, om een tegenſtrever onverhoeds te verſtrikken, was veel te lang in de Schriften van Spinoza bezig geweeſt, om levenswyz' na de heilzame eenvoudige Regel der Godsdienſt te ſchikken: ſpatte onbeteugeld uyt, in die, met ongehoorde woordverdraayingen, te beſchimpen; en door waan vervoerd, dat niet iemand in doordringend oordeel hem evenaarde, gaf voor:

Een groot Verstand vereyst niet dan groote zaken; zeggen en bedrijf moet gelijk zijn: *dat by hem, met onbepaalde drift, gevolgt wierd. Invoegen dat daaglijks voordeel, bestaande in kleine, dog zeekere winst, verdween; wijl alleen na dingen, ver buyten zyn magt, alles aanwende: vald eyndelijk, ontblood van Geld, en Vrinden, in doodlyke ziekte: nu zonder uytvlugt, in 't gemoet genepen, bid in uyterste droefheyd, om de Godlyke genade, en is blykelyk, met waar berouw gestorven.*

Hier uyt blykt dat het zeldzame, niet onmooglyk is; dog, om regt te spreeken, dit is van Kakotegnus nog niet te denken.

De Godvrugte EUSEBIUS berigte: *'t is te wenssen dat deeze het eeuwige heyl genieten: dog ik zeg, in opzigt van Kakotegnus, dat op het uyterlyke, zelden iet anders, als het uyterlyke, is vast te stellen.*

Voor eenige Jaren leefden een listig bedrieger, Kakotegnus in veel opzigten gelyk, welke door onvermoeyde vlyt, in Taalen, Wijsgeerte, Godgeleerdheid, en daar door in net spreeken, was afgeregt, zulks; dat zig na alle voorkooming wist te schikken.

Gaf iemand tekenen van Godvrugte zeeden? Hy vertoonde ongemeene heyligheid. Was 't gezelschap tot boert genegen? hy gaf blyk van ver-

verrassende bekwaamheden, dog geduurig met bedaarde stemmigheid.

Sprak een, in 't byzonder met hem, onzeedig van Godlyke zaaken? hy onderzogt eerst naauwkeurig, of 't regte meening was; en dit bevonden? zyn bedryf magtig, een wankelende heel te bederven: maar zoo't overhoeds geschiede? geen Mens ernstiger in 't berispen.

In 't kort, zyn gedrag kon elk verpligten, en wierd, by uytnementheid, voor geleerd, en yverig voorstander van Godlijke waarheden, berugt.

Maar aan weynige, met hem in 't heimlyk gemeen, bleek genoeg zyn Godvergeten toeleg; om als een bedorven Huychelaar, ieder te bedriegen.

Dus na wens, bereikte eenige tyd het begeerde; tot dat gebrek aan geld, de mantel afsmeet; en steelen, met schelmstukken, het gereedste middel scheen.

Hier door ontdekt, wierd niet min vervloekt als gehaat; en is eindlyk in de uyterste elende gestorven.

't Is dan niet ligt, van iemands innige te oordeelen: en onze pligt in dit geval omzigtig te zyn.

Dit goed gekeurd: en hier op gescheiden.

Kakotegnus onderwyl aan de geheyme

Vergaderplaats; maar alleen *Kakologus*, en twee Leeden, die op hem wagten, gevonden; wijl hun gezelſchap, met een nieuwling in te lyven, beezig waren.

Zoo driftig was de begeerte, om andere zig gelyk te maken, of ſchoon onvoorzigtige onderneming, ernſtig verboden was.

Deze nieuwling, gewoon alles zonder reden te beriſpen, was daaglijks by zulke, die hem 't hooge woord lieten voeren: waar door eenige Leeden, dit kundig, zijn gezelſchap zogten; dat gretig toeſtemde.

Zy dus, buiten weten van *Kakotegnus*, eenige reizen by een, beſloten: in volle vreugd, een nieuw Lid te maken, op dat, hoe vermaaklyk hunne oeffening was, aan 't zelve bleek.

Dit maakte *Kakologus* in haaſt onzen Voorzitter bekent: Die, genoeg ontzet, deeze; en 't verder gezelſchap, zonder oordeel noemden.

Dog hier op KAKOLOGUS, om zig te verſchonen: *'t was buyten zyn weten aangevangen; maar om buytenſporigheden te beletten, zy genootzaakt dit by te woonen.* En, wijl zeggen 't ongeval niet weg nam,

was 't raadſlot: zig na tijds gelegentheid te ſchikken; *Kakotegnus* en *Kakologus*, zouden zig aanzienlijk vertonen, op dat zy, en daar door de heele Vergadering, ontzaglyk bleven.

„O ongelukkige! welk genoegen geeft „ geduurige bekommering?

Nu Deze, waarom de byeenkomſt geſchiede, was, door de zamening, het verſtand van *Kakologus*, en by uytſtek *Kakotegnus*, als een wonder voorgeſteld, en hier door in overleg, met vrees: hoe zig omtrent hen te voegen; welke bekommering, op 't inkomen van genoemde, in verbaaſtheid verwiſſelde: want zy, genoeg ontzaglyk, groeten met ſtemmige eerbied het gezelſchap: dit door een lage buyging ontmoet: wierd door KAKOTEGNUS met deeze aanſpraak vervolgd:

Mijn Heeren, 't was buyten verwagting u hier te zien; wijl zaken, nu niet te verhandelen, vaſtſtelde: die, om dat Overnatuurkundig zyn, afgetrokke denking, in aandagtige ſtilte vereiſſen.

Dog 't ſchijnt, dat na ernſtige beezigheden, vermaaklyke uytſpanning moet volgen; maar zo veel loflyker, als 't buyten hinder van noodige bedryven geſchied.

Mijn Heer Kakologus, en deeze Heeren, overreeden my om u te vinden; hoewel toen ſtiptelyk voornam, iet in eenzame plaats te overdenken. Egter een matige vrolykheid, kan ook vernoegen, en is oneyndig beter dan geduurige ſwaarmoedigheid.

Maar veelligt zal ons byzyn 't voorneemen ſtremmen; wyl deezen Heer, met u zyn vryheid te hebben, zou kunnen begeeren.

Niet myn Heer, ſprak een van 't gezelſchap; *want behalven dat gy niet een van ons zult hinderen, moet elk zig gelukkig noemen, voor de moeyten by u genomen. Dien Heer oeffend zig, boven andere wetenſchappen, in de Wysgeerte, en heeft menigmaal gewenſt, om iemand, waar door zekere beginzelen in de Overnatuurkunde verkreeg: hier op zyn t'elkens de Heeren aangewezen; tot dat het geluk deeze ontmoeting beſtierde.*

Waar op de nieuwling: *ik verpligt my aan 't voorſtel van dezen Heer.*

Dus neergezeten: en hoewel 't ontzag van *Kakotegnus*, en *Kakologus*, 't vrolyke voornemen ſcheen te verydelen; zoo veranderde, door 't vaardig drinken op welkomſt en gezondheid, de eerbied in onbepaalde vrymoedigheid: want eenige door Wijn aan 't raaskallen, braakten zoo wel het vuyl van ongeſchikte Ziel, als ontſtelde Maag uit.

Hier

Hier door de beeſtlijke woeſtheid algemeen; want dit gaf aanleiding om uit te ſchreeuwen, al wat geleerd, en dus by hun natuurlijk was.

KAKOTEGNUS, door drank minder bemagtigd, wende alles aan tot ſtilte, dog vergeefs: de drift was te groot, en op die tijd niet te bepalen; 't hielp niet te roepen: *Mijn Heeren 't gaat te hoog! uw agting vereiſt meer omzigtigheid! wat of dezen Heer mag denken?* wijl zy in die razery uitzinnig ſchenen.

De nieuwling, zulk bedrijf ongewoon, ſtond, of ſchoon door Wijn bevangen, geweldig verzet, en zomtijts met aandagt te letten op 't zedig gelaat en woorden van *Kakotegnus*, waar door 't ontzag voor hem, meer als voor iemand, beſtandzaam bleef.

Dit onzinnig woelen bedaarden, als door gulzig drinken de Wijn tegenſtond; en de werking der dampen, door uitwazeming verminderde.

Nu bezadigd, ſtelde KAKOLOGUS, min geſlepen als *Kakotegnus*, voor: *de weinige tijd hier nog te blyven, moet beſteed in ſtille behandeling, over zulke zaken als vereiſt worden; om dus behoorlijk te ſcheiden.*

Maar KAKOTEGNUS, de nieuwling

ling wantrouwende, om dat weinig ſprak, berigte: *hier voegt zoo min voortreflijk voorſtel, als woeſt geraas. Niet een is nu geſchikt tot ernſtig redenwiſſelen. 't Gedrag moet na plaats en tyd zijn. En dezen Heer gelieſt te denken, dat elk in vrolyke byeenkomſt, niet even magtig is, zig te matigen: de Wijn is veeltijts meeſter: en hier uit zal een verſtandige, al wat in zulk geval onbehoorlijk ſchynt, buiten kwaad vermoeden ſtellen.*

De nieuwling, van zijn meeſteragtig woord voeren ontblood, wiſt niet anders by te brengen, als: *Mijn Heer heeft gelyk; 't blykt daaglijks klaar genoeg.*

KAKOLOGUS, gebelgt om 't zeggen van *Kakotegnus*; en voor lang nijdig op zijn grooter aanzien, gaf voor: *geen Mens in 't redenwiſſelen aan plaats en tyd gebonden: 't zijn logge zielen, daar door bepaald. Een vry Wijsgeer ſtaat alles, en over al even vry.*

Dit gaf KAKOTEGNUS nadenken van kwaadaardige wrok, en beſloot, om ſchijnbare ſcheuring te hoeden, zig dus te veinzen: *'t is waar mijn Heer, uw voorſtel is zonder tegenſpraak: en ik buiten mening met u te twiſten. Die tot de handeling genegen is, gelieſt aan te vangen.*

Hier op wierd niet geſproken; en *Kako-*

kologus, uit *ſpijt*, geduurige verwiſſeling van verw onderworpen; die daar na in bittere haat uitſpatte.

't Liep eindelijk met deze, en meer niet waarde voorvallen, diep in de Nagt, toen wat te kwaad was geëiſt wierd: maar op dit antwoord ſtond elk verlegen; want de meeſte met minder geld als verteerd hadden, zagen, volgens gewoonte, op de nieuwling; welke niet meer als zyn deel op Tafel ſmeet; dat met bedroefde Oogen beſchouwden.

Dog een, de ſtoutſte, voerde voor zig, en andere, het woord: *mijn Heer, in alle byeenkomſten is een nieuw Lid, uyt gebruiklijke Edelmoedigheid, 't gemeen onthaal ſchuldig; en wie verwagt van uw iet anders? in een Wijsgeerige Zamening! 't Gelag is niet groot, en voor uw aanzien te weinig: niet een van ons of gaf driemaal zoo veel.*

't Was tegen zin van *Kakotegnus*: maar gebrek aan geld, vereiſte dit voorſtel; 't welk den nieuwling tot twemaal opvolgden; wijl iet van 't Geld, ter yl vermiſt, door Hem moeſt vergoed worden; en aanſtonds na de Deur, onder voorwending van niet later te kunnen blijven; dog vrees voor grooter onkoſten, dreef hem na buiten: want na zoo veel bekommering, deze ſcha

te

te lyden, was genoeg; die gevaarlyke flindkolk te ſchuwen : en dus van die heilloze, tot zijn geluk ontſlagen.

„ Zoo kan een ſchaadlyk voorval, on-
„ geneeſlyke ramp hinderen.

KAKOTEGNUS dus van zorg, voor genoemde, ontſlagen, om 't gezelſchap hun reuklooze onderneeming voor te houden, was genoeg ſcharp, ieder, zonder onderſcheid, met eigen bederf berokkend, te beſchuldigen: *hoe is 't moogłijk*, ſprak hy, *zoo onbedagt te wezen! in een tyd, waar in yder zig van de minſte buitenſporigheden moeſt wagten: een onbekende uw gezelſchap toe te voegen; die onvermijdlyk al wat gezien heeft, ten argſten bekend zal maken: en wie geloofd niet eer het kwaad als 't goed? zoo dra Euſtaſtes, en zijn gezelſchap dit weten, leid ons voornemen op een ſtorting; en wy, om te herſtellen, radeloos. Zijn de Leerlingen, reeds onder onze magt, niet genoeg, om vrolyke byeenkomſt te geven? waarom dan zonder oordeel, of eenig nadenken dit uitgevoerd? 't is waar, het beſluit voorheen was; die en deeze in ſtilte aan te zoeken; dog niet als met verzekering van 's Mans hoedanigheden tot ons voordeel: maar nu, behalven dat hy nog niet te betrouwen; en met Euſtaſtes, en de zijne, zoo* *ver*

ver gehandeld is, ſtrijd niet iet meer tegen 't belang, als deeze onderneening. En met een woord: dit moet gelaten of de Zaamening in duigen.

Na eenige verandwoording, wierd *Kakotegnus* te gehoorzamen beſloten.

Maar KAKOLOGUS, te vol ſpijt, om ongenoegen te verbergen, vroeg: *waar toe onnoodige zwarigheid, met zoo veel omſtandigheden? welk leven meer elendig, dan geduurig omzigtig te zyn? onnoozele Wijsgeeren! waar blijft uw vryheid? was 't niet beter, zonder na iemand te zien, eigen zin te volgen? en wie is niet rampzalig door ingebeelde vrees?*

Hoewel *Kakotegnus*, en de Leden, dit verydelde; nogt'hands by *Kakologus* bleef opgekropte afgunſt; en 't gezelſchap niet lang by een: zonder twiſtredening, met de zaamening van *Euſtaſtes* aan te roeren.

Dus geſcheyden: maar *Kakotegnus*, die affſcheid genoomen, *Kakologus* aan zijn huys opwagte, nam voor; geveinsde rol te ſpeelen: dat elk genoeg liſtig uitvoerden.

Zy beſlooten: dat *Kakotegnus*, om 't gerugt te ſtuyten, aan *Euſtaſtes*, en zijn gezelſchap, in volle zamening, zou zeggen

al

al wat raadzaam vond, en zig voegen na gelegenheid.

Hier mée van een geſtapt; dog in verborge vyandſchap beſtandzaam; want *Kakologus* tragte in volgende dag *Kakotegnus*, by genoemde Leden, heimlyk verdagt te maken; welke, op het aanzien van *Kakotegnus* verſlingerd, niet iet tot zyn nadeel aannamen.

Dog KAKOTEGNUS, meer liſtig, gaf in 't eerſt geen blyk, om daar na wiſſe ſlag te geven; zig op ſtipte tijd in ons Wysgeerig Gezelſchap, en met ſchigtige ernſt deze redening:

't Was buyten vermoeden, Kakologus en de zijne, in een Herberg te vinden; wyl niet met Hen te ſpreken, als buiten opſpraak, toeleide. Maar by toeval ontmoete een der geſchiktſte Leeden, een weinig na dat van hier afſcheid nam; welke vol yver verzogt; met Hem, eenige Heeren, zijn vrinden te bezoeken; die voorlang met my wenſten te ſpreken. Dus, zonder denken op Kakologus, en zyn gezelſchap, wierd voor 't gemeene nut overreed; tot dat voor een Herberg ſtaan bleven: waar in te treden, met genoeg tegenſtreven geſchiede. Dog, voor genoemde Heeren, dit gezelſchap te zien, ontdekte het bedrog: hier door 't vertrek vaardig, maar vaſtgehouden, moeſt my na 't geval ſchikken.

In

In deeze vergaadering was Iemand ; voor heen nooyt gezien : Welke ten ſchers gehouden ; eyndlyk het Gelag moeſt betaalen. Hoewel eenige dat teegenſtonden : de wyn had de meeſte bemagtigd.

En of ſchoon andere , in by eenkomſten , arger geval boert noemen ; by my is ander gevoelen. Maar dat Deeze dit als een grouwlyk ſchelmſtuk verſpreid ; blyft buyten reeden. Egter ben in meening nooit zoo miſleid.

Dog , naa myn Oordeel , het gelaat van eenige beloofd veel goed ; wyl minder drift , en ſtemmiger opſlag beſpeurd word ; zulks : was minder Wyn gedronken , 't had met gelukkiger uytſlag geeyndigd.

Dit gaf zeldzaame aanmerking ; want niemand wiſt van 't geval. En eyndlyk , *Euſtaſtes* aan 't Leezen.

VIERDE LID.

VOORSTEL.

(a) Niet door zig wee-zendlyk.

De Ziel is niet door zig (a); maar door een Ander veroorzaakt.

BEWYS.

(b) In 't eerste Lid betoogd.

(c) Ziet de aanmerkingen op de 22ste, en voorige blad zyden.

(*) Of daadlykheid.

Ik ben Weetende en enkel (b): maar kan in my niet iet ondekken; van door zig, te zyn. Als ik door zig; of een deel van God was (c); ik zou 't immers weeten: wyl meer magt (*) noodig is, om door zig, te zyn; dan zig, iet toe te voegen. Dog ik kan my, dit zeeker weeten, niet toe voegen. 't Blykt dan: dat ik, niet door zig; maar door een ander ben.

VER-

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. Die weetende, niet bewuſt is; door zig, te zijn? is niet door zig: want, een Weetende door zig, is al weetende.

FRONESIMUS. 't Is ongereymd te zeggen; iet een deel van God zijn (*d*): want het is onmogelyk; dat God, een Volmaakt Weezen, is t'zaamgezet.

Hier op wierd niet meer aan-

(*d*) 't Is ook belachlyk; de Ziel een wyze, van een algemeene denking, te noemen; want, een algemeene denking, kan zoo min, zonder denkende; als een algemeene uitgeſtrektheid, zonder Uitgeſtrekte, op zig, beſtaan. Maar laat ons, deeze algemeene denking als eigenſchap, een gelyke Zelfſtandigheid toevoegen, en onderzoeken; of de Ziel een wyze, van die algemeene Geeſt is. Als de Ziel een wyze, of eigenſchap, van een algemeene denkende Zelfſtandigheid was? dan kon de Ziel niet; maar die Zelfſtandigheid zou bewuſt zyn: want, dan moeſt de Ziel het weeten; en niet den Weeter zijn: gelyk gaan, het gaan; en niet den Gaander is.

Wyders; geen wyze, of eigenſchap, zyn Daadlyk, zonder Zelfſtandigheid: zulks, die de wyze, of eigenſchap heeft? die heeft de Zelfſtandigheid. Derhalven, alle Menſſen hebben dan, de zelve algemeene denkende Zelfſtandigheid; en hier uit, de zelve bewuſtheid. (Want, een denkende Zelfſtandigheid is enkel; en dus ondeelbaar: 't geen in 't eerſte Lid betoogd is.)

gemerkt: en *Eustastes* las het volgende.

Dan zou elk Mens, de bewustheid, van alle Menssen, weeten: en zyn bewustheid van alle Menssen geweeten worden.

VYF-

VYFDE LID.

VOORSTEL.

De Oorzaak van de Ziel, is door zig (a) *en Volmaakt* (b).

BEWYS.

Deeze, waar door ik ben, moet noodzaaklyk door zig; en Volmaakt zyn. Want Hy, door een ander Veroorzaakt? Zou als werktuyg, en niet als Oorzaak werken; en hier uyt geen Oorzaak, maar werktuyg zyn (c). En om dat niet meer

 magt,

(a) Dat is; door eigen Weezen, weezendlyk: maar niet; door zig, veroorzaakt: want, dat is onmooglyk, en steld een begin; 't welk alleen tot de gewrogten behoord; die daarom onder tyd begreepen zyn.

(b) Dit *woord*, van stoflyke en vereiste zaamenschik afgenoomen, geeft hier te kennen: alles eigenlyk, en geheel buiten leiding te hebben, dat tot zulk een Weezen behoord.

(c) 't Is ongereimd, om de Godlyke Oorzaak te vinden, van bepaalde Oorzaak, tot bepaalde Oorzaak, in 't onbepaalde voort te loopen; wyl deeze niet door zig, hier uit werktuygen, en ook veroorzaakt zijn.

magt (†), vereist word, om volmaakt, dan door zig, te zyn. Zoo volgt: dat de Oorzaak van my, door zig, en hier uyt, volmaakt is.

(†) Of daadlykheid.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. Hier word gesprooken van een Oorzaak stiptelyk; want de veroorzaakte dingen, in Werklyke betrekking op andere, worden ook Oorzaaken genoemd: hoewel de zelve stipt, niet dan gewrogten, of Werktuygen, in opzigt van 't Opperweezen, zijn. Dog 't is veeltyds noodig, by gebrek van andere naamen, die benaaming te gebruyken, om de dingen, by zegwyze onderscheiding, te beteekenen (*d*).

(*d*) Anders, is de uytspraak; als de dingen *in opzigt van haar Oorzaak* worden aangemerkt; dan *op zig*.

Dit

Derhalven moet naawkeurig op de betrekking der zegwyzen gelet worden; en niet minder op de onderscheiding der veroorzaakte dingen. Want hoewel de *Gestrekte*; en *Levendige* Weezens tot èèn Oorzaak betreklyk zijn? nogthands zyn de zelve, in weezen, en in hoedaanigheeden, heel verscheiden.

De *Gestrekte* zijn innig, wyl desselfs deelen, elk op zig, daadlyk zijn, verscheiden.

De Enkel *Leevendige*; stipt een zelvig: want haar weezen is ondeelbaar; en hier uit, al wat van haar afhangt,

Dit, als 't voorgaande, zonder aanmerking, of teegenſpraak, wierd door *Euſtaſtes* met voorleezen gevolgd.

hangt, enkel: zulks, niet iet haar weezen kan verdeelen.

H 4 SES-

De *Geſtrekte* weezens zijn niet dan lydlijk in werking; om dat geen Lighaam, nog Lighaamken als van buiten bewoogen word, en dus oppervlakkig, en toevallig in bedryf zijn.

Maar de *Leevendige* Weezens werken uit eigen innig beginſſel; wyl zy niet dan zuiver en eigenlyk leevendig zijn: dog, in opzigt van de eenige Oorzaak der dingen, zijn de zelve, in weezen, en in werking, met het ſtoſlyke, gewrogten, en werktuigen.

ZESDE LID.

VOORSTEL.

Geen twee Volmaakte kunnen zijn.

BEWYS.

Die in alles gelyk zijn, zyn gelyk in magt. Hier uyt heeft den Een geen magt boven den Ander: en dus, niet Almagtig; dat is onvolmaakt. Met ongelyke magt? dan is de minder Magtige niet door zig. By gevolg: geen twee Volmaakte (a).

VER-

(a) Verder; die volmaakt is, is al een doenlyk door zig, en buiten alle leiding. Der halven twee Volmaakte zijn *in doenlyke betrekking op Elkander; of niet. In doenlyke betrekking op Elkander?* dan is Elk, de aandoening van den Ander onderworpen, en hier uit, lydlyk; dat is onvolmaakt.
Of niet? zulks is uit *onvermoogen; of vrywillig. Uit onvermogen?* dat is onvolmaakt.
Vrywillig? zoo heeft Elk magt om den Ander aan te doen; en dus kan Jeder lydlyk worden. Hierom geen twee Volmaakte.

VERHANDELING.

EUSEBIUS. Eenige, ziende; dat de Stof geen Godheyd kon uytmaaken, tragten de waare Godheid met de Stof te vereenigen, onder naam van eygenschap, of kragt: verleegen zijnde, om zig in de beweeging van de Stof te voldoen; en verdigten dus, met minder voldoening, een twee gemengde God.

FRONESIMUS. 't Is Zeldzaam: want zoo de Kragt van zig te beweegen van de Stof afhing? Zoo moest de zelve haar daadlykheid van de Stof hebben. Nu, geen Stof is beweeglyk, of bestaat uyt deelen; en die zyn Lighaamen op zig. Geen Lighaam heeft magt buyten zig; en alle Lighaamen zyn buyten elkander. Hier uyt volgt: dat geen Lighaam, door eigen Magt, een ander kan aandoen; en dat de Kragt der beweeging niet van de Stof af hangt: maar dat een ander, daadlyk van de Stof onderscheyden, de Stof beweegd, alleen God, en Volmaakt is.

Naa Omvraag, volgde het:

ZEVENDE LID.

VOORSTEL.

Een Volmaakte Oorzaak is weezendlyk, en Eeuwig.

BEWYS.

Ik ben door zig niet; derhalven veroorzaakt *(a)*: zoo was de Oorzaak, ten minsten, toen Hy my veroorzaakte. Geen Oorzaak kan zijn, of is door zig, en volmaakt *(b)*. Die volmaakt is, kan niet ophouden volmaakt te zyn; dat is, niet onvolmaakt worden: en hier uyt niet ophouden te bestaan. By gevolg; een volmaakte Oorzaak, is weezendlyk, en Eeuwig.

(a) In 't vierde Lid betoogd.

(b) In 't vyfde Lid betoogd.

VER-

VERHANLELING.

DIAGNOSTES. 't Is zeeker dat een volmaakte Oorzaak, niet kan ophouden te bestaan. Want een Volmaakte, kan niet teegen zig zyn, en dus, zig niet verwoesten. Nog kan niet, door een ander, verwoest worden: want die Volmaakt is, is Almagtig; die Almagtig is, heeft niet iet magtig booven zig; want alles is onder zyn magt: en hier uyt; dat geen ander, door zig (*c*), iet kan verwoesten, volgt; dat een volmaakte Oorzaak niet kan ophouden te bestaan, enz.

(*c*) 't Volmaakte Weezen is èèn: (In 't *zesde Lid betoogd.*) En dus, maar èèn Magtige door zig.

AGT-

AGTSTE LID.

VOORSTEL.

Al dat weezendlyk is, is, en bestaat door (a) 't Volmaakte Weezen.

BEWYS.

Dat niet door zig is, heeft geen magt door zig: en kan derhalven, door zig niet bestaan. En, wyl 't Volmaakte Weezen al een door zig is (b); zoo moet noodzaaklyk, al wat is, door 't Zelve zyn, en bestaan.

VERHANDELING.

FRONESIMUS. Door zig te zyn, is daadlyk door zig te bestaan (c). Dat niet door zig is, kan door zig niet bestaan: om dat zoo wel 't bestaan; als het ver-

(a) Maar niet èènzelvig met, het Zelve.

(b) In 't vyfde, en zesde Lid betoogd.

(c) Voegd dit zaamen met het kantschrift (a) op 't vyfde Lid, en weet: dat daar, onder 't woord *weezen*; magt, en al wat tot het weezen behoord, verstaan word.

veroorzaaken, van de Oorzaak afhangdt: want al wat door een ander is (*d*), is geheel door een ander; en 't bestaan is niet anders; als 't geen dat bestaat. En, wyl maar een oorzaak door zig kan zijn (*e*). Zoo volgd: dat al wat is, door de zelve is, en bestaat.

(*d*) Stiptlyk.
(*e*) In 't zelde Lid betoogd.

NE-

NEGENDE LID.

VOORSTEL.

De kennissen (a) *enz: , als indrukken* (b) *in de Ziel, zijn door de Volmaakte Oorzaak.*

BEWYS.

Geen ding heeft magt, om, door zig (c), iet in te drukken; dan een Oorzaak door zig (d). Daar

(a) Hier, en in 't tweede Lid, word onder *kennissen*, en *kennis*, niet gezien, op het *eigenlyk* vermoogen des Ziels, naamlyk; van 'tgekende der dingen te kunnen verstaan: maar op het *heblyke*, *of toevallige*; te weeten: van 't gekènde der dingen, by wyze van indruk in de Ziel te hebben. Ziet hier van de onderscheiding breeder, in de verhandeling van 't tweede Lid.

(b) Kund gy, buyten alle inbeelding, verstandlyk beschouwen? zoo kan 't woord *indrukken*; of nog grof stoflyker, niet hinderen: wyl de woorden maar tot aanweizing der kennissen, of denkbeelden, en dingen, zijn.

(c) Stiptelyk door eige magt.

(d) Dat niet door eigen weezen, weezendlyk is? is geheel, door een ander; en Die, eenig: derhalven, buiten Deeze is geen ding magtig door zig; maar Door Hem, alles.

Daar is maar een Oorzaak door zig (*e*). De kenniſſen, enz:, in my, zyn door de zelve.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. Dat de Ziel geen kennis eigen heeft, dan zig bewuſt te zyn; en de andere kennis, enz:, door iet anders heeft, is te vooren aangeweezen (*f*). Het zy dan dat zy kennis van de Stof door Harſſenbeelden krygd, of dat zy dezelve door meetkundige kennis, in alle opzigten kan onderſcheiden; de kenniſſen, enz, als indrukken in haar, zyn door iet anders. En, wyl geen ding magt heeft door zig, iet in te drukken; dan een Oorzaak door zig, en die Eeuwig; zoo zyn alle kenniſſen (*g*), alle Harſſenbeelden, alle aandoeningen, door dezelve.

EUSEBIUS. Maar, als iemand in afgetrokken beſpiegeling, door een verraſſende reedenvoerende voorkoming, word aangedaan; zulks dat hy onmagtig is 't zelve te beletten? zoo volgd, om dat al wat van een zaak afhangd, haar daadlykheid van de zaak heeft (*h*): dat de zelve niet van hem (*i*); maar van een ander (*k*) afhangd. 't Kan niet van eenig

Lig-

van de Ziel af hing? dan moeſt de zelve, *Stiptlyk*, in de magt van de Ziel zyn; wyl deſzelfs *daadlykheid* van een

(*e*) In 't zeſde Lid betoogd.

(*f*) Ziet het bewys, en verhandeling van 't tweede Lid.

(*g*) Of al 't gekènde der dingen.

(*h*) Geen eigenſchap, of wyze, is weezendlyk, buiten haar zelfſtandigheid.

(*i*) De Ziel.

(*k*) Als zulk een voorkoming

een enkel leevendig weezen zou afhangen; en hier uit, dat weezen, naamlyk de Ziel, niet verrassen: want de Ziel, een weetende zelfstandigheid, kan zig zelf niet verrassen; maar wel verhaasten.

Lighaam afhangen; want het is een denkende, en geen beeld vertoonende aandoening (*l*). 't Behoord dan tot een onstoflyk onderwerp (*m*). En niet tot God (*n*); om dat God Volmaakt: en dit zomtyds grouwlijk, en onvolmaakt is: welks onderwerp, in onze Taal, Duyvel, of booze Geest, genaamd word (*o*). Nu, *desselfs aandoening* geeft ook kennis by wyze van indruk (*p*). Hier uyt

(*l*) 't Is ook geen bepaaling des Ziels, van eenig meetkundig, of ander begrip, op de harssenen; of innige beweeging der zintuigen; waar van de Ziel, weerkeerig, word aangedaan: want, het is geen uitgestrekte; nog stoflyke vertooning: maar een bekendmaaking der gedagten. 't Geschied immers zoo min, door Dierlyke neigingen des Lighaams: wyl die de *Ziel* behaaglyk zyn.

(*m*) Tot een *Denkende*, buiten de Ziel.

(*n*) Wyl God zig, *onmidlyk*, aan de Ziel, met uitsluiting van alle onvolmaaktheid vertoond. Ik zeg *onmidlyk*, om dat God, dat is de Godlyke magt, ook *midlyk* door 't veroorzaakte, vertoond word: gelyk de bedryven van de Ziel, door 't Lighaam. Maar, *Eusebius* ziet, op de *onmidlyke* aandoening van een zelfstandigheid *op zig*.

(*o*) Hier word niet gelet op de *naam*; maar op het *zyn*, des dings.

(*p*) F.W: als deeze Geest *op zig*, en niet in haar Oorzaak word aangemerkt: want Zy vertoond *wyze*, en *eygenschap*; waar onder haar zelfstandigheid begreepen word, en dit is het *eenige* waar door wy de veroorzaakte dingen *onmidlyk* op zig kennen. Maar, indit Lid word gehandeld, van de gekende dingen in haar oorzaak.

uyt zou volgen, dat alle indrukken, niet door 't Volmaakte Weezen zyn.

DIAGNOSTES. Deeze Geeſt, is dan ook een weetende zaak op zig, en veroorzaakt door 't Godlyk weezen. Welke Geeſt, gelyk de Ziel, alleen deeze kennis eigen heeft, van zig bewuſt te zyn. Buyten deeze kennis, zyn alle kenniſſen als indrukken, omidlyk, of midlyk door iet anders. En wyl niet iet ſtiptelyk door zig kan werken, als 't Godlyk weezen, en hier uyt Oorzaak van alles. Zoo volgd: dat *deeze weetende*, alle kennis of weetenſchap, onmidlyk, of midlyk, door deſſelfs Oorzaak heeft, en niet iet ſtiptlyk, door zig kan indrukken.

EUSEBIUS. Maar 't ſcheind dat deeze Geeſt, ſtrydig met de Godlyke volmaaktheid, door zyn Laſterende, of andere voorkooming, in genoeg volle vryheid is, om iet in te drukken.

DIAGNOSTES. Niet ſtiptlyk door zig; want hy (*q*) is veroorzaakt, en beſtaat door

I

(*q*) Dat, van zulk een Zelfſtandigheid, als van èèn weezen word geſprooken, geſchied ten voorbeeld; om, onder de Zelve, alle andere te verſtaan. Want, om dat deeze onvolmaakt is, en dus, nog in weezen, nog in werking oneindig kan zyn; en veer verſcheide menſſen op deeze wyze aangedaan worden, zoo volgt: dat geen èèn; maar veel, zoodaanige Weezens, Weezendlyk zyn. En dus met de goede Geeſten, of Engelen; dog welke, wyl de Duivelen, zig ook als Engelen des ligts kunnen vertoonen, bezwaarlyk, in veel opzigten, van de zelve, in zulk een gewaarwording, te onderſcheiden zyn. Maar zyt gewaarſchouwd, dat de Geeſte-

stelyke Weezens op zig, niet grof-stoflyk: maar door zuivere verstaaning, zyn te beschouwen. Want deeze *enkel Leevendige*, zyn in de verbeelding niet te vinden: en worden daarom by *Eenige*, met welke, van afgetrokke dingen, niet is te spreeken, tot voordeel van de Godverzaaking, reedloos ontkend: en door Andere, somtyds belaglyk beweerd.

door God. Maar voor zoo veel hy op zig word aangemerkt, heeft hy ongedwongen vryheid in zyn begrippen uyt te drukken; die zoo grouwlyk en lasterlyk zyn; om dat hy begrippen van andere zaaken, op God, en de Heylige dingen, betreklyk steld. Dit (*r*) geeft eigenlyk geen nieuwe indrukken in de Ziel, maar het is een aanweizing op haar begrippen; om die tot zaaken te betrekken, waar toe de zelve niet behooren. By voorbeeld: iemand die zyn gedagten, door spreeken, of schryven, bekend maakt, geeft geen nieuwe kennis in ons; want, door, gewoonte, weeten wy dat zulke Klanken, en Letterschik; deeze, of die begrippen, in ons beteekenen. Zoo dat dit maar een aanweizing op onze begrippen is, en geen nieuwe indrukken, of begrippen geeft.

KA-

(*r*) Naamlyk; dit bekendmaaken geeft geen nieuwe indrukken, of kennissen in de Ziel; want, het is maar een aanweizing, tot zulk een zaamenschik der begrippen, als de bekendmaaker heeft; of begeerd dat gy hebben zult. Zoo dat God, buiten wiens magt niet iet weezendlyk zy, alleen midlyke, en onmidlyke Oorzaak der kennissen is. Dog als zulk een Geest; de Menslyke Ziel; en alle op zig zynde voorwerpen, als Weezens op zig, worden aangemerkt? Dan geeven zy, Elk naa eigen hoedaanigheid, indrukken, als zelfsstaande zaaken.

KAKOTEGNUS. Maar deeze, die op zig, in vryheid word aangemerkt, is door God in werking, en daar door Gods werktuyg. Dus volgt: dat God midlyk Oorzaak zou zyn, van die grouwlyke voorkooming (*s*).

DIAGNOSTES. De wyze (*t*) van 't Godlyk voortbrengen, en bestier der veroorzaakte dingen; en alle wyze van werking, steekt buyten 't bereik van onze gewaarwording uyt. Wy weeten, door de algemeene Godlyke indrukken, dat God volmaakt is, en alle onvolmaaktheid volstrekt uitsluyt: en, door gelyke bevinding, dat de Ziel; en hier uyt de Geesten, op zig aangemerkt, ongedwongen vry zijn. Maar hoe dat God, zonder wiens magt geen ding een oogenblik bestaat, het genoemde bestierd, met behouding van zijn volmaaktheid, die niet kan ophouden? weet niemand. En dus met alle midlyke werking Gods, die niet iemand, dan met losse gissing, kan ondekken.

KAKOTEGNUS. Hoe zijt gy dan zeeker bewust van de Godlykheid?

DIAGNOSTES. *Onmidlyk*; door Gods onmidlyke indrukken: en *midlyk*; door 't veroorzaakte, dat niet door zig zijnde, een Volmaakte Oorzaak, dat is God, aanwysd. En hoewel wy desselfs

 wy-

(*s*) Zyt nogmaals, gewaarschowd, als op bladzyde 87. kantschrift (*o*), dat deeze Boos-wigt, in alle opzigten, bedrieglyk is.

(*t*) In God zyn geen *wyzen*, want Hy heeft alles, wat tot een Volmaakt Weezen behoord, *eigenlyk*: zulks deeze, en die zeg wyzen, welke eenige onvolmaaktheid stellen? in opzigt van Ons; en al 't veroorzaakte moeten gebruykt, of verstaan worden.

wyze (*v*) van voortbrengen, en werking, op de veroorzaakte dingen, niet verstaan? Zoo is nogtans het zeekerste, dat wy weeten; dat God volmaakt is, en alleen, door zig, alles haar daadlykheid geeft, en bestierd: waar door ook de indrukken, of kennissen zijn. Dog om dat wy maar voorwerplyke kennis, als by flaauwe afbeelding, van alle voorkooming hebben; zoo kan ons besluyt niet verder gaan, als die gewaarwording (*w*): en 't zelve moet op de bevinding zijn; en niet betreklyk op dingen, die wy niet gewaar worden. Dit bevinden wy; dat God volmaakt, en Oorzaak van alles is: en aan andere zijde; dat de Zielen, en hier uyt de Geesten (*x*), in genoeg ruyme vryheid zijn, en van de Godlyke overeenkooming afwyken, en veeltyds met de zelve strydig zijn. Maar *hoe* dat dit in een beginzel t'zaamenkomt? is geen sterfling, maar het Opperweezen bekend.

EUSEBIUS. 't Is dan spoorloos: uyt onkunde in de wyze der werking; de wer-

(*v*) 't Zelfde als in 't voorgaande kantschrift (*t*): want door do onveranderlyke Godlyke magt, en en werking, zyn de *gewyzigde* Dingen, weezendlyk; en, veranderen in *wyzen*. Zulks; dat *wyze* van werking, wyl de Godlyke magt en werking, eigenlyk, onveranderlyk, en een zelvig is, al een op de veroorzaakte, en bewerkte Dingen ziet.

(*w*) Want het verstand reikt niet verder, als 't vertoon des denkbeelds. En de veelheid, en zamenschik der denkbeelden, geeft eigenlyk geen inniger, of dieper kennis; want alle denkbeelden vertoonen de Dingen al een voorwerplyk: maar 't zelve steld grooter, of meerder kennis. (*x*) De booze Geesten.

werking te ontkennen: of de zelve naa begrippen, die niet tot het voorhebben; maar tot andere zaaken betreklyk zijn, te verbuygen; onder voorgeeven van *reedlyk bewys*.

Dog wat is *reeden* by zulke? Als een gereedheid, van verwarde aan een koppeling der begrippen? welke aan alle verleedene, en teegenwoordige, verſcheinſelen; met geweldige verkragting, worden toegepaſt.

Hier uyt zijn de Wonderdaaden, in de Heilige boeken, door Eenige, naa eigen uytvinding geſchikt; als of de Almagtige, naa hun verdigting moeſt werken: en by Andere, die naauwlyks een verſchynſel kunnen verklaaren, met God verzaaking ontkend.

Godlooze Menſſen! wie verſtaat meer als het Oppervlakkige van de dingen? En wyl gy niet dan verſtandlyke beſchouwing voorgeeft; word niet iet, dan het inbeeldlyke, by u aangenoomen.

Maar wy ondekken, in een afgetrokken beſpiegeling, het eerſte en zeekerſte, God, en niet de Stof door zig, de Oorzaak van alles.

En zoo veel minder als de wyze der Almagtige werking is naa te ſpeuren; zoo veel verder ſtellen wy dat het Opperweezen, in oneindige Wysheid, ons overtreft.

TIENDE LID.

VOORSTEL.

De kennissen (a), enz:, in de Ziel, zijn door waare (b) zaaken; en geen niet weezens, ingedrukt.

(a) Ziet het kantschrift (a) op 't neegende Lid.

(b) Dat is; door weezendlyke: welke zoodaanig, en niet anders zijn, dan Zy weezendlyk zijn.

BEWYS.

Een Weezen, kan niet iet anders, indrukken; dan door iet, waar mee het indrukt. Nu, het indrukkende, is door zig; of niet door zig. Door zig? dan is 't volmaakt, en vertoond niet anders. Niet door zig? dan is 't onmagtig, zig anders te vertoonen. En wyl dingen; en geen niet weezens, vertoond kunnen

wor-

worden (*c*); en 't vertoonen, of indrukken, door een Volmaakt Weezen (*d*); en geen Bedrieger (*e*), geschied. Zoo zyn onze kennissen, enz:, door waare zaaken; en geen niet weezens, ingedrukt.

(*c*) Niet iet kan indrukken, of vertoond worden, ten zy het Weezendlyk; en hier uit, Waar is: om dat geen *niet weezen* Zijn kan. Derhalven Al wat indrukt, aandoet, of vertoond word, is Weezendlyk, en Waar: dat is; zoodaanig Weezendlyk, als het is.

VEKHANDELING.

FRONESIMUS. 't Zy door hoedaanig iet, de kennissen, of indrukken, anders denkbeelden, in de Ziel zijn, de zelve zijn door waare zaaken. Want of schoon de wiskundige kennis, enz:, haar zeetel in de Ziel heeft, zy is egter, om dat de Ziel de kennis van zig bewust te zijn, alleen eygen heeft (*f*), door een ander; en wyl maar een Oorzaak door zig is (*g*), en die volstrekt waar (*h*): zoo is die kennis, by uytneemendheid, door een

(*d*) In 't 5de, 8ste, en 9de Lid, betoogd.
(*e*) Geen Bedrieger kan volmaakt zijn.
(*f*) In 't tweede Lid betoogd.
(*g*) In 't zelde Lid betoogd.
(*h*) Een Volmaakte is *onveranderlyk* weezendlyk, en eeuwig; en dus, *stiyptlyk*, alleen waar. Ziet het zeevende Lid.

een waare zaak, dat is, door God (*i*), ingedrukt.

En dus met de kennis der stoflyke dingen, die met de Stof, meede door de Opper Oorzaak is; welke niet dan daadlykheid werkt, en, volmaakt zijnde, niet bedriegd; en daarom, alle indrukken zijn door waare, en geen valsse zaaken: de afgetrokken kennis, onmidlyk, en der gewrogten, midlyk; door de *Waare*, en geen *verdigte*, God.

KAKOTEGNUS. Maar, als wy onze kennissen, of indrukken, door waare zaaken hebben, en egter veel ligt doolen: waar in bestaat dan die dooling?

FRONESIMUS. In de kennissen, of denkbeelden aan dingen toe te passen, waar toe de zelve niet betreklyk zijn.

KAKOTEGNUS. Nu, ik betrek een Harssenbeeld, door aandoening van een Menslyk Lighaam verkreegen, tot dat zelve Lighaam; met byvoeging van ver-

(*i*) God word, ten aanzien van de ingedrukte kennis, die alleen in zuivere verstaaning bestaat (welke, geen Menslyke Ziel, nog veroorzaakte Geest, door zig, of eigen heeft; en hier uyt, deeze kennis, niet anders; dan met onse indrukken, of denkbeelden kunnen gelyk stellen: en ook niet door de Stof kan zijn; en dus *onmidlyk* door Hem, de eenige Oorzaak der Dingen, moet weezen.) Als 't indrukkende, zoo wel als Indrukker, aangemerkt. Maar in opzigt van de midlyke kennis (door God in de Ziel, *midlyk*, door 't veroorzaakte ingedrukt.) Word God alleen als Indrukker: en de Dingen als 't indrukkende beschouwd.

verdere gedagten in opzigt van het innige des Lighaams, meer als dat Harſſenbeeld vertoond: welke gedagten verſchillen, met de innige geſtalte des Lighaams, dat wel dooling is; maar niet door toepaſſing van een onregt beeld, tot dat Lighaam: want het was door het zelve gekoomen.

FRONESIMUS. De zoo genoemde verder gedagten, behelzen ook indrukzels, of denkbeelden; welke met dit Harſſenbeeld, dat Lighaam worden toegepaſt: en wyl die tot dat Lighaam niet behooren, zoo blykt dat gy doold, door betrekking van onregte denkbeelden.

EUSEBIUS. Waarlyk, hier in beſtaat, de gemeinte Staat zoo gevaarlyke God verzaaking: want de begrippen, of indrukken, welke onmidlyk van de Waare God verkreegen zijn, worden aan de Stof, als Oorzaak, toegevoegd; en in teegendeel, de begrippen van de Stof, het Opperweezen: en alle weetende enkele weezens, als eigenſchap, of wyze, van de Stof aangemerkt; dat is, een uytgeſtrekt onderwerp gegeeven.

Ja, in alle vermoogens (*k*), word op deeze Leeſt, in zaaken met verkeerde begrippen te verklaaren (*l*), meeſt geſchoeyd.

By naa geheel de Waereld is in een dool-

(*k*) Door Eenige, in de Vermoogens beezig.

(*l*) Verſtaat; indrukken, of denkbeelden van andere Dingen, Zaaken toe te voegen, waar mee de zelve ongelyk zijn.

(m) Door inbeeldlyke pooging, afgetrokke Dingen te verhandelen.

doolhof gebragt, door met andere begrippen, andere dingen, te beteekenen (*m*): en elkander beschimpende, door vooroordeel, en waan vervoerd te zijn, is elk zig zelf erbàrmlyk onkundig.

DIAGNOSTES. Alle denkbeelden, als denkbeelden, zijn waaragtig: en niet meer van de zelve te bevestigen, of te ontkennen, als wy stiptlyk van haar bewust zijn, is een waar oordeel; wyl het gelyk is met het voorwerp van desselfs betrekking.

En, om by deeze waarheid te blyven, omtrent dingen waar toe de denkbeelden, als daar door veroorzaakt zijnde, behooren: zoo moet toestemmen, en ontkennen, overeenkoomen, met het regte denkbeeld van het ding, waar van toegestemd, of ontkend word: want buyten denkbeeld, is niet iet van eenige Zaak te kennen; wyl de Ziel de dingen alleen door denkbeelden kundig is.

FRONESIMUS. Al wat is, is waar; dog God by uytneemendheid: om dat Hy alleen door zig, en Oorzaak door zig zijnde, alles haar daadlykheid geeft.
Maar in opzigt van ons oordeel, is dit waar; dat het gelyk is met het voorwerp des oordeels: daar meede ongelyk te zijn, is doolen; en dat met voordagt in

in de uytſpraak, tot nadeel van andere; is boosheid.

EUSTASTES. De denkbeelden ('t zy dat wy de harſſenbeelden, voor zoo veel die in beſchouwing zijn, meede denkbeelden noemen, in opzigt van het beſchouwen des Ziels; dat ook denken is) vertoonen haar *Oorzaak*, of *Oorzaaken*, maar voorwerplyk, en niet vormlyk.

Ik zeg *Oorzaak*: om dat God, Opperbeeldenaar, alleen Oorzaak door zig is; die de afgetrokke kennis, *onmidlyk*; en die van de Zielen, Geeſten, en Stof, *midlyk*, door zig, geeft. Welke eerſt genaamde kennis, God wel het aldernaaſte; dog maar voorwerplyk, vertoond: en de tweede; God, als Oorzaak, aanwyſt.

Of *Oorzaaken*: om dat de dingen, die door de denkbeelden vertoond worden, op zig aangemerkt, zoo kunnen genoemd zyn: wyl zy, in opzigt van denkbeelden in te drukken, de indrukkende, en verbeelde zaaken, zijn.

Nu, wy beſchouwen de *Stof*, hoedaanig die ook voorkomt, niet dan Oppervlakkig, of voorwerplyk, en nog naauwlyks; want niet iemand, behalven de Alweetende, is bewuſt, hoe de zelve in haar klynſte deelen, gevormd, of geweizigd is.

En dus de *Geeſten*; waar van niemand kan Oordeelen, als door gewaarwor-

ding-

ding in naauwkeurige bevinding: gelyk met andere dingen.

En *God*, die volſtrekt oneindig, ons eindige, onmidlyk voorkomt, vertoond zig naa vermoogen van de Ziel, maar ſchetswyze; hoewel met overtuygende indrukken van zijn volmaakte oneindigheid: welke indruk, of indrukken, onmidlyk door God zijnde, alle vereiſte zeekerheid, ver booven alles, in de Ziel geeft.

De *Ziel* is ook zig zelf, in haar vermoogens en hoedanigheeden, niet ſtiptlyk bewuſt; want zy weet niet hoe in begrip, afkeer, of toeſtemming, te zijn, in deeze of die voorkooming: nog zy is niet kundig in een ſtip des Tyts, het getal van haar begrippen. Of ſchoon zy die begrippen, of begreepene; in vervolg van Tyd, kan doorzoeken? Zoo is nogt'hands, uyt het gezegde, zeeker; als de Ziel zig in een ſtip, of in alle ſtippen, des Tyds, geheel beſchouwd: dat die beſchouwing alleen voorwerplyk, en niet vormlyk is.

Maar egter is waaragtig: dat de Zielen, en Geeſten, niet min weetende, en enkel; als de Stof lydende, en uytgeſtrekt; en God volmaakt, geen Bedrieger, en Oorzaak van alles, is.

Wy beſluyten dan: dat onze Kenniſſen, enz:, door waare Zaaken zijn ingedrukt; dog dat zy het indrukkende alleen voorwerplyk vertoonen: en dat

een waar oordeel, niet meer, nog min, moet insluyten; dan het ſtipte blyk des denkbeelds.

En, wyl de Ziel geduurig Levendig is; zoo word de gereedheid deſzelfs, in de betrekking der indrukken, of denkbeelden, tot haar regte voorwerpen, *Reeden* genoemd.

Op de omvraag niet meer te zeggen. *Kakotegnus*, onder voorgeeven van groot genoegen, naa buyten. En ons gezelſchap in overleg: wat van zijn driftige vertelling te denken was. Dog kon niet iet vaſtſtellen; wyl 't geval ook tot zijn voordeel kon geduyd worden. En dus, in voorige twyfeling geſchieden.

Hy, ter Yl, in de geheime Vergaadering zijn weedervaaren vertoogd; wierd, naa gewoonte, van dit gezelſchap verheeven: welke, naa 't geval van genoemde Nieuwling, naauwlyks dagten op de twiſt reedening met *Euſtaſtes*, en de *zyne*. Maar als *Deeze* het verhandelde, ten ſpot, voorſtelde; raakten Elk, dog in zijn weerwil, tot de aanvang gaande.

Wat belet ons, was de algemeene roep, *dat wy die bedrukte Wijshoofden, niet met een ſlag verwoeſten? Welk Talmen, zoo min te verſchoonen; als in Edelmoedige onderneeming, te vertraagen? 't Was met dit erbarmlyk gezelſchap gedaan, als de minſte teegenſtand beproefden. En, zoo natuurlyk verſtand dit Volk verzelde? is niet dan voordeel uyt dat bedryf te wagten: want hun oordeel verbeterd, geeft aanleiding om onzen Wyſgeer te beminnen.*

KAKOLOGUS, in ſchijn van geduurige

rige bedenking, ſprak weinig: dat yder vreemd voorkwam; zulks reeden van die ſtilte gevraagt wierd. 't Berigt was: *iet, hem aangaande, te overdenken, dog dat noodig beſluyt, zonder teegenſpraak, goed keurde.*

Maar KAKOTEGNUS, om andere draad aan te hegten, betuygde: geen moeyte tot het gewenſte oogmerk te ontzien. Dog hy oordeelde, om 't wangevoelen uyt de Waereld te helpen, noodzaaklyk: zulke, die voortyds, en nu, met hun het zelve dagten, dapper voor te ſtaan; en voornaamlijk de meeſt berugte. Hier toe was vereiſlijk; net te weeten, wat elk van hen voorgaf: en dat in zegwyzen, naa geleegenheid, voorſtellen.

Want, zegt Hy, *wijl de Onkundige, door waan kwaadaardig*, EPICUUR, VANNINUS, SPINOZA, *en andere Groote Mannen, voor God verzaakers ſchelden: moet voor al op ſcheinbaare gronden, in opzigt van Leeven, en gevoelen, getoond worden; dat nooyt zeediger, en meer Godvrugte Menſſen, Leefden: maar dat Zy, uyt onverſtand, gelaſterd zijn.*

En verder; dat niet Iemand een God verzaaker zijn kan; wyl Elk kragtige, en de meeſte drift, tot dat Weezen heeft: want wie is

niet

niet geduurig met zig, en Stoflyke zaaken; beezig?

Dus zuld Gy yeder, hoe gesleepen, verwarren; om dat de zelve woorden by u, in andere beteekenis, gebruykt worden.

Hier toe is stipte oefening noodig; en anders onmooglyk te verkrygen.

Dit verdoemelyk voorstel geschiede; om 't gezelschap, in drift tot genoemde twistreedening, te stremmen. Of als deeze List te kort schoot? *Kakologus*, in dit voor te geeven, in de zaamening van *Eustastes*, te doen verstommen: wyl voornam; in dit geval weinig; maar *Kakologus* alleen te laaten spreeken.

„ Dus is een boofwigt zonder Gods-
„ dienst, slimmer als een Beest, ontblood
„ van heylzaame vriendschap.

'tWas teegen zin van de zaamening; een voorneemen, naa meening ligt uyt te voeren, zoo lang te vertraagen: egter wierd eenige Tyd uytstel, goed gekeurd: en hier mee van een gestapt.

Den geweezen Nieuwling, had onderwyl 't geval aan elk ten breedsten uytgemeeten; zulks *Eustastes* en zijn gezelschap, het zelve meer kundig, nu vaststelden; dat *Kakotegnus* een eerloos huychlaar

laar was: te meer, wijl dit, door 't bekendmaaken van *Kakologus*, uyt voorgaande neidigheid, gevolgd wierd. Welke, buyten iemands weeten, *Eustastes* aan zijn Huys, het gedrag, en toeleg van *Kakotegnus*, naâ 't verzoek van een algemeene twistreedening te moogen houden, bekend maakte. Die, of schoon aan 't schelms voorneemen niet meer twyfelde, egter genoeg ontzette op deeze boodschap.

Wat beweegd u, vroeg EUSTASTES, *tot dit voorstel? Welk nut zal twistreedenen, met onregte meening, insluyten? En waarom Kakotegnus beschuldigd; wyl hy, zoo 't waar is, met u, het zelve gevoelen heeft? Dit scheind een teeken van trouwloosheid: dog gy moet weeten of waarheid spreekt.*

KAKOLOGUS antwoorde: *'t verschil tusschen u, en ons, kan niet daadlyk; maar alleen in naam zijn: want regte Wijsgeeren verschillen nooit anders. Is 't dan niet noodzaaklijk dit weg te neemen? En op wat wijze veiliger; als in by eenkomst elks gedagten vry bekend te maaken?*

Maar dat gy ons voorneemen verdagt houd; is buyten reeden: het teegendeel kan getoond worden. En dat Kakotegnus van ons gevoelen zy, blyft zeeker. Dog 't is Edelmoedig; en niet trouwloos, waarheid te spreeken.

EUSTASTES, om van hem ontslagen te zijn, en geen schein van vrees te geeven, gaf te kennen: *'t Zal mijn gezelschap berigt worden: zoo die 't goed keuren; ik ben gereed. Maar waarom zulk kinderlijk onderscheid? daar naauwlyks grooter verschil is. Gy kund om bescheid naader aankoomen.*

KAKOLOGUS, met dit berigt, naa eenige van 't gezelschap, en die zijn stoutmoedigheid wydluftig voorgehouden. *Nu is 't verkreegen*, sprak hy, *daar Kakotegnus zoo belachlyk over talmde: zeeker hy is die Man niet, als gy meend. 't Zal nu blyken, hoe ver eenige van ons gezelschap, door hem in waan vervoerd zijn. Dog het meeste diend niet gezegt. Wild gy voorzigtig weezen? laat nog niet blyken wat u bewust is.*

't Was onverwagt. Elk stond verwonderd. *Kakologus* had verbaazende daad uytgevoerd! Maar *Kakotegnus* te lasteren, kon niemand goed keuren: dat geschiede uyt kwaadaardigheid. Dog men zou Tyd afwagten, en zig gereed maaken.

KAKOTEGNUS, te diep in zijn Eer getast, om dit niet te weeten, wierd door een van de Leeden 't bedryf kundig; dat met eenige schrik aanhoorde. Dog eindlijk was 't voorgeeven: *Nu, Kakologus heeft dit bedreeven: maar hoe guytagtig; zal*

in

in eerſte by eenkomſt, getoond worden.

Zulk woelen kwam ook onder de Leerlingen: waar van eenige, te veel geld verkwiſt, naa verwarring wenſten; om zig hier door van ſlimmer rampen te bevreyen. Dus neigden alles naa 't eynde.

Nu, *Euſtaſtes* had *Euſebius*; en *alle*, het geval met *Kakologus*, bekend gemaakt: Welke, om zig van *Kakotegnus*, naa vereyſch te ontſlaan; en eenige van 't gezelſchap tot beeter gedagten te brengen, beſlooten: dat *Diagnoſtes*, in aanſtaande zitting, deez *Booſwigt* ſcherp zou bejeegenen. Dat, in volgende, vreye toegang voor dat gezelſchap zou zijn. En hier naa; dat *Kakotegnus*; nog niet iemand, van dat gevoelen, in de zaamening zou koomen. Wyl genoeg bleek; dat zulk Volk te betrouwen, gevaarlijk was.

Ondertuſſen KAKOLOGUS, by *Euſtaſtes*, om toeſtemming, en Tyd, van 't verzogte: en dat kundig; de Leeden berigt gedaan. 't Welk met zulk aanmoedigen; als of 't nu gewonnen was, geſchieden.

„ Zoo verheugd zig den Duyvel in
„ boosheid!

KAKOTEGNUS, welke nu niet tragte *Kakologus* alleen, maar in 't by zijn

der Leeden van de geheyme Vergaadering te ſpreeken, ging, naa zig in meening wel bedagt te hebben, op verſcheene Tyd naa de zaamening van *Euſtaſtes*, en daar voorgehouden: *Wat van Kakologus was te denken; die zig niet ontzag ſtrafbaare ſchelmſtukken uyt te voeren?*

Maar DIAGNOSTES ſtutte, met ſtrenge reeden, zijn voortvaaren: *denk niet, dat u gedrag, by weinig Menſſen; en andere, niet bekend is: want Eerloos bedrijf, word niet min; dan loflyk Leeven, het gerugt gemeen.*

Vergeefs poogd gy andere met bedrog te vernoegen; wijl gy uw zelf nooit voldoen kund.

Hoe is 't mooglyk; zoo ver van Menſlykheid te verbaſteren? Kakoëtes bederven! Jonge, en Oude, tot alle grouwlen verleiden! Ons, in ſchein van waaragtig berouw, bedriegen! En zig, in geduurige bekommering, geweld aandoen!

Waar wil dit eindigen, met zulk Heyloos beginſel? Is dit uw gelukzaaligheid? Wat zal de Elende weezen?

Hoe wel KAKOTEGNUS ongewoone ontmoeting verwagte: dit was egter buyten meening; wijl niet dan vraagwyze aanſpraak vaſtſtelde.

En ofſchoon, in andere gevallen, buyten

ten ſchaamte; nogt'hands hier in wiſt zig naauwlijks te redden: *'t Was Kakologus te danken, dat de Heeren zulks van hem dagten: die ſchelms genoeg tot grooter guyte ſtukken, alleen uyt onverzoenlyke Haat; om dat zijn gezelſchap verliet, dit gedaan had. Immers verdiende niet min geloof; dan Kakologus.*

Eyndelijk EUSTASTES, om *Deeze*, by 't ander gezelſchap, in volgende zitting, te zien, ſtelde voor: *Gy kund in naaſte by eenkomſt toonen, wat van u; of Kakologus, te beſluyten zy.* En hier mee aan 't voorleezen.

ELFDE LID.

VOORSTEL.

De Stof is geen God (a), *nog Godlyk* (b); *maar dat Opperweezen is volstrekt Leevendig* (c).

BEWYS.

't Blykt klaar, wyl 't Volmaakte Weezen, zonder Leiding, in onbepaalde (d), dat is, vrywillige (e) magt is; dat geen Leid-

(a) Niet door eigen weezen weezendlyk, en hier uit; geen oorzaak der Dingen.

(b) Geen *eigenschap*, of nog meer spoorloos, geen *wyze*, van God.

(c) Niet alleen, zonder uitterlyke, of innerlyke gestrektheid, maar buiten alle leiding, geheel doenlyk.

(d) Ziet het vyfde, zesde, en zeevende Lid, enz.

(e) Die Volmaakt is, heeft een *vry bestier* uit eigen innig beginsel: zonder door eigen weezen; of iet anders, bepaald te zijn. 't Welk een zuiver verstandlyke daad is, die wy vreye wil noemen: want, een Weezen, of Oorzaak zonder verstaaning, is door eigen geschikrheid; of door aandrang van Andere, tot werken bepaald: dat, met het Godlyk Weezen, zig zelf verwoest.

Leidlyke Stof het Opperweezen uytmaakt. Want, om dat geen Lighaam, in een Lighaam, kan bewoogen worden; en geheel de Stof bewoogen word, zoo blykt: dat de zelve uyt van elkander verdeelde, Lighaamkens bestaat; waar van niet een magtig is, zig dus, of anders te vormen; welke vorming niet zonder beweeging geschied: en zoodaanig met alle Lighaamkens in 't uytgestrekte (*). En hier uyt; dat geen Lighaam zig kan vormen, nog beweegen, volgt; dat een onstoflyke Oorzaak, die volmaakt, buyten leiding, en dus volstrekt doenlyk, dat is Leevendig is, dit, in zig doode (*f*), Gevaarte beweegd; en ook om zelve reeden veroorzaakt heeft

(*) Of; met geheel het Uitgestrekte; en dus geen God, nog Godlyk.

(*f*) 't Uitgestrekte is *geheel* Leevenloos, dat is; zonder beweeging, en alleen Lydlyk, wanneer het Zelve, als een ondeelbaar Geheel, zonder wyzen, word aangemerkt.

(g) God werkt door eigen magt, en hier uit; door zig, en eenig: derhalven al wat door Hem bewerkt word, moet door Hem weezendlyk zijn.

(h) In 't zesde Lid betoogd.

heeft (g); en daar door, de Lighaamkens en Lighaamen, anders en anders vormd. Zoo dat de Stof, onmagtig, niet dan Leiding; en geen Godheid, insluyt: maar dat een ander het Opperweezen, en volstrekt Leevendig, is.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. Daar is maar een Volmaakt Weezen (h), en hier uyt onbepaald: want Hy is Oorzaak van alles (†). 't Gewrogt kan de Oorzaak niet bepaalen; om dat het, zonder de Oorzaak, niet daadlyk is (*). En wijl een Volmaakt Weezen oneindig is (i); zoo bepaald het zig niet: om dat oneindigheid, alle bepaling uytsluyt. Nu, dat onbepaald is, is vry: dat vry is, is zonder uyterlyke en innerlijke Nooddwang: en om dat niet iet *stiptlyk* vry kan zijn, als met volstrekte vrye wil (k); zoo volgd: dat de waare God (l), zonder nood-

(†) In 't agtste Lid betoogd. (*) In 't agtste Lid betoogd.

(i) Geen Eindige, of Bepaalde, kan volmaakt zijn.

(k) Ziet het kantschrift (e) op dit zelve Lid.

(l) Dit *woord*, by *Heillooze*; om *grouwzaam gedrag, en gevoelen te beveiligen*, gebruikt: word, by *Eenige*, hoewel met zeediger eerbied, aan *verwarde, en zinlyke hoegrootheid* toegeëigend; en geen wonder: wyl Zy *inbeeldlyk*, denkbeelden van andere Dingen; en niet de onmidlyke indrukken van 't Opperweezen, door *zuivere verstaaning*, bespiegelen.

nooddwang, buyten Leiding, volstrekt Leevendig is: en dat de, Stof het Volmaakte Opperweezen niet kan uytmaaken; om dat de zelve niet dan Leiding vertoond.

KAKOTEGNUS. Gy merkt de Stof veelligt inbeeldlyk aan, en hier uyt besluyt gy; dat de zelve leidlijk is. Maar door verstandlijke beschouwing, is meer te begrypen.

DIAGNOSTES. De Stof word niet als door Harssenbeelden, en lijdlyk aan de Ziel vertoond. En niemand kan, *door stoflyke aandoening*, meer bevestigen, als hy van de Stof gewaar word; want niet iet, kan meer geeven dan het heeft..

EUSTASTES. De kennis der verstandlijke beschouwing, waar door wy iet meer van de Stof verstaan, als de zelve vertoond, is niet door de Stof; maar door een Verstandig, en by gevolg Leevendig (*m*) weezen; wijl 't uytgewerkte niet meer verstandig kan zijn, dan de Oorzaak (*n*). En hier uyt; dat de Stof

 geen

(*m*) Geen verstand behoord tot deelbaare, en verdeelde Stof; maar, wyl 't zuiver leeven is, tot een leevendig onderwerp. En gelyk de *beweeging* een *verscheide*, en *lyllyk uitgestrekte* vertoond: zoo steld de *verstaaning* een *enkel*, dat is, *een zelvig*, *leevendig*, weezen.

(*n*) Zoo als uit het *leidlyke* der Dingen blykt; dat zy gewrogten zijn: zoo volgd uit het *doenlyke*; dat haar *Volmaakte* Oorzaak *Volmaakt doenlyk*, dat is *Leevendig* is. En wyl een *verstandlyke*, of *bewuste doening* de *volmaakste* is; en *de zelve* in ons, dog *onvolmaakt*, en veeltyds *wyzig* of *toevallig* zy: zoo moet in God,

(*de*

(de eenige Oorzaak van alles, een Weezen, door eigen weezen, Weezendlyk, deeze doeening geheel buiten leiding en volstrekt eigendlyk, dat is volmaakt;

geen onderwerp van kennis kan zijn (*o*), volgd: dat deeze kennis, niet door 't beschouwen van de Stof; maar door een verstandig, dat is, Leevendig weezen is; en dat het zelve, God zy: om dat geen Weezen, iet door zig, kan indrukken; dan een Oorzaak door zig (*p*). En of schoon wy deeze kennis in de verstandlijke beschouwing tot de Stof gebruyken: zoo blijkt de Stof niet minder leidlyk; dan in de inbeeldlijke beschouwing, enz:.

KAKOTEGNUS. Maar door zuyvere verstaaning, zuld gy de Stof enkel en ondeelbaar vinden.

EUSTASTES. By ons is geen verstaaning, dan door een Volmaakt, (hier uit, Verstandig, en dus Leevendig) Opperweezen gegeeven (*q*). Door het welke ik weet: dat geen flaauwer inbeelding

en God *volmaakt* verstandig zyn. Niet dat hier uit, volgd, dat gelyk in 't uitgestrekte eenige *vereiste*, of, zoo genaamde, *volmaakte* zaamenschik is: dat het zelve ook zoo stoflyk in God moet weezen? Want, alle uitgewerkte zaamenschik, steld iet anders, waar door zaamengeschikt is, en is dus leidlyk, en bepaald, dat is, onvolmaakt: maar dit volgd onvermeidlyk, wyl geen Oorzaak, zonder bewustheid, volmaakt kan zyn: dat de *volmaaktheid* der zaamenschik, in 't Godlyk verstand is, enz. Dus blykt dan; dat de Stof, of 't uitgestrekte geen God: maar dat dit Weezen, onbepaald Leevendig zy.

(*o*) In 't eerste Lid betoogd.

(*p*) In 't neegende Lid betoogd.

(*q*) In 't neegende Lid betoogd.

ding is, dan die de Stof enkel, en ondeelbaar ſteld: want de Stof, door flaauwe vertooning in de verbeelding, toond zig zonder deelen, en als ondeelbaar. Maar door zuyvere verſtaaning, ben ik bewuſt; dat de Stof uyt onverbeeldlijke klyne Lighaamkens beſtaat: want de Stof is in beweeging; al wat in beweeging is, is Lighaam, of beſtaat uyt Lighaamen; geen beweeging kan zijn, als omtrent allerkleynſte Lighaamkens; en die zijn deelbaar; en zoo ook de allergrootſte Lighaamen; en de deelen der zelve, zijn Lighaamkens op zig. Zoo dat de Stof, nog enkel, nog ondeelbaar: maar uyt kleyne deelbaare Lighaamkens beſtaande, voor de zuyvere verſtaaning; en niet Godlijk is.

KAKOTEGNUS. Maar als de Stof deelbaar, en verdeeld is; waar door is zy verdeeld? want het verdeelde moet door iet anders verdeeld zijn.

EUSTASTES. Door haar Oorzaak. Niet dat de zelve zoo ſtoflyk (*r*) tuſſen de Stof hoeft te weezen: maar die zoodanig ge-

(*r*) Als Lighaam, tuſſen, Lighaamen, Zoo onmooglyk als het is; in God, een Volmaakt Leevendig weezen, eenige geſtrektheid te ondekken: zoo min kan Iemand, welke alles onder zinlyke gedaanten ſteld, Die Oneindige, in afgetrokke denking, beſpiegelen. En wijl de Ziel, niet als ſtoflyke Dingen door de *zinnen* gewaar word; en de meeſte Menſſen, door gewoonte, zig van de *zelve* niet ontſlaan kunnen; zoo is 't geen wonder: dat zy geen weezens buiten de verbeelding beſchouwen; en hier uit, al wat niet ſtoflyk is, zonder weezendlykheid aanmerken. Daar het uitgeſtrekte, ten aanzien van dat Een zelvige weezen, gelyk een Ydele, en ligt verſtuivende damp, voorkomt.

geſchikt te hebben; dat het eene deel-baare Lighaamken, het andere niet is; en dat een Lighaam, of Lighaamken, hoedaanig met andere t'zaamgevoegd, nooit met een ander, of anderen, ver-enkelen kan, toond genoeg: dat de Stof verdeeld is, of uyt deelbaare Lighaam kens beſtaat. Niet dat elk Lighaam-ken meer of minder Stof dan het ander is; maar dat alle Lighaamkens, niet in, maar buyten elkander zijnde, de Stof uytmaaken. Welke ſtoflyke, en ver-deelde Godheyd, wy aan aazende, om die te beminnen, overlaaten.

TWAALF-

TWAALFDE LID.

VOORSTEL.

God is een Volmaakt-verſtandig (a) *weezen.*

BEWYS.

De voorgenoemde (b) kenniſſen, enz: (c), zyn door iet, van my onderſcheiden, in my (d): of ſchoon haar beſtaan in my is; 't zyn maar wyzen, en geen eigenſchappen (e). En hoewel dat veel kenniſſen, als kenniſſen, met de Harſſenbeelden

(a) Niet *wyzig*, of *leidlyk*: maar *eigenlyk*, en *doenlyk*; wyl Hy *onveranderlyk*, en *eenige Oorzaak* der Dingen is.

(b) In 't Tweede, Neegende, en Tiende Lid.

(c) Verſtaat: het gekènde, of geweetene der Dingen in de Ziel; op zelve wyze, als in de Verhandeling van 't Tweede Lid.

(d) In 't Tweede, Neegende, en Tiende Lid betoogd.

(e) In 't Tweede, Lid, enz: betoogd.

(*f*) Met de Harſſenbeelden; het zelve vertooner.
(*g*) Door aandoening der Harſſenbeelden Als, in 't Darde Lid.
(*h*) Dat is: (gelyk in 't Neegende Lid betoogd is; *dat onze kenniſſen, enz*: midlyk, *en* onmidlyk *door God zyn*) dat deeze kenniſſen, enz: *onmidlyk* door God zyn: als in dit Lid, vervolgens betoogd word.

den gelyk (*f*), en van de zelve gekoomen zijn (*g*): nogt'hands niet wynig kenniſſen tot de Harſſenbeelden; en door die, tot de Stof, betreklyk, zyn niet van de Harſſenbeelden; nog Stof: maar door iet anders (*h*). Want om dat niet iemand, meer van een zaak, *door deſſelfs aandoening*, kan beveſtigen; dan de zaak vertoond (*i*): en ik het uytgeſtrekte (*k*) ver buiten de inbeelding, uitgeſtrekt, en deelbaar begryp; en my nooit zulk een uytgeſtrekte, en verdeelde zaak, *in ſtipte Vertooning*, is voorgekoomen: zoo is deeze kennis niet van 't uytgeſtrekte; maar door iet anders (*l*). Of 't ſchoon waar

(*i*) Niemand kan van een zaak, *alleen door aandoening van de zelve*, meer gewaar worden; als zy aan hem vertoond: en, *in dit opzigt*, niet meer van haar beveſtigen,

(*k*) Al 't Uitgeſtrekte, als een Geheel aangemerkt.

(*l*) Want, al wat de Ziel, met een Lighaam vereenigd, *door ſtoflyke aandoening*, van de Stof gewaar word,

waar is; dat ik geduurig van uytgeſtrekte, en verdeelde zaaken ben aangedaan; 't was egter nooit onverbeeldlyk uytgeſtrekt: nog 't verdeelde zoo klyn; of ik begreep het ontallyk klynder. Dus blykt het onderſcheid in de kenniſſen, waar van de eene, van 't uytgeſtrekte; en de andere, door iet anders is. Dit heb ik alleen van 't uytgeſtrekte; dat het ſtiptlyk aan my vertoond. Maar dat ik het uytgeſtrekte, ver buiten des zelfs vertooning, uytgeſtrekt, en deelbaar begryp; en alle meet, en wiskundige kennis (*m*), heb ik door iet anders. En wyl deeze kennis niet dan zuyvere verſtaaning inſluyt; die de Ziel niet eigen (*n*); de

Stof

word; moet noodzaaklyk door Lighaamlyke vertooning geſchieden; en dat zyn de Harſſenbeelden, en zinvertooningen: derhalven, al wat de Ziel meer, als door die gewaarwording, kundig is; is door iet anders, enz.

(*m*) Niet alle zaamenſchik; want het byeenvoegen der begrippen, of denkbeelden, in dit, of zulk een zaamenſtel, word door oefening, en onderwys, verkregen: maar die kennis; als een verſtandlyke indruk in de Ziel, aangemerkt.

(*n*) In 't Tweede Lid betoogd.

Stof niet tot onderwerp (*o*); en dus onmidlyk door God is; welke alle volmaaktheid volmaaktlyk (*p*) bezit; zoo volgd: dat God volmaakte kennis heeft (*q*), of een volmaakt verstandig Weezen is.

(*o*) In 't Eerste Lid betoogd. (*p*) In 't Vyfde Lid blykt: dat God volmaakt is. In 't Zesde Lid: dat Hy èènig is. In 't Zeevende Lid: dat Hy weezendlyk, en Eeuwig is. In 't Agtste Lid: dat al wat weezendlyk is, door Hem is, en bestaat. Derhalven volgd: dat Hy alle *volmaaktheid* (maar niet alle *onvolmaaktheid*) *volmaaktlyk*, dat is; buiten alle leiding, alleen eigenlyk bezit: de volmaaktheid der stoflyke zaamenschik, in zuivere, en doenlyke verstaaning. En de volmaaktheid der leevendige weezens; zonder eenige bepaaling, oneindig.

VERHANDELING.

KAKOTEGNUS. Zou hier ook niet uytvolgen, wijl de Stof onmidlyk door God is; dat God stoflijk is?

EUSTASTES. Hier word gehandeld, van de onmidlijke indruk (*r*) Gods in de Ziel; en daar uyt betoogd, wyl de indruk, met het indrukkende gelyk (*s*) is;

(*q*) Niet, door denkbeeldlyke vertooning, of leidlyke gewaarwording; maar met eigendlyke, en doenlyke bewustheid: want, alleen door Hem, is Alles weezendlyk. In 't *Agtste Lid betoogd.*

(*r*) Of indrukken, denkbeelden, enz:.

(*s*) Niet verder, als voor zoo veel, het indrukt:

is; en deeze indruk in zuyver verstand (*t*) bestaat; en God zoo wel indrukker, als het indrukkende is, en die volmaakt (*v*): dat God volmaakt verstandig is. En niet van 't veroorzaaken van de Ziel. Derhalven kan 't veroorzaaken van de Stof, by wyze van teegenstelling, hier niet aangemerkt worden; welke, hoedaanig gesteld, altijd zonder verroerlijke magt, leidlyk, en hoe verder uytgestrekt, hoe meer anders en anders is; en hier uyt, onvolmaakt zijnde, van het Volmaakte Weezen blyft uytgeslooten: door wiens magt in my (*w*), in het toepassen der kennissen; deeze (*x*), en de meet-

L

(*t*) 't Welk door geen Harssenbeeldlyke vertooning, of stoflyke indruk verkregen; maar door een verstandlyke, en onmidlyke daad Gods, in de Ziel gebragt, is, en alleen tot God, als onmidlyke Oorzaak: en niet tot de gewrogten, als Oorzaaken; maar als veroorzaakte voorwerpen, betreklyk zy.

(*v*) In 't Vyfde Lid betoogd.

(*w*) Of, aan my gegeven.

(*x*) Deeze *kennis* naamlijk; waar door wy de Stof onverbeeldlyk uitgestrekt, en deelbaar, kennen: alleen *ten voorbeeld* voorgesteld. Want, al wat de Ziel met een Lighaam t'zaam gevoegd, buiten 't bereik der verbeelding, en zinvertooningen kundig is: (*waar door wy de weezendlykheid, maar niet al 't gekènde van 't Uitgestrekte bewust zyn*) of dat zy, door die bloote Lighaamlyke afbeelding, of stoflyke vertooning, en gewaarwording, niet kundig kan worden, en egter bewust is: is door iet anders.

En wyl geen bepaalde leevendige zelfstandigheid eenige kennis eigen heeft, dan zig bewust te zyn; en God, dus *onmidlyk* Oorzaak van deeze kennis is; welke in Hem, onbepaald en doenlyk zynde, de Hoogste vol-

meetkundige kennis, het Uytgestrekte, *tot onderscheiding*, word toegepast.

KAKOTEGNUS. Als het indrukkende, met de indruk gelijk is; en God het Uytgestrekte; by wyze van indruk, vormd, en verschikt: moet dan niet noodzaaklijk, zeekere wijze van uytgestrektheid in God zijn?

EUSTASTES. Alle stoflijke indruk, in betrekking tot de eenige Oorzaak der dingen, weist een Almagtige, en wijze indrukker aan; 't welk in de Stof, uytgestrekt zijnde, niet als uytgestrekt vertoond word: maar in God, volstrekt Leevendig zijnde (*y*), niet als een enkele daad is.

DIAGNOSTES. Deeze kennissen worden dan ook *begrippen*, *denkbeelden*, of *indrukken* genaamd (z); om de veel dingen die de Ziel bewust is, en als begrypt: welk *begrip* (1), in opzigt van 't begreepene, by wyze van dingen te verbeelden (2), word aangemerkt; en daarom *denkbeelden* genaamd: en in-*drukken*; om dat de zelve, door andere zaaken, de Ziel als ingedrukt zijn. En wijl dit aan de Ziel niet eigen is (3). En dat, na de indrukken zijn, het indrukkende moet weezen (4). Zoo volgd: dat

vol-maakt-heid steld; en God alle vol-maakt-heid *vol-maakt-lyk* bezit; zoo volgd: dat God vol-maakte, kennis heeft, of een vol-maakt-verstandig weezen is.

(y) In 't Elfde Lid betoogd.

(z) Ziet het Tweede Lid.

(1) Of begrippen. Ziet de Verhandeling van 't Tweede Lid.

(2) Niet, gelyk de Harssenbeelden, door uytgestrekte voorhouding: maar in verstandlyke vertooning.

(3) In 't tweede Lid betoogd.

(4) Voor zoo veel het indrukt.

dat gelijk wy eenige indrukken, door Harssenbeelden, van de Stof hebben; die, met de Harssenbeelden, tot de Stof alleen betreklijk zijn: dat zekere indrukken, welke wel aan de Stof zijn toe te passen, dog meer insluyten, dan de Stof stiptelijk vertoond, niet van de Stof; maar door iet anders, dat is, door God zijn. En om dat deeze kennis, in haar Oorzaak, onbepaald zijnde, volstrekte volmaaktheid steld; zoo blykt: dat God, in welke niet iet bepaald is, volmaakte kennis, of verstand heeft.

FRONESIMUS. Merkt de Stof(5), naa naaukeurige opletting wat zy aan u vertoond; als het voorwerp van de meetkunde aan: zy komt u voor als een uytgestrekt Geheel. Maar steld de meetkundige kennis tot de zelve betreklyk; gy zuld haar alzins, gelykmaatig, zoo wel als anders, deelbaar; en 't vereiste onderscheid vinden, 't tusschen de kennis der stoflyke gewaarwording; en de kennis der stoflyke onderscheiding. De eerste is door stoflyke aandoening, Harssenbeelden, en inbeelding: van de Stof, tot de Ziel; en in teegendeel. En de tweede, is zuyvere verstaaning: van de Ziel, tot de Stof. En wyl geen kennis der dingen aan de Ziel eigen (6); en maar een Oorzaak door zig, is, en die Volmaakt (7); zoo is, gelyk de eerstgenoemde kennis midlyk; deeze onmidlyk, door een Volmaakt Verstandige: dat is; het Opperweezen is Volmaaktverstandig.

(5) Geheel de Stof.

(6) *In 't* Tweede Lid betoogd.

(7) *In 't* Vyfde, en Zelde Lid betoogd.

KAKOTEGNUS. Ik meen dat de meetkunde maar diende, om het uytgestrekte te meeten, en een bloote wyz van denken was; dog niet om desselfs gelykmaatige deelbaarheid aan te weizen.

FRONESIMUS. Door meeting, word het gemeetene gescheiden, van het niet gemeetene; en daar door bepaald. By voorbeeld: neemd een Lighaam tot u voorwerp, en steld een begrîp van tien-gelyke deelen op de eene helft; zoo scheid gy de zelve van de andere: en word alzoo de eerste helft in tien gelyke deelen bepaald. Nu de over eenkomst van dat begrip, met de gelykmaatige deelbaarheid des Lighaams; blykt in 't deursneiden van 't zelve, en gaat voort tot ver buyten 't bereik van de inbeelding. Zoo dat de meetkundige kennis, *gelyk* zijnde met de Stof, desselfs gelykmaatige, en andere deelbaarheid, meer als zy aan ons vertoond, alzins aanweist; en geen bloote wyz van denken; maar door ononmidlyke indruk van God, is: om dat zig bewust te zijn, de Ziel alleen eigen heeft (8).

(8) In 't Tweede Lid betoogd.

KAKOTEGNUS. Gy zegt van een Lighaam gelijkmaatig te verdeelen, in opzigt tot geheel de Stof: dog het zoodaanig verdeelen van een Lighaam, is u eerst voorgekoomen (9); en daarom de kennis die gy tot de Stof betreklyk steld, is door de Stof. Welke verdeeling gy kleynder of grooter, naa u goed

(9) Of, van Iemand voor gedaan.

goed vinden, denkt; en hier uyt de Stof tot in 't onverbeeldlyke deelbaar steld.

FRONESIMUS. Of schoon zulk verdeelen van een Lighaam my is voorgekoomen; zoo is de kennis der gelykmaatige verdeeling niet van het zelve. Want Deeze, die het Lighaam eeven gelyk, of met gelykmaatige opklimming verdeelde, heeft zijn meetkundige kennis, hem onmidlyk door 't Opperweezen gegeeven, op dat voorwerp der meeting betreklyk gesteld: want buyten die kennis, kan hy zig van de meetkundige netheid niet verzeekeren.

DIAGNOSTES. Als wy van eenig Lighaam, hoe stiptlyk verdeeld, worden aangedaan, wy kunnen ons van de hoedaanigheid der verdeeling niet voldoen; als door toepassing van onze meetkundige kennis. Hier uyt blykt: dat die kennis, een reegel der meetkundige-verdeeling zynde, niet van de Stof; maar door 't Opperweezen is. Want de kennis van de Stof, die wy door *stoflijke aandoening*, dat is, door de Stof hebben; is alleen door de zinnen, en met de leidlijke, of doenlyke inbeelding, gelyk. Derhalven, alle kennis, of schoon betreklyk tot de Stof, welke buyten de inbeelding of zinnen uytsteekt, is, *wyl de uytwerking niet meer dan haar oorzaak heeft* (11), niet door de Stof; maar door een Opperverstandig-weezen, die alle volmaaktheid volmaaktlyk bezit (12).

KAKOTEGNUS. Maar het gezeg-

(11) Geen Oorzaak heeft minder, als haar uitwerking. En al wat door de Oorzaak weezendlyk is; word door de Oorzaak vertoond: of anders, heeft een Weetende, geen bewustheid der Dingen.

(12) Ziet het kantschrift (*p*), op dit zelve Lid.

de kund gy, veelligt, door onderwys van Andere hebben; of schoon 't u als onmidlyke indruk toescheind.

DIAGNOSTES. Niet Iemand kan anders onderwyzen: als door *spreeken*, en *schryven*; waar door ook alle slag van lynen te trekken, verstaan word: of door *Lighaamlyke vertooning*.

Het *eerste* bestaat in klanken; die geen begrippen van het beteekende, of aangeweezene geeven: maar gevonden zijn; om die begrippen enz: te beteekenen.

En dus met *schryven*: bestaande in veel verscheide trekken; die, als *wyzen van Lighaam*, ons wel indruk: maar niet, in opzigt van 't beteekende (13), nieuwe begrippen (14) geeven.

Niet meer geschied door *Lighaamlyke vertooning* (15). Zoo dat de onderweizing alleen diend; om onze begrippen reegelmaatig te schikken: en *stiptlyk* geen nieuwe; als *stoflyke* (16), begrippen geeft.

KAROTEGNUS. Kund gy denken, dat de meetkundige kennis, zonder dat eeni-

(13) Of, dat beteekend word.

(14) Naamlyk; elk begrip, of denkbeeld, van dat beteekend word, op zig: maar niet, in *zaamenschik* aangemerkt. Het zelve, met klanken, en alle stoflyke gewaarwording.

(15) Of, door Lighaams vertooning.

(16) Dat is: al wat gebruikt word, om dingen te beteekenen, geeft wel indrukken, of denkbeelden in de Ziel, voor zoo veel het zelve *op zig* word aangemerkt; dog niet, als door *stoflyke* aandoening, en gewaarwording. Maar in opzigt van 't geen beteekend word, geeft de beteekenis geen andere indruk, of denkbeeld; als

eenige Stof weezendlyk was, by u zou zijn?

DIAGNOSTES. Zeekerlyk: als de Eenige Oorzaak door zig, my de zelve, dan; zoo wel als nu, had ingedrukt.

EUSEBIUS. Hier uyt, dat die afgetrokke kennis, aan een onregte Oorzaak word toegepast, komt voort: den God verzaakers aanneeming der Stof tot een God; welke naam by hen alleen gebruykt word om welstaans wil, en de Waereld te bedriegen. Want om dat de Stof, door genoemde kennis, onverbeeldlyk uytgestrekt verstaan word; en dat al wat uytgestrekt is, weezendlyk is; word beslooten: dat de Stof oneindig, en hier uyt Eeuwig, en God is: en by gevolg Oorzaak van gezeide kennis.

Dus word uyt onkunde (dat is; uyt het niet met het verstand naa te kunnen volgen, de hoegrootheid van 't uytgestrekte) met dommekragt staande gehouden: dat de Stof oneyndig zy. En om dat zy weezendlyk is; dat de weezendlykheid tot haar behoord: en hier uyt Eeuwig, en God is.

Op deeze grond word by hen, alle weetenschap gevest; en met afgetrokken bespiegeling, niet op deeze leest geschoeyt, lasterlyk gespot.

Deeze Menssen zijn zoo veel besmetlyker voor 't gemeene Volk; als zy, in 't

als van beteekenis: en niet van 't beteekende. Dat moet door het beteekende zelf; of door iet, dat met het beteekende in eenig opzigt over een komt, geschiede, of geschied zijn. Zoo dat de beteekenis, ten aanzien van 't beteekende, niet anders; als de zelve indruk van 't beteekende; of een andere, met deeze eenigzins gelyk, aanweild.

reeden voeren, meer grof ſtoflyk; dan verſtandlyk zijn.

(17) Denk-beeld, enz:. EUSTASTES. Nu; het begrip (17) van de Opperſte Volmaaktheid, kan niet alleen door 't uytgeſtrekte niet zijn; maar ook niet tot het zelve betreklyk weezen. Want het uytgeſtrekte is in alle aanmerking leidlyk; en myn begrip van die volmaaktheid is: dat de zelve, buyten alle leiding, enkel Leevendig, en volſtrekt doenlyk is. Ik heb dan dit begrip door 't uytgeſtrekte niet; en 't is al zoo min tot het zelve betreklyk: en niet door my; om dat een zaak niet iet ſtiptlyk door zig heeft, dat niet eigen aan haar is. En wyl 't niet, niet iet kan veroorzaaken, zoo blykt onmydlyk: dat de Oorzaak door zig, Oorzaak van deeze kennis enz:; en, volmaakt zijnde; Volmaakt verſtandig is.

(18) 't Gemoet. Ziet de aanmerking, op de bladzyden 14, en 15: maar geen verkeerde meening, voor 't Gemoet aan. DIAGNOSTES. Nog vinden wy, buyten 't voorgeleezene, een Godlyke indruk (18) in ons: met welks indrukkende; of ingedrukte, in opzigt van onze bedryven, over een te koomen; het grootſte vernoegen in de Ziel ſteld. Welke waare vergenoeging van niet Iemand; ofſchoon bezitter van al 't veroorzaakte, buyten die Godlijke gelykheid, verkreegen word. Dus blykt: dat die indruk onmidlyk, door 't alvernoegende Weezen; en niet door de Stof: nog in genoemde wyze, tot dezelve betreklyk is, enz:

EUSTASTES. Dit ingedrukte, is een

een Heilige Wet voor de Ziel: van de zelve het meeste in beezigheeden af te wyken; geeft de grootste Rampzaaligheid; en een beschuldiging die niet te ontwyken is. Veel verscheide van de *vrees* voor aanstaande; of, naa meening, toekoomende schaadlyke gevallen: of *Spytlyk berouw*; van deeze, of die zoo genaamde middelmaatige zaaken, tot eigen naadeel bestierd te hebben. Want in *dit laatste* ziet de Ziel alleen op het bejeegene, en missen, der stoflyke dingen; en niet zoo zeer op de droefheid, die daar door in haar ontstaat. Maar onder *die Wet* (19) ziet zy op de nypende onrust; die Rampzaalige droef heid insluyt: en op de Godlyke volmaaktheid; die, naar maate van des Ziels afwyken, de Ziel onder gestrenge ontmoeting voorkomt. Welke ontmoeting onder naam van Godlyke regtvaardigheid bekent staet.

(19) 't Gemoet.

Dus, blykt het onderscheid; tussen deeze indruk, of 't gemoet: en de andere stoflyke, of tot de Stof betreklyke, kennissen; of leidingen. Want het Gemoet staat alzins onmidlyk teegen over 't Volmaakte Weezen: maar die kennissen (20), eindigen in de veroorzaakte dingen; welke te bezitten, de Ziel meer bekommerd; dan gerust: dat is, meer ongelukkig, dan gelukkig maaken.

(20) Of, leidingen, enz..

De ontroernissen, door stoflyke dingen, in de Ziel; kan zy (†) voor zoo veel het ontroernissen zijn, en van haar af-

(†) De Ziel.

hangen, bepaalen: maar die Godlyke beschulding is buyten haar magt. Zy kan, op zig aangemerkt, de indruk eenigzins verwoesten, maar nooit de indrukkende Godlykheid teegenstaan.

Hier uyt volgt: dat deeze onmidlijke indruk, niet door ons; niet door de Stof, nog door iet dat veroorzaakt zijnde; maar door God is: die alle volmaaktheid volmaaktlijk bezit. En daarom, dat door Hem, schetswyze, is ingedrukt; moet noodzaaklijk op een uytneemende wyze, dat is volmaakt, in Hem zijn, enz:.

KAKOTEGNUS. Is dan geen onderscheid tussen deeze indruk, en 't Godlijke denkbeeld?

EUSTASTES. In opzigt van God niet. Maar wyl de Ziel, onder deeze indruk (21), de Godlijke voorkooming gevoeld: en onder 't Godlyke denkbeeld, de Godlijkheid alleen bespiegeld; zoo zijn zy in de Ziel verscheiden, zoodaanig als alle onmidlijke indrukken Gods; die, hoewel zy in de Ziel verscheiden zijn, egter de zelve Godlijkheid aanweizen.

(21) 't Gemoet.

Dus vertoond het genoemde denkbeeld; *als een voorwerp der bespiegeling*, de Godlijke volmaaktheid: zoo ver; als de eindige Ziel, de Oneindige kan beschouwen.

En deeze indruk, of Gemoet, toond het Godlijke al vernoegen, en regtvaardige onveranderlykheid; in teegenstel-

ling

ling van des Ziels veranderingen; *als een Reegel, of Wet, van wel leeven.*

KAKOTEGNUS. Maar 't ſcheind, als het ingedrukte, met het indrukkende gelyk; en God alleen Oorzaak van onſe onmidlyke indrukken is: dat God zoo wel verſcheiden; als de indrukken, is.

EUSTASTES. Of ſchoon God van de onmiddelyke indrukken, zoo wel het indrukkende, als Indrukker is; zoo is het ingedrukte niet verder met het indrukkende gelyk, als voor zoo veel het indrukt.

Deeze indrukken zijn, naa onze eindige Ziel, eindig, en bepaald; want al wat in een Eindige vald, is eindig en bepaald. Maar om dat deeze indrukken, door het Volmaakte Weezen, als het indrukkende, zyn. En dat al wat een Volmaakt Weezen heeft, Volmaakt is; het welk anders en anders uytſluyt. 'Zoo volgt: hoewel de zelve indrukken, ſtukswyze vertooningen van de Godlyke kennis in de Ziel; en daarom verſcheiden, zijn: dat die, en alle kennis, in God geheel, niet verſcheiden, dat is, Volmaakt zy.

EUSEBIUS. Nog is by wynig gelukkige, een indruk, by uytneemendheid Geloof genaamd, van bloote toeſtemming verſcheiden; welke tot voorwerp heeft, de Godlyke Openbaaring, en daarom booven alle indrukken uytſteekend: want deeze indruk word, als een genaadige weldaad, aan eenige

Sterf-

Sterflingen geſchonken ; daar de andere indrukken , alle Menſſen gemeen zijn.

Hier uyt is 't, dat elk geen waar geloovige, nog door zig zelfs zulk Een, zijn kan : want zoo onmooglyk als iemand , zonder voorwerp des verſtands , verſtaat; zoo is dit Geloof niet zonder daadlyk voorwerp.

God maakt zig aan een geloovige , meer byzonder ; dan aan elk Mens , bekend : want ofſchoon Hy , door de gemeene indrukken , aan alle toond , dat Hy is? Zoo bewyſt Hy naader aan die gelooft , tot heyl van de Ziel , wie Hy is.

Dus is 't Geloove een buyten gemeen over natuurlyk verſtaan , met inſluyting van niet minder zeekerheid ; dan in een zuyvere bevatting.

FRONESIMUS. Dit booven natuurlijk verſtand , of Geloof , onmiddlijk ; dog veeltyds met bygaande ſtoflyke aandoeningen , door God veroorzaakt, toond aan die gelooven : hoe dat God volſtrekt *alles in alle* ; en op hoedaanig een wyze 's Menſſen Zaaligheid alleen door Hem is.

Die nu de gelukkige indruk des Geloofs niet heeft , kan van deſſelfs voorwerp niet oordeelen : om dat een waar oordeel , een , met de indruk gelyk ; en geen daar toe gedwongen , voorwerp vereiſt. 't Is dan vergeefs, door de algemeene indrukken , deeze uytſteekende

de indruk te verklaaren; en een Geloovige alleen eigen, het voorwerp des Geloofs kundig te zyn (22).

DIAGNOSTES. Hoewel in de Godlyke boeken, veel bedryven, die met de gemeene indrukken over een stemmen, zijn aangeteekend; en zonder booven natuurlyke indrukken, of Godlyke openbaaring te verstaan zijn? Nogt'hands in de zelve zyn eenige, waar van de Ziel, niet; als door uytneemende, en byzondere Godlijke indruk, *eenvoudig*, buyten *noodloos onderzoek* en *twyffeling*, kan verzeekerd weezen. Naamlyk, de Wonderdaaden; welke onmidlyk, of midlyk, door God zyn

(22) *Dit Geloof*, een *Godlyke schikt* in de Ziel; door welke Zy een ontwyfelyke zeekerheid van de Godlyke openbaaring der afgetrokke verborgendheeden geniet; en haar doet overhellen tot de Godlyke vereeniging, is niet gelyk; met *de betrekking*, der gemeene indrukken of denkbeelden, op zaaken; die door 't gerugt of vertelling zijn bekend gemaakt; waar meê die denkbeelden, enz:, in eenig opzigt kunnen overeenkoomen: maar, *het zelve*, is een *overtuigende voldoening* der Hemelse waarheeden in de Ziel; die zonder *dat Godlyke* niet te verkrygen is.

Dog, hoewel *die uytmuntende Indruk*, van de gemeene denkbeelden, enz:, verschild? *de zelve* is zoo min streidig, met deeze: als genoemde denkbeelden, enz: streidig zyn; om dat zy verschillen: want elk denkbeeld vertoond haar eigen Voorwerp. Maar *deeze geschiktheid* is veel voortreflyker: wyl zy niet alleen onmidlyk, door de Eenige Oorzaak der Dingen; maar Hem *verder*; dan eenig ander denkbeeld gelyk, zy. Egter word niets meer beschimpt; dan *deeze zeekerheid*: dog meest door zulke; wiens *zinlyke*, en eenige bewustheid, alleen op bloote toestemming steund.

zijn uytgevoerd: en de Godlyke verborgendheeden. Want de Ziel kan niet als door indruk, of denkbeeld, van eenig ding kundig zijn. En wyl de gemeene indrukken, het booven natuurlijke niet kunnen vertoonen? Zoo moet noodzaaklyk volgen: dat die eenvoudige verzeekering, door God, op een buyten gemeene wyz, in de Ziel gebragt word.

Hier uyt blykt, als iemand, zonder die Godlyke indruk, van dit booven natuurlyke wil oordeelen: dat hy gevaarlyk doold, of aan dit Godlyke geweld pleegd.

EUSEBIUS. De *Reegel* dan, van dit Geloof, is in de Godlyke boeken, welke, onder letterlyke vertooning, de Godlyke openbaaring behelst, en alleen, door de Oorzaak des Geloofs, tot een *Eeuwig heyl*, aan een Geloovige word aangeweezen.

FRONESIMUS. Nu, om dat God alles, naa dat *volmaakte verstand*, bestierd, en der dingen vereiste stand als aanweist, zoo volgd: dat Hy *alleen wys* is (23).

Dus

(23) Gelyk, in de Ziel, *de daadlykheid*; maar niet het *vermoogen*, des verstands, in 't gekende, of denkbeelden der Dingen bestaat: zoo bestaat haar wysheid, in, die kennissen, of denkbeelden, tot dessels regte voorwerppen *aan te weizen*, of te berrekken; en zig, en de Dingen, die tot haar bestier behooren, daar naa te schikken. Dog, om dat de Ziel (*behalven de denkbeelden, die met haar gelyk weezendlyk zyn.*) naa maate,

van

van de aandoening der Dingen, meer, of min, verstandig is; en dat al 't gekènde der Dingen, van buiten aankomt: zoo is haar verstand, *leidlyk*. Maar in God, is *alles daadlyk*, en niet iet, in vermoogen: want hy heeft al wat tot zulk een Weezen behoord, *eigendlyk*, en *zonder verandering*; wyl de veroorzaakte, en leidlyke Dingen alleen veranderlyk zijn. Derhalven is, of word God, waar door alles weezendlyk is, niet meer, of min verstandig; of schoon de Dingen weezendlyk worden; weezendlyk, of niet weezendlyk zijn: wyl de Dingen, alleen naa zyn volmaakt verstand, weezendlyk worden, en zyn. En om dat God alleen volmaakt verstandig is, en alles naa zyn volmaakt verstand bestierd, zoo volgd: dat Hy alleen *Wijs* is.

Dus eindigde de verhandeling: en *Euftaftes* gaf eenige affchriften van 't verhandelde aan *Kakotegnus*; met aanweizing van de volgende en laatfte Leeden, voor *Kakologus*; en de *Andere*.

Maar KAKOTEGNUS geliet zig tot de Twift reedening ongeneegen: dog nam de fchriften, onder betuyging; *Hy zou, wyl 't hun wil was, gehoorzaamen.*

Diagnoftes gebood hem ernftig, aan 't gezelfchap te zeggen; zig op die fchriften wel te bedenken: op dat geen uytvlugt, van de zelve niet overdagt te hebben, kon plaats neemen. 't Welk Deeze, die zig van al wat tot zijn laft gezegt was zogt te ontflaan, met zeedige opflag beloofde.

Hier op naa buyten: en de zaamening, naa eenig reeden weegen gefcheiden.

Onderwyl had KAKOLOGUS aan de geheyme Vergaadering, met beding van ftilfwygen, bekend gemaakt; dat *Kakotegnus* hem meenigmaal voorftelde: *niet iet zoo noodzaaklyk te zijn; dan algemeene byeenkomft te hinderen: om dat, als 't haperde; Agting, en welvaaren gevaar liep. Dat Euftaftes, en de zyne, te veel gefleepen, niet dan hachlyke kans gaaven. En zy onbekwaam in gemeene reedenwiffel.* En was verder zijn

zeggen: *'t blykt dan welk inzigt zijn heevig aanmoedigen verzelde, als hy voorgaf; dat de verhandeling van Eustastes belachlyk, en spoorloos was. Immers geen andere; dan elk, in volle drift omleidende, te bespotten.*

Dit bleef niet geheel buyten oogwit: dog benam Eenige hun doldriftige moet. Die nu, uyt vrees voor genoemde zaamening, aan ingebeelde uytslag twyfelden: te meer, wijl onder dit gezelschap verhoole neidigheid stand greep; welke nu, en dan uytspatte. Zulks niet een, den ander betrouden.

„ Zoo wisselvallig is 't menslyk be-
„ dryf, zonder zig te bestieren naa de
„ grond waarheeden in de Ziel.

KAKOLOGUS was verleegen, toen *Kakotegnus* in de geheyme Vergaadering kwam. Maar als deez listige ten uyterste vernoegd scheen; gebruykte dit voorgeeven: *Mijn Heer, 't zal u bewust zijn wat my door Eustastes ontmoete: en stel vast; dat gy zijn voorstel zuld aanneemen. Want dus, is door eigen aanbieding verkreegen; daar zoo lang naa getragt wierd.*

Hier op KAKOTEGNUS: *ik weet niet of uw verstand minder; dan kwaadaardigheid grooter is: want uw bedryf is zoo schendig, als kinderlyk. Wat meend gy? met*

Menssen; als stokbeelden te handelen? daar gy, in eygen belang voor te staan, veel te onnoozel zijt. Was onze toeleg niet; om de zaamening van Eustastes in 't kwaadspreeken te stuyten? maar gy lasterd door my: u; en al ons gezelschap. Eerst was uw pooging, om door reedlooze neidigheid, den voet dwars te zetten; met t'elkens noodige raad, zoo onverstandig! teegen te spreeken. Dan, zonder op uw zelfs te agten, een schelms verraad aan te gaan. Nu, in meening, om onder lafhartig voorgeeven, my, en andere te misleiden. Wat geeft dit anders; dan raazende zotheid te kennen? Waand niet; dat gy met onnoozele menssen te doen zult hebben: want elk is magtig, om de meest gesleepene, werk te schaffen. En om regt te spreeken; ik meen buyten dat bedryf te blyven. Wy zijn genoeg bedorven. Gy moogt u redden.

Op dit laatste, nam ieder het zeggen van *Kakologus* voor waaragtig: de agting van *Kakotegnus* af; en niet Een, of door vrees minder driftig.

Dog KAKOLOGUS, om 't in war te smyten, brak dus staamerende uyt: *wat is verbeurd; zoo uw zeggen waar is? Wie keurd niet goed voor ons gevoelen bekend te staan; als 't veragte Graauw? En wie gaf, aanleiding tot Kakoëtes; daar zoo veel van gezegt word? Noemd gy onnoozelheid; menssen naa uw zin*

te ſchikken: en iet van andere te zeggen, verraad? Dan zijt gy met beide, meer dan iemand, te beſchuldigen. Ik zal 't egter, al zou 't door my alleen geſchieden, uytvoeren.

KAKOTEGNUS, niet gezind meer tot zijn nadeel te hooren, ſprak wynig, als: *'t is genoeg dat ik weet wie gy zijt.*

De Leeden egter, niet min nieuwsgierig, als ontzet, in opzigt van de aanſtaande by een komſt, wilden niets onderneemen, dan met *Kakotegnus*, en wenden, om hem te beweegen; alles aan: dat eindelijk naa veel weerſtreeven; dog op geen goede grond, wierd toegeſtaan.

Hier zijn de Schriften, ſprak hy, *door Euſtaſtes aan my, om u te geeven, ter hand geſtelt. Tot zoo ver is gehandeld. Dit is het volgende, en laatſte, waar op te denken zy. Nu ziet gy op wat grond hun gevoelen geveſt ſtaat.*

Deeze ſchriften door hen, onder beloften van vlytig te overdenken, greetig aangenoomen: en hier meé van een.

't Gerugt van dit geval kwam ook onder de Leerlingen; die begeerig, om 't gevoelen en bekwaamheeden van *Euſtaſtes* te weeten, geduurig vroegen; wanneer ne twiſt reedening zou beginnen? om, als hunne Meeſters weerloos bleeven, zig

met meer ſchein te ontſlaan. En niet buyten reeden: wijl eenige, door ongemeete geld verkwiſten, onmeidlijke armoede te gemoet zaagen.

Op deeze draf ſchokten de dingen: en *Kakotegnus*, *Kakologus*, en 't gezelſchap, naa 't Huys van *Euſebius*; waar in plaats wierd aangeweezen; en door DIAGNOSTES voorgeſteld: *de byeenkomſt, ten verzoek van Kakologus beraamd, vereiſt in teegenſtelling, aanmerking, en vraagen, by de draad te blyven. Zoo nu waarheid te ontdekken betragt word? Is goede uytſlag te verzeekeren. Indien het teegendeel? Niet dan kwaadaardige verwarring. Gy zijt het voorwerp der verhandeling, door Kakotegnus kundig; en vry in uw gedagten bekend te maaken.*

Kakologus betuygde: niet als behoorlyke vryheid te wenſſen; en dat de waarheid alleen het oogmerk was. En *Euſtaſtes* ſchikte zig tot voorleezen.

DARTIENDE
LID.

VOORSTEL.

Het Opperweezen is alweetende (*a*), *en vrywillig* (*b*).

(*a*) Alles *stiptlyk*, zoo als het is, door eigen magt, bewust: want zonder Hem, is geen ding weezendlyk.

(*b*) Zonder eenige bepaling, bewust doenlyk.

BEWYS.

Ik ben dus ver, door 't weeten (*c*), de Godlykheid, voor zoo

(*c*) Als de Ziel haar weete, of bewustheid, alleen als eigenschap, aanmerkt? dan ziet zy niet op het geweetene, of bewuste; als wyzen, of toevallen des eigenschaps: maar op het weete, enz:; als een eigenschap zonder wyzen, in 't *algemeen*.

Maar, wanneer zy 't geweetene, of 't bewuste; als 't heblyke beschouwd? dan let zy op het weeten, enz:; als een gewyzigde eigenschap.

Dog het zy dat de Ziel deeze eigenschap in 't *algemeen*, of in 't *byzonder* beschouwd: de eigenschap, als eigenschap blyft egter met de Ziel *èènzelvig*.

Derhalven, al wat in de Ziel, als in een weetende Zelf,

Zelfstandigheid is, is de Ziel in 't *algemeen* bewust.

Maar als de Ziel elk bewuste, of geweetene in 't byzonder beschouwd?

zoo veel ik magtig ben te beschouwen, kundig geworden. Welk weeten, de grond van al myn bedryf is. Want het zy ik nieuwe denkbeelden kryg; of beezig ben met de verkreegene, 't zaamvoegende, of anders in 't byzonder beschouwd: dan blyft wel de *algemeene* bewustheid: maar de doening des Ziels geeft dan ook een byzondere bewustheid. Want, het is anders; in 't *algemeen*: dan in beschouwing, bewust te zijn.

By voorbeeld: gy beschouwd een van 't geweetene, of bewuste in 't byzonder: zoo is 't u niet alleen bewust; dat gy beschouwd: maar ook; wat gy beschouwd.

Dit blykt verder, als de Ziel eerst op haar bewustheid in 't *algemeen* ziet; daar naa op een, of eenige van 't geweetene, of denkbeelden in 't byzonder: wyders, als zy de denkbeelden t'zaamenvoegd: verder, wanneer zy de denkbeelden, op haar Oorzaak, of Oorzaaken betreklyk steld; en eindlyk, als zy door aandoening van buiten nieuwe denkbeelden krygt, of dat de verkreegene opgehelderd worden. Want het zelve geeft andere, en weer andere bewustheid; zonder eenige verandering aan de *algemeene* bewustheid te geeven. Alzoo min als de *algemeene* uitgestrektheid, door de bezondere wyzen van uitgestrektheid, ophoud; de zelve *eigenschap*, van 't uitgestrekte te zijn.

En wyl het geweetene in de Ziel, niet door een zaamen stel van Weeters: maar door Eèn Weeter beschouwd word? Zoo volgd: dat geen ongereimder dooling kan

ders te beschouwen: het begind en eyndigd in weete; een onafscheidlyke eigenschap van mijn bestaan (*d*). Buyten 't zelve ben ik niet (*e*): en in niet, kan niet iet geschieden (*f*). Dit weeten moet, wyl ik veroorzaakt ben; en myn Oorzaak Volmaakt,

M 4

zijn, als het weeten, een *uitgestrekt*, en *verdeeld* Onderwerp te geeven. *Ziet hier van genoeg wytluftig, de verhandeling van 't Eerste Lid.*

Nu; het zy dan, wat de Ziel *doet*, of *leid*: het begind, en eindigd in weeten; waar buiten, niet iet van 't beschouwde, ons bewust kan zijn: en waar door wy, dus ver, de Godlykheid, en de andere Dingen, *naa 't vertoon, en betrekking van onze denkbeelden*, zijn kundig geworden; enz:. Hier kan de vraag niet gelden: *Als de Ziel buiten 't geweetene kan zyn; waarom God niet?* Want het is Gods *eigenschap*, alles volmaaktlijk te weeten; om dat door Hem, alles weezendlyk is; en het nog niet in weezen zyn, en weezendlyk zijn der Dingen, in Hem geen meerder, nog minder weeten steld. En wyl God buiten toeval, en eeuwig onveranderlyk is: en de Ziel, in denkwyzen enz:, of hoedaanigheeden, veranderd. Zoo volgd: dat Gods alweeten, God *eigen*: en het geweetene in de Ziel, *wyzig*, of *toevallig*, is.

(*d*) In 't Eerste, en tweede Lid betoogd.

(*e*) Een Zelfstandigheid kan zoo min, zonder eigenschap, of eigenschappen zyn: als de eigenschappen, zonder Zelfstandigheid.

(*f*) Dat is: door niet, kan niet iet, geweeten gegeworden.

maakt, en weezendlyk is (*g*), op een volmaakte wyz in myn Oorzaak zyn. Want ik begryp dat myn weeten, als weete, of zig bewuſt te zijn, een ſtuks-wyze volmaaktheid vertoond. Zoodanig: als ik alles door my (*h*), dat is zonder leiding, wiſt, volmaakt zou zijn. Want daar kon niet iet voor myn beſtaan geſchied weezen (*i*). Alles moeſt door my geſchieden. Ik zou dan zonder begin, dat is; door zig, en bygevolg volmaakt zyn (*k*). Maar om dat uyt myn wynig en leidlyk weeten blykt; dat ik niet door zig ben (*l*). En myn weeten, en 't geweetene, door een volmaakt weezen, de Oorzaak van alles, is (*m*). Zoo volgd: dat het Volmaakt weezen, volmaakt, alles door zig, zonder leiding, weet, dat is Al-wee-

(*g*) In 't Vyfde, en Zeevende Lid betoogd.

(*h*) *Stiptlyk* door eigen magt.

(*i*) Om dat Iemand, die *Stiptlyk* alles zonder leiding weet; ook Oorzaak van alles moet zijn.

(*k*) Ziet het Vyfde Lid.

(*l*) In 't Vierde Lid betoogd.

(*m*) In 't Vierde, Vyfde; *Zeevende*, Agtſte, en Neegende Lid betoogd.

weetende is: en niet iet doet, of in bedryf brengd; zonder weeten, of voorweeten. Het welk in een Oorzaak door zig, volstrekte vrye wil: en geen noodwang, steld.

VERHANDELING.

FRONESIMUS. 't Is zeeker, wyl een Oorzaak door zig, Oorzaak van alles is (*n*); en 't volmaakte, *volmaaktlyk* bezit (*o*): en Oorzaak van zulk een weetend bestaan zijnde (*p*): noodzaaklijk een Opperste weetenschap heeft; dat is, alle dingen voorkundig, en stiptlijk bewust is. En gelyk de wil niet zijn kan, zonder weeten: zoo is het weeten, niet zonder wil (*q*). Dit steld in een Volmaakte volstrekte vrye wil. Nu een Volmaakt Weezen kan niet ophouden volmaakt te zijn (*r*). Zoo is desselfs uytwerking Eeuwig-vrywillig, en zonder nooddwang.

KAKOLOGUS. Als God zoodanig is, gelyk de dingen die volmaakt ge-

(*n*) In 't Agtste Lid betoogd.

(*o*) Ziet het kantschrift (*p*), op 't Twaalfde Lid.

(*p*) Dat, *stiptlyk* onbepaald zynde, volmaakt zou weezen.

(*q*) Alle bedryven van een *weetende* Zelfstandigheid, (*welke, zuiver leevendig, en doenlyk is.*) Voor zoo veel zy bedryven zyn; zyn *wil*: en alle *wil*, is in *weeten*.

(*r*) In 't Zeevende Lid betoogd.

genoemd worden: waarom is Hy niet een volmaakte Kring; of Dryhoek, of and're volmaakte afbeelding?

EUSTASTES. Geen *Stipt* volmaakte afbeelding kan op het voorwerp der meetkunde vertoond worden: maar desselfs volmaaktheid, bestaande in kennis, is door God de Ziel ingedrukt: welke door Hem; en van de Ziel, op het Uitgestrekte word af gebeeld. Nu, gelyk de Stof; en alle andere veroorzaakte dingen, voor zoo veel (*s*) zy Leidlyk zijn, aanweizen: dat haar Oorzaak weezendlyk is? Zoo blykt uyt eenige zaaken, voor zoo veel zy doenlyk zijn: dat God, die alleen doenlyk is, haar op een *uytneemende* wyze gelyk zy. En om dat het weeten door zig (*t*), een zuyver Leevendige daad insluyt. Zoo blijkt: dat God, welke volstrekt leevendig is (*v*), en alle volmaaktheid *volmaaktlyk* bezit (*w*), en Oorzaak van die daad zijnde (*x*), volmaakt weetende is. En wyl door Hem, alles haar daadlijkheid heeft (*y*). Zoo volgd: dat Hy alweetende, dat is alle dingen voorweet, en haar innig en uyterlijk weezen bewust is. En dus heeft in Hem alle meet, en wiskundige kennis haar eenig beginzel. Derhal-

(*s*) Of; om dat.

(*t*) Of anders: zig bewust te zijn.

(*v*) In 't Elfde Lid betoogd.

(*w*) Maar niet; alle onvolmaaktheid. Ziet het kantschrift (*f*), op 't Twaalfde Lid.

(*x*) In 't Agtste Lid is betoogd: *dat al wat weezendlyk is, door God is.* Derhalven is ook door God: dat de Ziel zig bewust is.

(*y*) In 't Agtste Lid betoogd.

halven is God geen Kring; nog andere meet, of wiskundige kennis, of afbeelding: maar de zelve is uyt Hem, in de Ziel, en op de Stof.

EEN DER LEEDEN. Als uyt het weeten volgd: dat God alweetende is? Zoo volgd uyt de beweeging: dat God ten minſte in beweeging is.

EUSTASTES. Gy moet zeggen; dat God de beweeger, en hier uyt, volmaakt Leevendig is. Want gelijk de bewooge Stof eenige ſchraale Leevendigheid vertoond, die zy niet eigen heeft; zoo blijkt: dat God de Oorzaak van de beweeging; en dus volmaakt Leevendig is; enz:.

KAKOLOGUS. Dat God alweetende is; word gehaald van de Zaamen zetting der weetende dingen: en hier uyt een alweetend weezen verdigt.

EUSTASTES. Raazende Taal! welke zaaken weeten; als die het weeten-eigen hebben? En welke dingen is 't Weeten eigen; dan enkel leevendige? maar geen uytgeſtrekte weezens. En wat enkel, en bepaald weezen, is de dingen, welke het bewuſt is; meer dan Oppervlakkig bewuſt? Zulks dat niet een van die weezens weet, wat de andere weeten, en uytvoeren. Op hoedaanig een wyze dan, kan die zaamenzetting, een Volmaakt Weetend Weezen uytmaaken?

KAKOLOGUS. Vroeg aan KAKOTEGNUS : *of niet iet te zeggen wist? Welke antwoorde : deeze by eenkomst en twistreeden strijd teegen mijn voorneemen. Want zulk bedrijf mist veeltyds behoorlijk eynde: wijl eigen voorhebben meest betragt word. 't Is dan zeeker : dat niet iemand door reedentwist van gevoelen kan veranderen. Ik zal 't u overlaaten , en ditmaal Toehoorder zijn.*

KAKOLOGUS: *gy kund u zin doen : wy zullen 't uytvoeren.*

EUSTASTES. Zyt gy voldaan?

KAKOLOGUS. Wy zeggen op het tweede deel van 't Lid. *Dat God door de noodzaaklykheid van zyn Natuur werkt ; en niet vrywillig :* om dat iet te willen, gebrek aanweist. Want daar gewild word ; is iet dat gewild word: en iet dat gewild word ; is niet verkreegen ; wyl dat gewild word. Zulks dat iemand die wil ; onbeert het geen hy wil : en dus , onvolmaakt is. Daar de werking door noodzaaklykheid van Natuur , God volmaakt steld.

EUSTASTES. *God kan niet gezegt worden , door de noodzaaklykheid van zijn Natuur te werken :* want hy zou *door zig* ; en *niet door zig* moeten zijn. *Door zig* ; als door *zig* zijnde. En *niet door*

zig; als genoodzaakt door zijn Natuur. Want dat *Noodzaakt*, is meerder, als dat *Genoodzaakt word*: en hier uyt; *meerder*, en *minder* in God (z). Nu; het *Genoodzaakte* kan niet *door zig* zijn: om dat het door zig zijn, volstrekte vryheid insluyt.

(z) En Dus; God, geen God.

Gods Natuur is God zelf: De zelve (1) zou dan vry zijn; voor zoo veel Hy *door zig* is: en genoodzaakt; voor zoo veel hy werkte.

(1) Naamlyk, God.

Maar daar is zoo veel vryheid noodig (2); om te werken: als *door zig* te zijn. En hier uyt; kan God niet door zig genoodzaakt weezen: en door zig vry zijn. En daarom; een die door de noodzaaklykheid van zijn Natuur werkt; kan geen God zijn: of God kan niet gezegt worden; door de noodzaaklykheid van zijn Natuur te werken.

(2) In God, een volmaakt Weezen.

Verder; *een vrye wil, is een daad van een Volmaakt Weezen; of het Volmaakte Weezen zelf: zonder door haar Onderwerp of eenig voorwerp bepaald te zijn.* Of schoon tussen Daad, en Oorzaak *reedlyke onderscheiding* (3) is; nogt'hands is tussen de zelve geen Daadlyke onderscheiding. Maar de daad van een vol maakt weezen, is het weezen zelf (†); om dat volmaaktheid, alle verandering uytsluyt.

(3) Of, onderscheiding, door *Reeden*.

(†) Of, *eigen*: buiten *toeval*, en *begin*, enz.

Anders kon gezegt worden: de daad begon, in 't begin van 't willen en eindigde in 't gewilde verkreegen te hebben; en hier uyt, de daad is 't Volmaakt Weezen niet;

nog

nog 't Weezen, de daad niet. Maar dat is menſlyk (*), en onvolmaakt; en ſtoot met de volmaaktheid, zig zelf om ver. Zoo dat *de daad* van een volmaakt weezen, het weezen zelf (†) is; en hier uyt, vry. En ten opzigt van een Volmaakt Weezen, zijn geen voorwerpen; om dat een Volmaakt Weezen alles, zoo als het is, en van Hem onderſcheiden zy, bevat (‡); wyl alles haar daadlykheid van 't Zelve heeft. Derhalven kan niet iet een Vrye wil, als zijnde haar eigen weezen, bepaalen. Wyders; die wil is de Menſlyke begeerte niet gelyk; want het beſtaan, en beſtier der dingen, is door de zelve, en dus zonder iet te ontbeeren.

(*) *Wyzig, toevallig*, enz:.

(†) Of; *eigen*: niet *wyzig*, of *toevallig*, enz:.

(‡) Of: bewuſt is, enz:.

DIAGNOSTES. Niet iet kan vry zijn; of moet onbepaald weezen.

Die door noodzaaklykheid werkt; is door noodzaaklijkheid bepaald; en heeft geen vry beſtier over zig zelfs; veel min over iet anders.

Hier om moet een Weezen, dat vry is, zig buyten eenige bepaaling, dat is; vrywillig, beſtieren.

FRONESIMUS. Het blykt klaar; dat een Weezen zonder wil, niet vry kan zijn: om dat, zonder wil zijnde; zijn beſtier noodzaaklijk, door deſzelfs geſchiktheid, zou moeten geſchieden. Zoo dat het Weezen door zig zelfs zou bepaald (4); niet vry, en geen God, zjn.

(4) Dat is: door een Ander, zoo geſchikt zou weezen.

EEN DER LEEDEN. Als de Stof,

en 't Andere, door God veroorzaakt is? Zoo heeft het zelve een begin: en dit, van de Godlyke uytwerking afhangende? Steld in God verandering. Want de uytwerking begon, in 't begin van 't uytwerken: welke te vooren niet zijnde, wisselvalligheid; en dus onvolmaaktheid, in God aanweist.

EUSTASTES. God die door zig, en hier uyt volmaakt is (5), en Eeuwig zig gelyk zy, heeft oneindig de zelve daadlykheid (6); zulks dat het Veroorzaakte, van zijn *onveranderlykt* magt afhangt. Want de Daad van een Oorzaak door zig, is met de Oorzaak volmaakteenig, zonder begin, en dus oneindig-onveranderlyk. 't Geschied dan door verkeerde toepassing der stoflyke (7) begrippen: in 't Godlijk bedryf, begin; en Hem veranderlijk te stellen. Maar, die wisselvalligheid is alleen, in de veroorzaakte dingen.

(5) In 't Vyfde Lid betoogd.

(6) Ziet het Zeevende Lid.

(7) Zinlyke, of inbeeldlyke.

KAKOLOGUS. Als de Stof door God veroorzaakt is? Zoo moet de Stof noodzaaklyk in God geweest hebben; en dus was God stoflijk, of is nog stoflyk.

EUSTASTES. Al wat in iet is; kan niet veroorzaakt worden: om dat het is. Maar dat niet door zig is; is veroorzaakt. Het veroorzaaken dan, bestaat; niet in de Dingen weezendlyk in zig te hebben; maar in de magt van Die te veroorzaaken. Enwyl de Stof, zonder eenige magt door zig, en hier uyt, veroorzaakt, is; en God, die onvolmaaktheid uytsluyt? Zoo

was, nog is God niet Stoflyk: maar de Stof is, en bestaat; uyt Zijn vrywillige Almagt.

KAKOLOGUS. Op welk een wyze is de Stof uyt, en door God?

EUSTASTES. Niet iemand kan van eenige zaak oordeelen; als door indruk, of denkbeeld. De denkbeelden vertoonen de zaaken maar by afbeelding, of Oppervlakkig; en niet innig: en daarom blyft alle wyze van werking voor ons verborgen.

Kund Gy, de voortkooming van Stof, uyt Stof; of de voort Teeling der dingen, wel stiptlyk aanweizen? En dit is immers, naa uw gevoelen, niet, anders; als verandering van wyzen.

KAKOLOGUS. *Wy zullen, met uw believen, tot het volgende Lid overgaan.*

VEER-

VEERTIENDE LID.

VOORSTEL.

God is oneindig (*a*), *en over al*, *teegenwoordig* (*b*).

BEWYS.

God is Volmaakt (*c*). Dat Volmaakt is? is nog door zig, nog door iet anders bepaald: om dat bepaaling onvolmaaktheid insluyt. Dat onbepaald is? is *oneindig* (*d*). En wyl alles door de

(*a*) Stiptlyk, buiten alle bepaaling.
(*b*) Of, ten opzigt van al 't Veroorzaakte, Evendaadlyk.
(*c*) In 't Vyfde Lid betoogd.

(*d*) Niet om dat wy deszelfs *einde* niet kunnen beschouwen: maar om dat uit het vertoon des eigenschaps; waar door de Dingen (*in denkbeeldlyke*, *of verstandlyke vertooning*, *in de Ziel*) alleen gekènd worden: de oneindigheid, noodzaaklijk volgd. En wyl, *uit de zelve gewaarwording*, blijkt: dat God zuiver Leeven-

vendig, en Oorzaak van Alles is? Zoo kan niet iet Hem bepaalen. Maar het Veroorzaakte is ten aanzien van dat Weezen, als niet weezendlyk.

de Godlyke magt bestaat (*e*): welke magt by de bestaanlyke dingen vereist word; en die magt God zelf is. Zoo volgd: dat God oneindig, en *over al teegenwoordig* (*f*), is.

VERHANDELING.

KAKOLOGUS. Het *Eerste* word zonder teegenspraak van de Stof besloo-ten: want de zelve kan niet bepaald worden; en is derhalven oneyndig.

EUSTASTES. De Stof komt ons niet als onder bepaalingvoor. Want, om dat

(*e*) In 't Agtste Lid betoogd.

(*f*) Of, Alles, in, Alles is. Want alleen door Hem zijn de Dingen, alle stippen des tyds, weezendlyk. Of schoon door 't reedloos Uitgestrekte niet beschouwd: Hy is nogt'hands, voor de gelukige, en ongelukige, weetende Weezens, genoeg daadlyk; en naa deszelfs *wyzige* verandering (door Hem, naa zijn Eeuwig, en onveranderlyk voorweeten, bestierd) Heilzaam, of verschriklyk. Regt anders; als die verdoemlijke verklaaring over de Heilige Woorden: *dat God alles, in, Alle is. Dat wy in Hem Leeven, beweegen, en zyn*: om dat God met de veroorzaakte Dingen èènzelvig, of èènweezen is; en dat het bestier van God in een Domnoodzaaklykheid bestaat. Welke Razery, buiten aanmerking op 't voorige betoog, zig zelf genoeg verwoest.

dat Zy Lydlijk is; moet noodzaaklijk Iet zijn, waar door zy Lijdlijk is, en is dus, door het Zelve bepaald. Nu, bepaald, en oneyndig, in een Weezen, is ongerymd. Hier uyt blykt: dat de Stof niet oneyndig is.

Verder: geen Weezen kan buyten deszelfs eigenschappen verstaan worden (*g*). En wijl de Stof buyten oneyndig te zijn verstaan word. Zoo volgd: dat de oneyndigheid niet tot de Stof behoord: maar tot haar Oorzaak; welke niet als oneyndig verstaan word (*h*).

KAKOLOGUS. Als de Stof eyndig is; waar is haar eynde?

EUSTASTES. In de Godlijke bepaling. Dog hoewel, by wyze van meeting, niet kan getoond worden, hoe ver het Uytgestrekte voortloopt, of weezendlijk is; daarom is het zelve niet oneyndig: want dan zou het getal van 't Zand ook oneyndig weezen; om dat voor ons onbekend is.

EEN DER LEEDEN. Is niet ten minsten zoo zeeker, dat de Stof oneyndig, als eyndig is?

FRONESIMUS. 't Is zeeker: dat de Stof noodzaaklijk eyndig, en niet oneyndig moet zijn. Om dat volgens deszelfs indruk (of *inbeeldlijke*; en *verstandlijke* Denkbeelden) in de Ziel; buyten welke geen ding is te kennen: de Stof onder ontbeering van alle vermoogen door zig voorkomt. 't Welk aanweist: dat zy niet door zig, is. Zoo nu de

(*g*) Want, alleen door de eigenschappen, in onze denkbeelden vertoond, verstaan wy de Dingen.

(*h*) Om dat een Oorzaak door zig, door eigen daadlykheid, en zonder eenige bepaaling, weezendlyk, is.

de Stof oneyndig was? Dan was geen Weezen, waar in zy eyndig was; en begreep dus alle Weezens in zig; en by gevolg door zig in weezen, en Oorzaak van alles (*i*). Maar, om dat zulk een Weezen volmaakt, en hier uyt volstrekt Leevendig, en doenlijk enz, moet weezen; en dit aan de Stof geheel ontbreekt. Zoo blykt: dat zy, in haar Oorzaak, niet door zig, maar eyndig, en niet oneyndig, is.

DIAGNOSTES. Wyl geen voorwerpen, anders, als voorwerplijk, by afbeelding (*k*), aan de Ziel vertoond worden? Zoo word de geheele Stof, in de hoeveerheid van uytgestrektheid, de Ziel niet voorhouden.

Hier om moet de bewustheid deszelfs, van de *inbeeldlyke* (*l*), en *verstandlyke* Denkbeelden (*m*), verkreegen worden: welke de Stof niet dan bepaald vertoonen. Of schoon, by verdigtende magt des Ziels; van uytgestrekt-

(*i*) Die in alle opzigten *stiptlyk* Oneindig is; is in geen opzigt bepaald: en dus door zig in weezen, volmaakt, en èènige Oorzaak der Dingen, met bepaaling van Alles; als Oorzaak: dog niet; als het Zelve Weezen, met de Dingen.

Maar de Stof komt niet als bepaald voor; is Leidlyk, dat is, onvolmaakt: derhalven niet door zig in Weezen; geen Oorzaak der Dingen: maar door haar Oorzaak bepaald, en niet Oneindig.

(*k*) Door denkbeelden, enz:.

(*l*) Dat is: van de Harssenbeelden: of; indrukken in de Ziel; die door de Harssenbeelden; en die; door de Zinnen, van *stoflyke* voorwerppen, gekoomen zijn.

(*m*) Welke niet door de Zinnen: maar Onmidlyk voor God zijn.

ſtrektheid, op uytgeſtrektheid te ſtaapelen, de Stof onbepaald ſcheynd? Zy word nogt'hans in die beezigheid niet dan bepaald vertoond. Maar dat die verdigting de heele Uytgeſtrektheid niet bereikt? weiſt niet de oneindigheid van de Stof: maar het onvermoogen, of de eindigheid van de Ziel, aan.

KAKOLOGUS. Maar in 't Eerſte Lid is gezegt: dat uyt de bewuſtheid, de enkelheid van de Ziel blykt. In 't Dartiende Lid: dat God alweetende is. Zoo volgd: dat God ook enkel is. Want de albewuſtheid, als bewuſtheid aangemerkt, ſteld op zelve wijze God zoo wel enkel; als de Ziel. En dus kan Hy niet oneindig zijn.

EUSTASTES. Verſtaat onder dat Woord *enkel*; èènzelvig, Leevendig (*n*): en niet, als de Stof (*o*), Zaam gezet. En dit volmaakt, en hier uyt, onbepaald zijnde, is oneyndig.

Een der LEEDEN. *Nu eens het tweede Deel van 't Lid aangemerkt:* Dat God over al teegenwoordig is.

Als God over al teegenwoordig is; dan is Hy ook in de Stof over al teegenwoordig, en dus met de Stof uytgeſtrekt.

FRONESIMUS. Of ſchoon God

(*n*) *Stiptlyk* Leevendig.

(*o*) Hoe kleyn, en ſnel, dat de Stof, in beweeging, is; egter is elk Lighaamken, van die bewooge Stof, Lighaam; en geen Leeven: veel minder dat De zelve, welke de beweeging maar *wyzig* heeft, èènzelvig leevendig is.

ook, in opzigt van de Stof, over al eeven daadlijk is; zoo is Hy met dat veroorzaakte niet het zelve. Want Hy, volmaakt (*p*) Leevendig (*q*) zijnde, is buyten alle geſtrektheid: zulks onder geen bepaaling, of aanwyzing, kan gezegt worden, dat in Hem meerder of minder, grooter of kleynder is; wyl Hy, in alle opzigten, zig ſtiptlijk gelijk zy. Zelfs de Godlijke uytneemende Openbaaring (*r*), ſteld geen meerder of grooter in God; maar een Verandering in de ſchik der dingen, waar in de Openbaring geſchied. Maar in 't Uytgeſtrekte zyn meerder en minder, of grooter en kleynder Uytgeſtrektens, of Lighaamen. Onder welker uytgeſtrektheid, niet behoorende tot het Godlyk beſtaan; Dat Weezen valſlyk, als zoodanig te zyn, verdigt word. En gelyk het Uytgeſtrekte, door Harſſenbeelden, of ten minſten onder bepaaling verſtaan word: zoo kan het Godlyk Weezen, niet, dan van alle uytgeſtrektheid afgetrokken, zonder bepaaling, door zuyvere verſtaaning beſchoud worden. Welk Weezen, niet; als het Uytgeſtrekte, het voorwerp der meetkunde is: maar buyten alle meeting volmaakt enkel Leevendig zy; en niet bepaald zijnde, *oneyndig:* en wyl alles haar *zijn* van Hem heeft, over *al teegenwoordig*, is.

(*p*) In 't Vyfde Lig betoogd.

(*q*) In 't Elfde Lid betoogd.

(*r*) Waar door God veel heerlyker aan Die, in welke de openbaaring geſchied, bekend word, enz.

EUSEBIUS. De Ziel is meeſt beezig, met uytgeſtrekte Zaaken te beſchouwen; en die gewoonte is in haar

Na-

Natuurlyk geworden: zoo dat zy, onder toevoeging van uytgestrektheid, de afgetrokke Weezens bespiegeld; of vast steld: dat alles onder eenige gedaante van uytgestrektheid bestaat.

't Is dan beswaarlyk, van 't Uytgestrekte, geheel afgetrokken; de innige en verstandlyke Denkbeelden in zig (*) te doorzoeken: buyten welke, nog God; nog eenig ander Weezen, te verstaan is.

(*) In de Ziel.

Geen wonder dan: dat de Oordeelen tot het stoflyke overhellen; en daar uyt het Godlyk Weezen verdigten.

En wyl de reedenvoering niet dat stoflyke indrukken geeft (s); en de Denkbeelden in de Ziel niet doorzogt worden: zoo kan niet; dan dit gevoelen, het behaaglykste zyn.

(s) De reedevoering bestaat in klanken; en die, zyn wyzen van Lighaam, welke alleen, door Stoflyke aandoening, zulke indrukken geven.

KAKOLOGUS. *Mijn Heeren; 't is schynbaar genoeg dat in deeze byeenkomst het opstel niet kan verhandeld worden. Hier by te laaten, tot naader zaamening, was noodig.*

EUSTASTES. *'t Volgende bestaat maar in dry Leeden, welke afte doen vereist word.*

VYFTIENDE LID.

VOORSTEL.

De Stof, en al 't Veroorzaakte, behoord niet, tot het Godlyk bestaan.

BEWYS.

Het bestaan van God, als Oorzaak, is niet in 't Veroorzaakte; maar in de magt, van veroorzaaken, geleegen. De Stof, en al 't Veroorzaakte, is lydlyk (*a*): de Oorzaak doenlyk. Lydlyk, en doenlyk, in een Volmaakt Weezen, sluyt elkander uyt. En wyl het Godlyk Weezen alleen doenlyk, en hier uyt, volmaakt: en de Stof, en al 't Veroorzaakte, lydlyk, en

(*a*) Hoewel de veroorzaakte Leevendige en denkende Weezens doenlyk zyn; de Zelve zyn ook Leidlyk.

en daar uyt, onvolmaakt, zyn. Zoo volgt: dat het Zelve niet behoord, tot het Godlyk bestaan.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. De waarheid van 't bewys blykt genoeg uyt het voorgaande (*b*): dog dit beneemd de vryheid der aanmerking niet.

(*b*) In 't Elfde, Twaalfde, Dartiende, en Veertiende, Lid, enz:.

KAKOLOGUS. *Mijn Heer Eustastes gelieft het volgende maar voor te Leezen.*

Indien gy de regte zin, van 't kantschrift, op bladzyde 190. (‡) Of: bewust is, enz:. niet kundig zyt? Zoo *verstaat*; Niet; met een *Stoflyke*, nog *inbeeldlyke*: Maar met een *zuiver leevendige*, en *bewuste* bevatting.

ZESTIENDE LID.

VOORSTEL.

't Volmaakte Weezen; en 't Leidlyke (a), *zijn daadlyk onderscheiden.*

(a) Of, al wat leiding onderworpen is.

BEWYS.

'tGeen door zig is; is alleen doenlyk (b). Dat alleen doenlyk is; sluyt alle lyding uyt. Dat iet uytsluyt; is daadlyk van 't zelve onderscheiden. 't Volmaakte Weezen (c); en 't Leidlyke, zyn daadlyke onderscheiden.

(b) Om dat het Volmaakt is.

(c) Om dat het Zelve door zig, en Volmaakt is.

VERHANDELING.

KAKOLOGUS. Twee *Zelfstandigheeden*, die verscheiden eigenschappen

pen hebben, die hebben niets met malkanderen gemeen; en zaaken die niets met malkanderen gemeen hebben, daar van kan de eene geen Oorzaak van d'and'rc zyn. Derhalven; maar Een Weezen, of Een *Zelfstandigheid.*

EUSTASTES. God door zig zynde, is *Zelfstandig* door zig, en *stiptlyk* volmaakt. Maar de leidlyke Dingen worden *Zelfstandigheeden*, *op zig*, genoemd; om dat geen *verénkeling* der Dingen is; en Elk *op zig* zynde, word aangemerkt, en door God bestaan. Maar als *Zelfstandigheid* moet genoemd worden: *dat in zig is, en door zig begreepen word* (*d*)? Dan is niet Iet Zelfstandig; om vernietigen; en Alles, *Eèn Weezen*; en op *deeze wyze*, maar *èèn Zelfstandigheid*, en Die; *God*, te doen zyn.

(*d*) *Deeze;* en voorgaande *uitspraak* van *Kakologus*, is verdigt: om de *Godlyke Schepping*, of veroorzaaking der Dingen, te

Want *zoo God in zig is, of door zig begreepen word*? Dan is Hy door zig bepaald; en hier uit, met de bepaalde en eindige Dingen, gelyk: en dus, geen werking naa buiten, dat is, *geen schepping;* en Al wat is, *Eèn zaamenstel van bepaalde Weezens*; en buiten dat: *geen God*; nog Iet anders.

Indien anders? *is 't voorgeeven*, Dan is God, door 't Veroorzaakte, bepaald: om dat het Zelve buiten, dat is; geen God, is.

MAAR dit gedrogtlyke verwoest zig zelf. Want, de Dingen zyn door eigen daadlykheid, of door Iet anders, weezendlyk.

Al wat door eigen daadlykheid weezendlyk is; kan niet Iet ontbeeren: om dat Iet te ontbeeren; gebrek in

Vol-maakt-heid ſteld. Welke Vol-maakt-heid, als *ei-gen-ſchap* im-mers minder daad-lykheid; dan *zulk een Weezen*, als *Zelfſtandigheid*, inſluyt.

om dat zulk een Weezen niet zyn kan. Want geen *Eyndige* nog *Oneindige*, kan in zig zijn, of door zig begreepen worden. Geen *Eindige*: om dat *eyndigheid*, iet anders ſteld, daar het eyndig in is, en dus; veroorzaakt: en hier om, niet in zig, of door zig begreepen. Nog *Oneindige*: wyl in zig te zijn, of zig te begrypen, *Ongerymde* bepaaling ſteld; en *Oneindigheid* alle bepaaling uytſluyt. Derhalven is een Oneindige *niet in zig, nog begrypt zig*; maar is *ſtiptlyk Oneindig*. Dog, als dit alleen *Zelfſtandig* zal genoemd worden: Dat *door zig is*? Dan is God alleen Zelfſtandig. En zyn dus geen twee

Nu dat Volmaakt is; is niet onder eenige magt, of aandoening. Derhalven Al wat aandoening onderworpen is: is niet door eigen daadlykheid weezendlyk, maar door iet Anders. En zulke Dingen, of Weezens, zyn *ontallyk*. En wyl niet iet, *God*; de Oorzaak van deeze Dingen, kan zijn; als een Weezen, door eigen daadlykheid weezendlyk; en dus, Volmaakt, buiten alle leiding, alleen doenlyk, volſtrekt leevendig enz:; en hier uit (*ſtiptlyk* zonder eenige bepaaling) Oneindig? Zoo volgd, dat niet kan gezegt worden: *dat God in zig is, of door zig begreepen word*: maar *Oneindig is*. En, is God niet, *door zig* bepaald? Zoo veel minder kan Hy, *door de Dingen*; welke, niet een Oogenblik, buiten zijn daadlykheid, kunnen beſtaan, bepaald worden.

Dog hoewel niet Iemand van ons, de hoedaanigheid van 't weezendlyk worden, bewuſt is? Egter is die uitwerking zeeker. Of geen aandoening zeeker; om dat wy de *wyze* niet verſtaan.

twee zulke Zelfſtandigheeden: Maar egter, verſcheide Weezens (*e*).

NU, of ſchoon God door zig, en *Volmaakt leevendig*, *is*? En 't Uytgeſtrekte, de uytgeſtrektheid; en geen beweeging (waar in ook haar *Leeven* beſtaat) eigen heeft; en derhalven *eigenlyk* Leevenloos, en niet door zig, is? En der Geeſten *Leevendigheid* niet door zig, en bepaald, is? En hier uyt dus verſcheiden zyn. Zoo hebben zy nogt'hands dit met elkander gemeen: dat zy in wezen zijn. Dat in de Lighaamen, en Geeſten *Leiding* is; in God *Doening* zy. Dat Deeze, onmagtig, door zig te beſtaan; door God beſtaan (*f*): Welke, gelyk geen ding in zig zelf kan zyn, ook niet in zig, maar oneyndig is; en dus (*g*) onbepaaldlyk Oorzaak van Alles, en van 't Veroorzaakte daadlyk onderſcheiden.

EEN DER LEEDEN. Het daadlyk onderſcheid tuſſchen twee Zaaken, moet dat niet noodzaaklyk door tuſſen koomen van een darde geſchieden?

FRONESIMUS. Op zig te zyn; en weezendlyke uytſluyting van iet anders;

(*e*) Om dat geen verénkeling der Dingen is. En dus, geen Een; maar veel: en onder verſcheide eigenſchappen, verſcheide Weezens. Welke van God, volmaakt zynde, *weezendlyk* zyn uytgeſlooten, of daadlyk onderſcheiden zyn.

(*f*) Want het is onmooglyk: dat de Dingen, onmagtig door zig te beſtaan; door een Weezen, *met haar gelyk*, beſtaan zouden.

(*g*) In *Alle opzigten* Volmaakt, en magtig; maar niet, onmagtig.

ders, ſteld genoeg daadlyke onderſcheiding.

KAKOLOGUS. *Laat ons om elkander niet op te houden, het laatſte Lid onderzoeken.*

ZEE-

ZEVENTIENDE
L I D.
VOORSTEL.

De Ziel is Onsterflyk.

B E W Y S.

Ik ben dan, of schoon veroorzaakt (*a*), egter op zig, een zelfstaande, of op zig zynde, enkel, denkende (*b*), Leevendige (*c*) zaak. En wyl het bestaan van geen Ding ophoud, als door ondeeling (*d*). En dat een en-

(*a*) In 't Vierde Lid betoogd.
(*b*) In 't Eerste Lid betoogd.
(*c*) Geen enkel Denkende, kan gegeeven worden; of is zuiver leevendig.

(*d*) Al wat is; is enkel, dat is, eenzelvig: of t'zaam gezet. Alle Lighaam bestaat, in een zaamenstand van deelen, of Lighaamkens op zig: en hier uit, Geheel het Uitgestrekte. En elk Lighaam, of Lighaamken houd op door ontdeeling.

Maar een Enkel Eenzelvige zaak, is uit haar Natuur, Ondeelbaar, enz:.

enkel leevendige zaak, het Leeven *eigen* (e) heeft; en uyt geen deelen *t'zaamgezet* is (f). Zoo blykt: dat myn *Leeven* (g); nog *bestaan* (h), niet ophoud, dat is; dat ik onsterflyk ben.

VERHANDELING.

DIAGNOSTES. Geen Lighaam heeft eenig *Leeven* eigen; maar het Dierlyk-Leeven by toeval: om dat een Lighaam, buyten 't *zelve*; Lighaam is. Het bestaan des Lighaams; is de Zaamenstand der deelen. De ondeeling der deelen; is de verwoesting, en dood, des Lighaams. Maar de Ziel word onder enkel weeten, dat een *zuyvere Leevendigheid* is, een *enkel Leevendige* Zaak verstaan. Zonder welke *Leevendigheid*, of *bewustheid*, de Ziel zoo min zijn kan: als het Uytgestrekte; zonder uytgestrektheid. Derhalven, is het Leeven eigen aan de Ziel. En wyl de zelve enkel is, en niet kan ondeeld worden. Zoo volgd: dat zy onsterflyk is.

EEN DER LEEDEN. Ofschoon het Lighaam ophoud te bestaan, door ondeeling? Zoo is nogt'hands het Uytgestrekte niet min onsterflyk; dan de Ziel.

DIAGNOSTES. Geen zuyvere Lee-

(e) Die het denken *eigen*, of als *eigenschap* heeft; heeft het Leeven *eigen*. Ziet het Eerste Lid, enz:.

(f) Want, zy is Enkel.

(g) Als *eigenschap*.

(h) Het *zyn* van de Ziel, als *Zelfstandigheid*.

Leevendigheid, kan betreklyk zijn, tot het Uytgeſtrekte, als Onderwerp; wyl het Uytgeſtrekte, als *uytgeſtrekt*, een *roerlooze*; veel min *leevendige*, zaak is: maar door geduurige *eyndiging* der Uytgeſtrektens, door God, haar Oorzaak, in beweeging zy. 't Welk in zeeker opzigt, niet als een Dierlyk, of Stoflyk leeven ſteld; waar buyten het Uytgeſtrekte verſtaan word: Zulks dat het zelve, zonder dat Leeven, uytgeſtrekt: en niet onſterflyk, is. Maar om dat de Ziel enkel, en 't Leeven eigen, is: zoo blyft zy niet min *onſterflyk*; dan in *Weezen*.

FRONESIMUS. Zoo de Stof enkel was; dan was zy ondeelbaar, zonder beweeging; en dus, uyt haar Natuur, onveranderlyk. Maar de Stof is in beweeging, en hier uyt, in Lighaamkens beſtaande; waar van elks eyndige-uytgeſtrektheid, bepaaling; en eigen vorm op zig, ſteld: in welke het heele Uytgeſtrekte beſtaat. Nu, deeze Lighaamkens zyn, door ondeeling, t'elkens veranderlyk; 't welk verwoeſting, en dood, der Lighaamkens: en geen onſterflykheid, aanwyſt.

KAKOLOGUS. Als dan de Stof uyt van elkander verdeelde Lighaamkens beſtaat; zyn dan de alderkleynſte Lighaamkens deelbaar, of ondeelbaar?

FRONESIMUS. 't Is zeeker: dat een Lighaam, hoe kleyn; deelbaar is. Dat de deelen, Lighaamkens op zig zijn. Dat de zelve niet kunnen verenke-

len. Dat elk Lighaamken, door ondeeling ophoud. En dat de Stof deelbaar: of geen Stof is.

KAKOLOGUS. Dus blykt dan, als die deelbaarheid ophoud: dat de Stof enkel is. En dat die deelen, of Lighaamkens, maar wyzen, of gewyzigdens zyn.

FRONESIMUS. Als de Lighaamkens, of deelen, maar gewyzigdens zyn, van een uytgeſtrekte, en enkele zaak; hoe geſchied dan de daadlyke onderſcheide verplaatzing? En wyl in 't Uitgeſtrekte, die plaats verandering is; enniet zyn kan: zonder Lighaamkens, van elkander daadlyk onderſcheiden; welke niet verenkelen kunnen. Zoo blykt: dat de Stof, of 't Uytgeſtrekte, niet enkel, maar in Lighaamkens verſcheiden, is.

EEN DER LEEDEN. Als de Ziel het Leeven, en bewuſtheid eigen heeft; waarom is Iemand, in flaauwte, of buyten zig zynde, zonder bewuſtheid?

EUSTASTES. De Ziel word alle Oogenblikken door 't Lighaam aangedaan, en is met die aandoening het meeſte in bedryf; zulks dat zy, met zig te beſchouwen, naauwlyks beezig is. Geen wonder dan, als het Lighaam ſchielyk, door eenig toeval, in innige beweeging ophoud, of vertraagd: dat de Ziel, ter Yl, buyten die gewoone aandoening zynde; niet Iet, ſchynd bewuſt te zyn.

Dog als de Ziel, in zulk, of ander voorval, zonder bewuſtheid was; hoe wiſt de zelve, *zonder bewuſtheid:* dat zy niet bewuſt was? Te zeggen: dat zy dit bewuſt wierd met het herſtellen van 't Lighaam? is ongerymd. Want de Ziel krygt geen ding in geheugen, zonder bewuſtheid. *De Ziel*, zegt gy: *was, in dat geval, zonder bewuſtheid?* Derhalven kon zy, by 't weeder bekoomen van 't Lighaam, geen geheugen, of bewuſtheid hebben: dat zy zonder bewuſtheid was? Maar de Ziel kan heugen: dat zy deeze, of die zaaken, niet geweeten heeft; om dat zy, in die niet te weeten, egter zig, dat is; bewuſt was.

KAKOLOGUS. Een krankzinnige, of iemand in 't geheugen bedorven, is by naa zonder geheugen. Hier uyt blykt: dat het geheugen in 't Lighaam; en niet in de Ziel is. Of zoo 't in de Ziel was; dan zou volgen: dat de Ziel van bewuſtheid kon ontblood worden.

EUSTASTES. 't Geheugen is in wyze tweërley. 't Geheugen dan, voor zoo veel 't in de afbeelding der Harſſenbeelden, of zinlyke vertooning: word aangemerkt; hangt af van 't Lighaam, en kan geheel verwoeſt worden: dit blykt by 't ſterven, enz:. Maar als 't geheugen, in de indrukken, of denkbeelden in de Ziel, zoo midlyke, als onmidlyke, word aangezien? Dan is 't alleen in de Ziel. Dog of ſchoon de Ziel

die indrukken niet eigen heeft, en eenige, als bewustheeden; maar niet als bewustheyd, kan verliezen? Nogt'hands houd zy verscheide indrukken Eeuwig: en by uytneemendheid de gemeene onmidlyke indrukken Gods, enz:; die, hoewel zy de zelve nooit, of weynig beschoude, egter door de Godlijke daadlykheid in de Ziel blyven. Want die indrukken, onmidlijk door God in de Ziel zijnde, kunnen door geen stoflijke toevallen ophouden te zijn.

Nu, in een krankzinnige, of in Iemand met een, zoo genaamd, bedorven geheugen, zijn de innige Zintuygen buyten vereiste schik; en de beeldplaats, of verbeeiding, verwoest of verward: zulks dat die Menssen, in dat opzigt, geen goed; maar bedorven geheugen hebben. En wyl de Ziel dus verward, en zomtyds grouwzaam, door 't Lighaam, en gedrogtlyke Harssenbeelden, word aangedaan; en by naa geheel in zoodanige leiding is; zoo schynd de Ziel, niet min van daadlyke bewustheid: als het Lighaam, van welgesteldheid, berooft te zyn.

EEN DER LEEDEN. Wanneer de Ziel buyten 't Lighaam is, word zy dan niet vereenigt met een algemeene Ziel?

EUSTASTES. 't Blykt immers klaar: dat een enkel Weezen op zig blyft; en geen ding met iet, kan verenkelen.

EEN DER LEEDEN. Houd de Ziel

zulke bewuſtheid buyten, als in 't Lighaam?

EUSTASTES. De Ziel verlieſt geen kenniſſen, door 't ſcheyden van 't Lighaam. Want gelyk de Harſſenbeelden op 't Lighaam zyn afgebeeld, en van 't Lighaam; en niet van de Ziel af hangen: zoo zyn de Kenniſſen, in de Ziel, en beſtaan in de zelve.

KAKOLOGUS. Wat gemeenſchap is dan tuſſen Ziel, en Lighaam?

EUSTASTES. De Ziel, door de eenige Oorzaak der dingen, met een Lighaam t'zaam gevoegd, word door de Zintuygen des Lighaams, de Stoflyke voorwerpen gewaar, en is de ſchaadlyke, en zagte beweeging des Lighaams, door Pyn, of vermaak te lyden, onderworpen. En 't Lighaam, en werktuyg van de Ziel, word van de Ziel gebruykt, om alle ſlag van denking bekend te maken; en beſtierd, om het zelve voor toevallen te beſchermen.

KAKOLOGUS. In wat Tydſtip word de Ziel weezendlyk: en met een Lighaam vereenigd!

EUSTASTES. Geen Mens is de Tydſtip, van eenig weezendlyk-worden, bekend; zelfs niet de gedagten, in een gegeeven uur, op eenig voorwerp betreklyk. Maar 't is zeeker, dat de Ziel niet eenige Tyt voor 't Lighaam weezendlyk is; of zy zou het zelve bewuſt zyn: te meer, wyl zy door geen toeval, van eigen Lighaam, belet zijnde, met

meer vryheid, in opzigt van de toevallen, kon denken, en in geheugen houden. Zegt iemand de Ziel, kon door 't vereenigen met een Lighaam, de voorige bewustheeden vergeeten? Die zy geantwoord: al zoo min als iemand, van een langduurige flaauwte, en krankheid hersteld zijnde, zijn verleede bedryven geheel vergeeten heeft. Maar dat de Ziel nu niet heugd van haar begin? is, om dat zy aanstonds met een swak (1) Lighaam, als een onvolmaakt-werktuyg, t'zaamgevoegd; deszelfs onvolmaakte aandoeningen, zonder op iet anders te denken, t'elkens moest lyden. Verder: uyt haar naauw vereenigde gemeenschap met het Lighaam, is te denken: dat zy niet lang naa 't Lighaam weezendlyk is. Dog op wat wyze? Is zoo min; als het *beginzel* der dingen bekend. Welke egter, door de Eenige wysheid, en hier uyt; naa vereis, geschikt zyn. Hoewel veeltyds, boven 't bereyk van onze, alleen voorwerplyke, kennis; die dus, uyt onkunde, het zelve meenigmaal, niet zonder Godschending, in ongerymde zin wil verbuygen.

(1) Kinderlyk Lighaam, met overmagtigende Dierlyke Leidingen, of neigingen.

EEN DER LEEDEN. Kan de Ziel, buyten 't Lighaam, eenige kennis, van stoflyke zaaken, behouden?

EUSTASTES. Zeekerlyk; zoo wel als wy eenig stoflyk ding bewust kunnen blyven, daar 't Harssenbeeld van verdweenen is.

KA-

KAKOLOGUS. *Waarlijk, myn Heeren, nu blijkt: hoe noodzaaklijk deeze byeenkomst was; en met welk een bewoording eenige zaak is te beschermen.*

Niet, dat ons Vraagen, gelijkheid van gevoelen, met de uytspraak steld: want, zulke teegenstelling, sluyt niet altijd strydige meening in. Maar 't ondekken der waarheid was ons voorneemen.

Wy zijn genoeg van een gedagten: hoewel 't Ontwerp van Mijn Heer Eustastes naauwkeuriger bedenking vereisten; als de Tyd kon toelaaten. Dog dat kan daar naa geschieden. Nu te eindigen, is behoorlijk; wyl elk genoeg gezegt heeft.

DIAGNOSTES. *De Noodzaaklijkheid der byeenkomst blijkt niet: want welk nut is verkreegen? En 't is niet Loflyk, een ongerymde meening te beschermen.*

Ons gevoelen: maar geen bedrieglijk voorgeeven, is met duydlijke woorden bekent gemaakt. Hoe 't uwe? moogt gy weeten.

Gy zegt: wy zijn van een gevoelen: maar welk iet, is meer raaskallen?

En 't zaamenstel van Eustastes vereist geen schuylhoeken, nog swaare oefening, om 't kundig te worden.

Wy zijn gereed om te eyndigen: Maar 't zeggen was wenslijker; als de woorden heylzaamer meening verzelden.

KAKOLOGUS. *'t Staat U vry: naa goed vinden te Oordeelen. Wy zijn verzeekerd van goede meening.*

KAKOTEGNUS. Schimpende: *Iemand zijn best doende, Mijn Heeren? is ook niet te beschuldigen!*

KAKOLOGUS. *Ten minsten is door ons meer; als gy uyt nydigheid verwagte, uytgevoerd. Maar dat is listig; zig, zonder schuylplaats, te verbergen! 't Is onnoozel te Veinzen; daar bekent is wie gy zijt.*

EUSEBIUS. *Waar toe is 't noodig; verschil te maaken? want elk is eigen voorhebben bewust; en bedrieglijke toeleg, berooft genoeg van goed eynde.*

Dit is tot besluyt nog aan te merken: dat in de Ziel; als in een spiegel, niet alleen de kennis der bewuste dingen te vinden zy: maar ook haar hoogste ramp; en geluk-zaaligheid, is te ondekken.

Want

Want de Onsterflijke Ziel, zonder *Godlyke booven natuurlyke indrukken* (*k*), en *Hemelse neiging* (*l*) tot dat *alleen vernoegend Weezen*; *en onder Eeuwige ontmoeting* van *gestrenge regtvaardigheid* (*m*), is een *Onderwerp* van *onuytdenklyke Ellende*.

Maar met die indrukken *volmaaktlyk* (*n*) vervuld, en dus *door God* (*o*), met God vereenigd, is zy een *Voorwerp* van de *Godlyke*, en een *Onderwerp* van *die weerkeerige*, *Liefde*. En hier uyt; is *haar geluk*, zonder bepaaling, *Oneyndig*.

't Is dan niet genoeg, om een *Zaalige* Onsterflykheid te genieten door de gemeene indrukken, alle weetenschappen te bezitten; wyl de zelve, zonder dat Godlijke, *schaadlijk*, en *tot bederf zijn*. Maar welk is meer heylloos; als met die verheeve waarheeden te spotten?

Die *Liefde* dan, is niet in *daadlyke* (*p*) *betrekking*!, tot dat *gelukkig* schepzel, (*nog met een Lighaam t'zaamgevoegd*)

 zon-

(*k*) Of; denkbeelden des Geloofs: welke een builten gemeen overnatuurkundige kennis in de Ziel stellen; waar door zy, de Voorwerpen des Geloofs kundig: de zelve; en van vals voorgeeven, kan onderscheiden. Zoodaanig, als door de gemeene indrukken, of denkbeelden, de Voorwerpen: des Verstands, enz: gekend worden: van elkander; en van verdigting, te onderscheiden zyn.

(*l*) Godlijke Liefde, of Liefde tot God.

(*m*) Na maate van des Ziels rampzaaligheid.

(*n*) Met insluiting, van een waare verzeekering, en Rust.

(*o*) Volgens Blyk van de Heilige Boeken.

(*p*) In opzigt van de schik des Ziels: want God is Eeuwig eeven-daadlyk.

zonder het *zelve*, met *overtuygende bewustheid*, van de *Godlyke genaade*, te verzeekeren. En wyl dit niet buyten *Godlyke* bekendmaaking, of *Openbaaring*, geschied (*q*); welke, met het Gemoet, een Oorzaak steld. En in die Oorzaak niet minder is: dan *voorleede*, en *toekoomende Dingen* (*r*), enz:, bekend te maaken (*s*); dat voor de Godlyke gunst genooten zoo noodzaaklyk is. Zoo volgd, uyt *die onbepaalde*, en *vrywillige Liefde*; waar door het *Vereiste* (*t*), naa *Volmaakte wysheid*, word gegeeven: dat *Deeze Dingen* (*v*), aan zulke gelukkige (*w*), *geopenbaard* zijn.

Maar om dat God volstrekt *vry*, en *wys* is; zoo gaf, of geeft Hy aan *Eenige*; en niet aan Alle, die *uytneemende bewustheid*; (*x*) om de *zelve*, niet alleen aan hunne meede genooten; maar alle Menssen, onder *Woorden*, of *Letteren*, bekend te maaken. Dog, wyl het onmooglyk is van

(*q*) Of: in Godlyke openbaaring, bestaat.

(*r*) In de Godlyke Boeken, aangeteekend.

(*s*) Anders: *onmidlyk*: en *midlyk* te Openbaaren. *onmidlyk*? Door buite gemeene onmidlyke indrukken Gods. En *midlyk*? Door beeldvertoonende Stoflyke zaamenschik (*Gezigten*) *buiten 't Lighaam*: en Harssenbeeldlyke vertooning, door innig beweeging der Zintuigen, enz: (*Droomen*) *in 't Lighaam.*

(*t*) Aan die gelukkige Voorwerpen der Godlyke Liefde, enz:.

(*v*) Of Alles, wat tot de Eeuwige Zaaligheid der Geloovige noodig zy. (*En dit is den inhoud der Godlyke Boeken.*)

(*w*) Dat is: voor die Gelukkige; aan Eenige van de zelve.

(*x*) Openbaring.

van dat *geheyme* (*y*) te Oordeelen, zonder de *Godlyke zeekerheid* van 't *Geopenbaarde* in de Ziel te hebben? zoo is 't alleen voor *Zulke* (*z*), Heylzaam. En geen wonder: dat Menſſen, zonder die *Godlyke overtuyging*, het *geopenbaarde* weynig agten, of zomtyds laſterlyk beſchimpen: hoewel de *grond* van het *geopenbaarde*, met de algemeene Godlyke indruk (*het gemoet*) gelyk is; en aan alle kan blyken, dat het van een Oorzaak, en Godlyk is. En *Deeze*, die genoemde *Openbaaring* ontfangen hebben, en bekend maakten, zyn blykbaar *Godlyke Werktuygen*, welke een *onſterflykheid*; en daar in een *Eeuwige Ramp*, of *Geluk-zaaligheid* aantoonen.

(*y*) Godlyke verborgentheeden, enz:.

(*z*) Geloovige.

EUSTASTES. Wy hebben *De Ziel*, *onder bewuſtheid*, *enkel* (*a*) gevonden. En wyl de bewuſtheid (1) zuyver Leeven is? Zoo volgd: dat de Ziel geheel Leevendig, dat is, enkel Leevendig, is.

(*a*) 't Eerste Lid.

En om dat geen ding iet eigen heeft, waar buyten, 't eeven daadlyk is; zoo heeft de Ziel

(1) Of anders: de èènzelvigheid.

Ziel *Geen kennis eigen; dan zig*
(b) TWEEDE LID. *bewust te zyn* (b); of schoon de onmidlyke kennis (2) met haar gelyk weezendlyk zy.

De enkele Ziel, *Van 't Zaamgezette, en haar afhangzels, daadlyk onderscheiden* (c), word
(c) DARDE LID. egter, door gestrekte Harssenbeelden, dat is Lighaam, of wyze van Lighaam; en beweeging der zintuygen, aangedaan: en zy kan ook eenige onmidlyke gemeene indrukken (3), enz:, op 't Lighaam afbeelden, en beschouwen; de zintuygen innig beweegen, om zig klanken, enz, te verbeelden; de Harssenbeelden verschikken; en 't Lighaam bestieren.

Maar de Ziel is onvolmaakt, en hier uyt; *Niet door zig: Zy is*

(2) God houd niet op over al teegenwoordig te zijn, en in Alles blyken te geeven dat Hy is: hier uit, zijn in de weetende Ziel indrukken, of kennissen, zoo draa zy weezendlyk is.

(3) Meetkundige begrippen, enz:

s, dan veroorzaakt (*d*). Van geen Werktuyg: want Dat; is van een Ander. Maar *Van een Oorzaak: en Die; door zig, en volmaakt* (*e*). (*d*) VIERDE LID.

Geen twee dingen zyn in alle opzigten, ſtiptlyk gelyk: veel minder *Twee volmaakte Weezens mooglyk* (*f*). (*e*) VYFDE LID.

Derhalven *Een volmaakte; en die Weezendlyk, en Eeuwig* (*g*). (*f*) ZESDE LID.

Door welke alles Weezendlyk is, en beſtaat (*h*); zoo wel de afhangzels, als de dingen: (*g*) ZEEVENDE LID.

En hier uyt zyn *De kenniſſen, door Hem* onmidlyk, en midlyk, *de Ziel ingedrukt* (*i*). (*h*) AGSTE LID.

En *deeze Door Waare Zaaken* (*k*); want een niet Weezen, is niet. (*i*) NEEGENDE LID.

In dat Volmaakte Weezen is geen geſtrektheid; want die is leidlyk, en in zig Dood: *Maar Hy is* geheel doenlyk; en dus *Volmaakt Leevendig* (*l*). (*k*) TIENDE LID. (*l*) ELFDE LID.

Dat

Dat Opper-weezen geeft Zuyvere verstaaning: Hy is dan *Volmaakt verstandig* (m).

(m) TWAALFDE LID.

En uyt ons doenlyk weeten (zig bewust te zyn) blykt: dat Hy *Alweetende, en onbepaald willende* (n) is.

(n) DARTIENDE LID.

En wyl Hy Volmaakt; en door hem Alles Weezendlyk, is: zoo is Hy *Oneyndig; en over al teegenwoordig* (o).

(o) VEERTIENDE LID.

Maar *Geen leidlyk Ding behoord tot zyn bestaan* (p): want het is door Hem veroorzaakt, en weezendlyk.

(p) VYFTIENDE LID.

En dus van Hem daadlyk onderscheiden (q).

(q) ZESTIENDE LID.

De Ziel heeft zig dan ontdekt; haar indrukken doorzogt; en daar uyt de kennis der dingen: en enkel zynde; zig *onsterflyk* (r), Gevonden.

(r) ZEEVENTIENDE LID.

EUSEBIUS. Deeze, door welke de onsterflyke Ziel, Alles, en haar eenig, en waar genoegen is, zy ons genaadig in de Overgang tot het Eeuwige.

De

De verhandeling, over 't zaamenſtel van *Euſtaſtes*, dus geeyndigd; wierd, met hem in 't algemeen te bedanken, gevolgd.

Kakologus, en de Leeden, naamen afſcheid. *Kakotegnus* bleef zitten. Maar *Euſebius* verzogt: zijn gezelſchap te volgen: dat geſchiede.

Op 't voorſtel van *Diagnoſtes*, was 't Raadſlot: *de Verhandeling blijft op voorige voet. Geen afzigtige de Vergaadering toegelaaten. Zig in ſtilte oefenen. En alles aanwende tot beſcherming der waarheid.* Hier op geſcheiden.

KAKOTEGNUS. Verliet zijn gezelſchap, zonder Iemand aan te ſpreeken: wierd egter van *Alle*, zonder aanzien van *Kakologus*, gevolgd; en verzogt: *in voorige gemeenſchap te blyven; hoewel tot de afzonderinge genoeg reeden was.* Daar op aan Deeze voorgehouden: *'t is nu buyten hoop, op voorgaande wijz, zig te redden; wyl 't gerugt te veel verſpreid is. Elk ſchikt zig naa goed vinden: ik zal 't ook doen.* Hier op deeze bekentenis: *'t bleek nu dat zijn raad te volgen noodzaaklijk; en naa eigen drift te Leeven, ſchaadlijk was. Dog geen bedrijf kon herhaald worden.*

„ Nu is, voor die Elendige, eigen „ drift

„ drift te volgen, ſchaadlijk; dat anders hunne gelukzaaligheid is.

KAKOTEGNUS gaf voor: *by een te blyven, is niet geraaden. Elk weet genoeg welke weg in te ſlaan. Wilt niet lukken? Naa een vreemd geweſt: geen Godsdienſt is ons hinderlyk. En zoo 't uw belang vereiſt? word Lidmaaten van een gemeente: dat geeft algemeene twijfeling; en eindlijk, met zeedige voorkooming, goed vertrouwen.*

Maar 't Gezelſchap drong ſtark aan: *de Leerlingen, zoo lang doenlijk, aan te houden: was 't niet met Alle, of Nieuwe te krygen; ten minſten Eenige zouden 't niet ontzeggen, om, buyten Kakologus, zaamening te houden.*

Eyndelijk, 't beſluyt: *zig te bedenken*; en van een.

Zoo ſchielijk was *Kakotegnus*, of uyt ſpijt zig niet magtig: of door vrees onzinnig, in wanhoop. Dog onder *Deeze*, hoe bedorven, waaren Eenige door 't verhandelde geraakt; en met de Andere t'elkens in zeldzaame aanmerking: *Nu, was by Die, buyten teegenſpraak: dat de Andere, heevig laſterden. Dan, Euſtaſtes, en de zijne, verwonderlijk; en Deeze by zommige ſchendig beſpot.*

Een, de Zeedigſte, zoo anders die

Deugd

Deugd by zulke te vinden is? gaf te denken: *Zoo 't gevoelen van Eustastes waaragtig was; zijn dan die Menssen niet oneyndig meer gelukkig dan wy? Waarlijk het sterven is onvermeidlijk; en, daar op te denken, ontzet my.*

Naa ons gevoelen is ook een Eeuwigheid. Hier zijn wy zelf in veel opzigten ongelukkig. En, als het denken van 't Lighaam af hangd? Zoo blijst ons denken, met het Lighaam, of Stof, hoedaanig gewyzigd, duurzaam. Want onder alle wyziging blijft de zelve Stof weezendlijk. Nu, als onze wyziging onvolmaakter is? Dan zal veelligt ons ongeluk grooter weezen; en dus zijn wy hooploos. Daar hen de hoop, op een Eeuwig-geluk, ten minste nog eenige vertroosting geeft; en in de menslijke zaamenleeving, goed vertrouwen: en wy als besmetlijk gehaat worden.

En wijl Kakotegnus zoo weinig spreekt, is te denken, dat hy niet zonder bekommering is.

Hier teegen met onstuymig roepen: *wat dweepery maald in uw Harssenen? 't Scheind dat gy zelf het Kinderlijke nog niet meester zijt.*

Welk Wijsgeer word bewoogen, door iet, van buyten geleerd; en naa eigen goedvinden verhandeld?

Wie anders zijn die Droevige; als Vyanden van 't vermaak? Die nooit vroolijk; maar in naare gedagten verward, zijn.

Waarom niet by onze gronden gebleeven; genoeg magtig om dat Pynigende gevoelen te doen verstuyven?

Geen Wijsgeer moet zijn beginselen verzaaken; of schoon voor die Tyd ontblood van teegenstand.

't Zijn laffe zielen, die, om 't voorstel van andere, suffen. 't Toekoomende moet zijn beloop hebben.

Dat Kakotegnus in bekommering scheind; is, om dat gy mijmerd. Hy staat wat vaster als gy; om door onnoosle Praat bewoogen te worden; voor hem niet waardig te beantwoorden.

Dus sprak elk naa geschiktheid: zulks, zonder iet te besluyten, van een liepen.

Dit Volk was voorlang in bedekte Vyandschap, en allegangs beezig elkander, by andere, te lasteren; zelfs met schelmstukken te betigten: en by 'tuytkoomen; onverzetlijk in 't ontkennen: met voorgeeven; dat hy, die 't bekend maakte, 't zelf gezegt had.

Maar *Kakotegnus* wierd omzigtig ontzien. En waarlijk zijn bekwaamheid was aan-

aanloklijk; indien tot heylzaamer bedrijf gebeezigd.

Ondertusschen KAKOLOGUS, in raazende opzet, naa de *Leerlingen*, en ieder in 't byzonder voorgehouden: *Wat schelm Kakotegnus moest zijn; die, in plaats van voorstander, Verrader was, en elk schendig zogt te misleiden.* Met verzoek; *hem alleen tot Voorzitter te erkennen*: maar met verkeerde uytslag. Want zy, meer als voorheen, in 't Oog zijnde, en als Gedrogten geschouwd, te greetig om zig van die invreetende Kanker te ontslaan; antwoorden: *dat zonder Kakotegnus niet aan te vangen; en 't meeste hun bewust was.*

Hy, dus gestremd in zijn toeleg, begaf zig eindlijk, genoeg Elendig, naa een ander gewest. Dog hoedaanig zijn einde? is te denken! ons niet bewust.

De *Leeden* onderling verdeeld, en door kwaadspreeken op elkander verbitterd, bleeven van een: behalven twee, in grouwzaame lasteringen afzigtig.

Deeze, volgens afspraak, naa KAKOTEGNUS; en hem gevraagd: *hoe zig bedagt had.* Welke, geheel moedloos, berigte: *hy had besloten van alles af te zien.*

Vergeefs was 't aanmoedigen; wijl naauwlijks op 't voorgeeven gelet wierd.

Hier door buyten toeleg, en hoop op de Leerlingen, elkander, onder beloften van onverbreeklijke Trouw, verlaaten.

„ Maar waar toe Trouw noodig! als
„ zy, door geduurige verwyziging, in
„ hunne ſtoflijke Godheid Eeuwig om-
„ wentelen? Want Stof, blijft Stof.

Op zelve wyz' verſtrooide de Leerlingen; die, naa 't aanzoeken van *Kakologus*, zig van den ander afzonderden.

Maar, of ſchoon dus geſcheyden, het voorig gedrag, en gevoelen, bleef egter by *Leeden*, en *Leerlingen*, meer, en min beſtandzaam, en beſmette veel Andere; welke op zelve draf voortſchokten.

Dog by eenige was zeediger voorkoomen: hoewel, om eenvoudige in 't Gezigt, en andere in 't afzijn, te beſchimpen, ligt gereed.

En wijl, om hun gevoelen te beſchermen, teegen waarheid Pal te ſtaan, onmooglijk was: zoo wierd van elk in ſtilte, op Leevens wyz' van hunne teegenſtanders naauwkeurig agt geſlaagen; en by 't minſte voorval, om hen verdagt te maaken, ſchendig gelaſterd.

Ondertuſſen raakten *Verſcheiden* aan ongelukkig einde: terwijl *Andere*, met geduurige wroeging in 't geweeten, de

God-

Godlijke Wraak in 't aangezigt droegen.

Immers een onvermeidlijke ramp voor zulk een Godloosheid.

Eindlijk, KAKOTEGNUS in Armoede Rampzaalig, en nu van zijn Leerlingen, als een Monſter, geſchouwd, kwam by *Euſtaſtes*, en die voorgehouden:

Voortreflijke Euſtaſtes, door onleidlijk gebrek gedrongen, om ongelooflijke armoede, met vervloeking van 't heylloos bedrog, bekend te maaken, is mijn ongeluk niet minder, dan uyterſte wanhoop.

't Herdenken van 't eerſte geluk, als met Voeten getreeden, maakt my onzinnig. Welk aanzien niet verkreegen; was de raad der Ouderen gevolgd! Maar die veragt; en nu bedorven.

Uyt alle menſlyke gemeenſchap verbannen. By Kerkelijke, een Grouwel. Andere, een Schrik-dier. En van die my aanhingen; gehaat, als de Dood.

Onmagtig, door 't zeedigſte gedrag, en belofte, Iemand van opregte meening te verzeekeren, ſteld de rampſpoed zonder uytkomſt.

Help dan, met een weinig, een Rampzaalige; die 't nooit meer eyſſen zal.

Euſtaſtes, hoewel innig bewoogen, ontſloeg zig aanſtonds van hem, met iet te

geeven; en heeft deez' Elendige niet meer gezien.

Ziet daar, een Afbeelding, ter algemeene bespiegeling: welke wy, om yslijker bedrijf in 't duyster te laaten, meer schetswijze; dan uytvoerig noodig agte.

Hoewel het Grond-werk genoeg heyllooze grouwelstukken uytleeverd; 't is nogt'hands verzeld met heylzaamer voorwerpen, minder afzigtig.

Naauwkeurige weeder-beschouwing word vereist: op dat iet, in de eerste niet gezien; in de tweede ondekt worde.

Dog Star-oogd niet op *Kakotegnus*; of beschouwd *Eustastes*: want Hy bedrieglijk; maar Deeze in Deugd onverwinlijk.

Zijt met den Laatste volstandig. Schrik voor den Booswigt. En vaar Eeuwig wel.

E Y N D E.

